

KÜTAHYA ASLANAPA VE YÖRESİ AĞZI

(Yüksek Lisans Tezi)

Özcan YAVAŞ

Kütahya - 2009

T. C.
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

KÜTAHYA ASLANAPA VE YÖRESİ AĞZI

Danışman:
Doç. Dr. Bilâl AKTAN

Hazırlayan:
Özcan YAVAŞ

Kütahya – 2009

Kabul ve Onay

Özcan YAVAŞ'ın hazırladığı "Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı " başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

...../...../2009

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Doç. Dr. Bilâl AKTAN (Danışman)		
Yrd. Doç. Dr. Atilla BATUR		
Yrd. Doç. Dr. Kadir GÜLER		

Prof. Dr. Ahmet KARAASLAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

../.../2009

Özcan YAVAŞ

Özgeçmiş

1 Aralık 1981 yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesinde doğdu. İlkokulu Günyüzü Kavacık Köyü İlkokulunda 1992 yılında, bitirdi. Ortaokulu 1995 yılında Günyüzü Kayakent Kasabası Ortaokulunda bitirdi. Lise öğrenimini Ankara Polatlı Atatürk Lisesinde 1998 tamamladı. 2003 yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünden mezun oldu. 2003 yılında Kütahya Aslanapa İlköğretim Okuluna Türkçe öğretmeni olarak atandı. 2004 yılında ise Kütahya Merkez Şair Şeyhi İlköğretim Okuluna atandı. Halen buradaki görevine devam etmektedir.

ÖZET

KÜTAHYA ASLANAPA VE YÖRESİ AĞZI

YAVAŞ, Özcan

Yüksek Lisans, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Bilâl AKTAN

Eylül, 2009, 159 sayfa

Dil, insanlar arasında iletişimi sağlayan geçmişte yaşanan olayları bugüne, bugünkü olayları da yarına aktaran en önemli araçtır. Dil, aynı zamanda kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen bir yapıya sahiptir. Bu gelişim sürecinde dilin şekillenmesinde, toplumların içinde bulunduğu durumlarda etkin rol oynar. Dilin alt birimleri olan lehçe, şive ve ağız da bu süreçle birlikte oluşmaktadır. Bu araştırmada, Aslanapa yöresinde ağız incelemesi yapılmış ve bu yöreyle yazı dilimiz arasındaki ses, şekil farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın örneklemini Kütahya'nın Aslanapa ilçesine bağlı, nüfus yapısına göre seçilmiş toplam 17 köy oluşturmaktadır. Araştırmadaki incelemeler, bu köylerdeki kişilerle görüşme yapılarak kasete alınan 17 metne dayanmaktadır. Bu derlenen metinler, çevriyazı sistemi esas alınarak fonetik yazıya aktarılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında Kütahya ili ve Aslanapa ilçesinin tarihi ve sosyal durumu ele alınmıştır. Birinci bölümde, ses bilgisi üzerinde durulmuştur.

İkinci bölümde Türkçedeki şekil bilgisi ele alınıp Aslanapa yöresindeki örnekleri gösterilmiştir.

Üçüncü bölümde de, derlenen metinler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aslanapa, ağız, ses, şekil, kelime bilgisi.

ABSTRACT**ASLANAPA AND LOCAL ACCENT STUDIES****YAVAŞ, Özcan****Master, Postgraduate, Turkish Language and Literature Main Science Branch****Thesis Advisor: Asst. Prof. Dr. Bilâl AKTAN****September, 2009, 159 pages**

Language is the most important tool which makes communication and it deals the past events or present events to the past events. At the same time, Language has a construction that lives and advances in its own rules. In the process time, living conditions of societies enact in language forming. The sub-units; dialect, idiom, accent are formed in this process, too. In this investigation, an accent study was made in Aslanapa and the shape, sound differences about this local accent and our writing language are exposed.

The village and society which is chosen as its ethnical shape belongs to Kütahya-Aslanapa form the sample of the investigation. The studies of this investigation were made by interviewing these villagers and are based on 17 texts. These collection texts are loaded to phonetics writing by basing on “transcription system”.

In the introduction part of the study, the historical and social status of Kutahya Province and its one of the towns, Aslanapa, were examined. In the first chapter, language and its sub-fields were focused on.

In the second chapter, the phonological characteristics of Turkish Language were studied and some examples from Aslanapa were provided.

In the third chapter, in the third chapter, collected texts were presented.

Key Words: Aslanapa, accent, sound, shape, information of vocabulary.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ.....	xii
KISALTMALAR VE İŞARETLER.....	xiv
TEZ HAKKINDA.....	xvi
TEZ METNİ.....	xix
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM SES BİLGİSİ

1.1.SESLER.....	8
1.2.ÜNLÜLER.....	8
1.2.1.Uzun Ünlüler	10
1.2.1.1. Hece Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler	12
1. 2. 2. Geniz Ünlüleri	13
1.2.3. İkiz Ünlüler	13
1.2.4. Kısa Ünlüler	14
1.3.ÜNLÜ UYUMLARI	15
1.3.1. Yabancı Kelimelerde Ünlü Uyumları.....	16
1.3.2. Ünlü Uyumunun Bozulması.....	17
1.3.3. Kök Halindeki Bazı Kelimelerin Korunması.....	17
1.4. UYUM DEĞİŞMESİ	18
1.5.ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	18
1.6. ÜNLÜ DÜŞMESİ	20
1.7.ÜNLÜ TÜREMESİ:.....	21
1.7.1.Ön Türeme	21
1.7.2.İç Türeme	22
1.7.3. Son Türeme	23
1.8.ÜNSÜZLER.....	23

1.8.1. Ön Ses Ünsüzleri	26
1.9.ÜNSÜZ TÜREMESİ.....	27
1. 9.1. İç Türeme	27
1.10. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ	28
1.11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ	28
1.12.ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	28
1.12.1. Tonlulaşma	28
1.12.2.Tonsuzlaşma	29
1.12.3. İç Seste Sızıcılaşma	30
1.13. AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEĞİŞMELER:.....	30
1.14.ÜNSÜZ BENZEŞMESİ	31
1.14.1.İlerleyici Benzeşme	31
1.14.2.Gerileyici Benzeşme	31
1.15.YER DEĞİŞTİRME.....	32
1.16.HECE KAYNAŞMASI	32
1.17.ÜNSÜZ DÜŞMELERİ.....	32
1.17.1.İç Seste Ünsüz Düşmesi:.....	33
1.17.2.Son Seste Ünsüz Düşmesi:.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

2.1.İSİMLER	36
2. 1.1. Hâl (Durum) Ekleri.....	36
2.1.1.1. Tamlama Durumu (İlgi Hâli - Genitif Hâli).....	36
2.1.1.2.Yalın Durumu (Nominative):	36
2.1.1.3. Belirtme Durumu (Yükleme Hâli - Accusative):	37
2.1.1.4. Yönelme Durumu (Yaklaşma - Dative):.....	37
2.1.1.5. Bulunma Durumu (Kalma Durumu - Locative):	38
2.1.1.6. Çıkma Durumu (Ayrılma / Uzaklaşma - Ablative):	38
2.1.1.7. Vasıta Durumu (İnstrumental):.....	38
2.1.1.8.Eşitlik Durumu (Ecvative):	39
2.1.1.9. Yön Gösterme Durumu (Direktive):.....	39

2.1.2. İsimlerde Çokluk:	39
2.1.3. İyelik Ekleri.....	40
2.1.4. İlgi (Aitlik) Eki.....	41
2.1.5. Soru Eki	41
2.2.YAPIM EKLERİ.....	41
2.2.1. İsimden İsim (Sıfat ve Zarf) Türeten Ekler.....	42
2.2.2.İsimden Fiil Yapan Ekler.....	43
2.2.3.Fiilden Fiil Yapan Ekler	43
2.2.4. Fiilden İsim Yapan Ekler	43
2.3. ZAMİRLER.....	44
2.3.1. Kişi (Şahıs) Zamirleri	44
2.3.2. Dönüştülük Zamiri.....	47
2.3.3. İşaret (Gösterme) Zamirleri	47
2.3.4. Soru Zamirleri	50
2.3.5. Belgisiz (Belirsizlik) Zamirler(i).....	50
2.4. SIFATLAR	50
2.4.1. Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları.....	50
2.4.2. Belirtme Sıfatları	51
2.4.2.1. İşaret Sıfatları	51
2.4.2.2. Sayı Sıfatları.....	51
2.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	52
2.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları	52
2.4.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları.....	52
2.4.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	52
2.4.2.2.5. Topluluk Sayı Sıfatları	53
2.4.2.3. Soru Sıfatları.....	53
2.5. ZARFLAR	53
2.5.1. Yer -Yön Zarfları.....	54
2.5.2. Zaman Zarfları.....	54
2.5.3. Durum (Hâl) Zarfları	54
2.5.4. Azlık - Çokluk (Miktar) Zarfları	55
2.5.5. Soru Zarfları.....	55

2. 6.FİİLLER	55
2.6.1. Kişi Ekleri	56
2.6.2.Fiil Kipleri.....	58
2.6.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri.....	58
2.6.2.1.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman (-mİş)	58
2.6.2.1.2. Görülen (Kesin) Geçmiş Zaman (-DI)	59
2.6.2.1.3. Şimdiki Zaman [-(-I)yor].....	59
2.6.2.1.4. Gelecek Zaman (-EcEk).....	60
2.6.2.1.5. Geniş Zaman (-(-A)-r).....	61
2.6.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri	61
2.6.2.2.1. Emir Kipi	62
2.6.2.2.2. Şart Kipi (-sA)	62
2.6.2.2.3. İstek Kipi (-A).....	63
2.6.2.2.4. Gereklilik Kipi (-mElİ).....	63
2.7. EK FİİL.....	64
2.7.1.Hikâye Birleşik Zaman.....	65
2.7.2. Rivayet Birleşik Zaman	65
2.7.3.Şart Birleşik Zaman.....	66
2.8.BİRLEŞİK FİİLLER	66
2.8.1. Kurallı Birleşik Fiiller.....	66
2.8.2. Yeterlik Fiili -(y)Abilmek	66
2.8.3. Tezlik Fiili -(y)Ivermek	67
2.8.4. Sürerlik Fiili -Ekalmak, -Edurmak, -Egelmek, -Ekoymak, -Egörmek	67
2.8.5. Yaklaşma Fiili –Eyazmak	67
2.8.6. Yardımcı Fiillerle Oluşmuş Birleşik Fiiller	67
2.9.FİİLİMSİLER	68
2.9.1. İsim-Fiiller:	68
2.9.2. Sıfat – Fiiller:	68
2.9.3.Zarf – Fiiller:.....	69
2.10.EDATLAR:.....	70
2.10.1.Gösterme Edatları:.....	70
2.10.2.Birliktelik veya Vasıta Bildiren Edatlar.....	70

2. 10.3. Denkleştirme Edatları	70
2.10.4. Son Çekim Edatları.....	70
2.11. BAĞLAÇLAR	71
2.12.ÜNLEMLER.....	72
2.12.1. Seslenme Ünlemleri.....	72
SONUÇ	73
EKLER.....	76
KAYNAKÇA	136
DİZİN.....	139

ÇEVİRİYAZI (TRANSKRİPSİYON) İŞARETLERİ

a

ä kısa a

â kapalı a

ā uzun a

à yuvarlak a

b

P patlamasını kaybetmiş olduğu için b' ye yakın duyulan p (b - p arası)

c

ç

d

T patlamasını kaybetmiş olduğu için d' ye yakın duyulan t (d- t arası)

e

ě kısa e

ē uzun e

f

g

ğ art damak g' si

K patlamasını kaybetmiş ön damak k'si

h

ı

ī uzun ı

ï kısa ı

î

î uzun î

ĩ kısa î

j

k

ķ art damak k'sı (k - g arası).

l

m

n

ñ genzel ön damak n'si

o

ō uzun o

ö *kısa o*

ö

ō uzun ö

p

r

s

ş

t

u

ū uzun u

ü

ū uzun ü

v

y

z

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A : a, e

Ar : Arapça

bkz. : bakınız

c. : cilt

çev. : Çeviren

DLT: Divanu Lugati't Türk

DTCF: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi

Ed. : Editör

Far. : Farsça

İng. : İngilizce

km² : kilometrekare

krş. : karşılaştırınız

KYA : Kütahya ve Yöresi Ağızları

s. : sayfa

S. : Sayı

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

sor. : soruşturma

m: metre

MTA : Maden Tetkik Arama

mm: milimetre

m²: metrekare

m³: metreküp

TDAY : Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)

TD : Türk Dili

TDK : Türk Dil Kurumu

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb. : ve benzeri

Yay. : yayınları

yy : Yüzyıl

b. işaretler:

- : fiile bağlanmayı gösterir

+ : isme bağlanmayı gösterir

(Ø) : şekil olarak kaybolmuş, düşmüş.

(ı) : ulama işareti

(...) : metinde anlaşılmayan yerler

(?) : Bilinmiyor.

(_) : Hece düşmesi.

TEZ HAKKINDA

1-Problem

Aslanapa ve yöresinde kullanılan ağzın ses, şekil ve kelime bilgisi yönünden günümüzdeki durumunu nedir?

2-Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Aslanapa ve yöresinin ağız özelliklerini tespit etmektir.

Ağızlarda meydana gelen “Ses ve Şekil, Kelime Bilgisi” değişkenliklerini ortaya çıkarıp Aslanapa ve yöresindeki kullanımlarını tespit etmektir.

3-Araştırmanın Önemi

Anadolu ağızlarının ses ve şekil bakımından bütün yönleriyle ortaya konulabilmesi, uzun zaman alacak bir çalışmayı gerektirmektedir. Hızlı bir sanayileşmenin oluşturduğu nüfus hareketlerinin, köylerden ve küçük yerleşim birimlerinden büyük şehirlere olan göçlerle, iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla ağızlar üzerinde değişimler meydana gelmektedir. Bu değişim daha da fazla artmadan Anadolu’daki ses, şekil özelliklerinin derlenmesi gerekmektedir. Bu çalışma, alt ağız gruplarının derlenerek belirlenmesi, Türk dilindeki ağız farklılıklarının tespit edilerek yayılma alanlarının saptanmasına yardımcı olup Aslanapa ve yöresindeki yerel değerleri saptama, derleme ve bunlar üzerinde inceleme yapmak için çalışan diğer araştırmalara da ışık tutabilir.

4-Araştırmanın Hipotezleri

Seçilen köylerin ve buralarda derleme yapılan kişilerin Aslanapa ağzını yansıttığını düşünülmüştür.

5-Araştırmanın Kapsam Ve Sınırlılıkları

Araştırmanın kapsamı (evreni) Aslanapa ilçe merkezi ve ilçeye bağlı köylerdir. Araştırmanın örneklemini ilçeye bağlı Ortaca, Çalköy, Pınarbaşı, Esenköy, Musaköy, Yalnızsaray, Terziler, Kureyşler olmak üzere toplam 17 köy oluşturmaktadır. Adı geçen, araştırma için kaynak kişilere ulaşılan bu köyler tezimizin sonunda verilen haritada, gösterilmiştir. Araştırma, ağız özelliklerini yansıtan (daha çok yaşlı) bireylerle ve bölgenin ses, şekil bilgisi özellikleri ve kelime farklılıklarının tespit edilmesiyle sınırlı kalacaktır.

6-Araştırmanın Yöntemi

Verilerin toplandığı köyler, kaymakamlıktan görüş alınarak nüfus yapısına göre seçilmiştir. Verileri elde etmek için Aslanapa ağız özelliklerini yansıtan insanlarla görüşme tekniği kullanılmıştır. Bireylerle yüz yüze görüşülerek konuşmalar, ses kayıt cihazına kaydedilip fonetik yazıya aktarılmış daha sonra bu derlenen metinler üzerinden ses, şekil, kelime bilgisi bakımından tasnif, inceleme ve değerlendirme yapılmıştır.

TEZ METNİ

GİRİŞ

ASLANAPA TARİHİ, COĞRAFI, EKONOMİK DURUMLARI VE NÜFUS YAPISI

GENEL

Aslanapa Kütahya-İzmir karayolu üzerinde yer almaktadır. Kütahya'nın güney batısında yer alan ilçe, il merkezine 40 km uzaklıkta olup yüzölçümü 659 km²'dir. Rakımı 980 metredir. Kütahya'nın 12 ilçesinden biridir. (www.simavlilar.com/kutahya/aslanapa). Aslanapa merkezi ovaya kurulmuştur. Doğusunda Esenköy ve Çukurca, batısında Pınarbaşı, güneyinde Terziler, Çalköy, kuzeyinde ise Yalnızsaray bulunmaktadır. Aslanapa ilçe olmadan önce nahiye idi. Gireği nahiyesi olarak adlandırılırdı. Bölge halkının özellikle yaşı ilerlemiş olanlar Aslanapa'ya hâlen Gireği nahiyesi demektedirler.

NÜFUS VE İDARİ YAPI

Aslanapa nüfusu göçler nedeniyle azalma halindedir. 1990 yılında Aslanapa'nın toplam nüfusu 15420. Bunun 2235'i ilçe merkezinde, 13185 ise köylerde yaşamaktadır. 2000 yılına gelindiğinde ise 2348'i ilçe merkezi olmak üzere 13094 nüfus tespit edilmiştir. 2008 yılında adrese dayalı nüfus sayımı sonuçlarına göre ilçemiz nüfusu 12051' dir. Nüfusun 1740'ı ilçe merkezinde, 10311 ise köylerde yaşamaktadır. (2008 Genel Nüfus sayım Katoloğu, TÜİK, 2008, 61-63). Nüfusun azalmasında en büyük etken işgücünün azlığı. Bölge sanayi kuruluşlarını az olması ve arazilerinde sulu tarım yapılamamasından dolayı nüfusu tutmakta zorlanıyor. En büyük nüfus kayıpları köylerde olmaktadır. Özellikle Yalnızsaray ve Pınarbaşı köylerindeki baraj yapımının bitip arazilerin sulanması durumunda köylerdeki göçün büyük ölçüde azalacağı kanaatindeyiz. İlçe merkezi iki mahalleden ibaret olup ayrıca ilçeye bağlı 33 köy ve 1 köy bağlısı bulunmaktadır. Aslanapa 1967 yılında Belediye ve 1987 yılında ilçe olmuştur.

İlçemiz Aslanapa önemli geçiş noktalarına (Kütahya-Uşak-İzmir) yakın olmasına rağmen bu durumdan yeterli oranda faydalanamamıştır. Esas itibariyle Aslanapa ulaşım noktasında çok avantajlı bir yerde değildir. Bu durum özellikle yatırım için avantaj teşkil etmiyor. Dolayısıyla yatırımcıya cazip gelmemesi ilçenin gelişmesini olumsuz etkiliyor. En yakınında Çavdarhisar ve Altıntaş ilçeleri bulunmaktadır.

Çavdarhisar'a 25 km, Altıntaş'a da 65 km çevre yolu takip edildiğinde (www.tck.gov.tr).

COĞRAFİ BİLGİLER

Aslanapa'nın merkezi ovalık bir yapıda olmasına rağmen etrafı sıra dağlarla çevrilidir. Kuzey yamacında Radar Dağı, güney ve güney batısında da Murat Dağı bulunmaktadır. Aslanapa'nın çevresinin dağlarla çevrili olması iklim açısından kendini göstermektedir. Aslanapa Ege Bölgesinde olmasına rağmen kışları yukarıda bahsettiğimiz nedenden dolayı çok sert geçmektedir. Kışın sıcaklık ortalaması eksi 4 derece civarında olmaktadır. Yıllık yağış miktarı ortalama 800-1000 mm civarında seyretmektedir.

Sulu tarımın olmaması yetiştirilen ürünleri sınırlamaktadır. En çok arpa, buğday, yulaf gibi ürünler yetiştirilmektedir. Ancak son yıllarda özellikle ağaç fidesi üretimi (Pınarbaşı, Terziler..) yapılmaya başlanmıştır (İlçe Tarım Müdürlüğü 2008 Verileri). Bitki örtüsü makilik ve ormanlıktır. Ormanlarda çam ve meşe ağaçları hâkimdir. İklimi karasal iklim karakteri taşır. Ayrıca Ege Bölgesi ile İç Anadolu Bölgesi arasında geçiş bölgesi olduğundan geçiş iklimi özelliği de gösterir.

EKONOMİK YAPI

Aslanapa ticari ve özellikle sanayi yönünden gelişmiş bir ilçe değildir. Bölge halkının en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Resmi kayıtlara göre ilçe ve köylerde 9000 büyük baş hayvan ve 60000 aşkın küçük baş hayvan bulunmaktadır (Aslanapa İlçe Tarım Müdürlüğü 2008 Verileri). Dağ köyleri daha çok küçükbaş hayvancılıkla uğraşırken ovada yer alan köyler ise büyük baş hayvancılıkla uğraşmaktadır. Bunun yanında az da olsa kerestecilik kolu da vardır. İlçede 1 olmak üzere toplam 2 tane kereste atölyesi bulunmaktadır.

DOKUMACILIK

Aslanapa ve özellikle dağ köyleri (Bayramşah ve Emrez) halıcılık konusunda köklü bir mâziye sahip. Fakat son zamanlarda diğer bir çok güzellik gibi halıcılık da tükenmek üzere. Derleme çalışmaları sırasında özellikle Bayramşah köyünde sadece bir kişinin bu işle uğraştığını öğrendik. İlçe merkezinde ise el dokumacılığı tamamen bitmiş durumdadır. Kaymakamlık verilerine göre ilçe merkezinde sadece iki kişi el dokumacılığı yapmaktadır. Fakat ticarî amaçlı olmamaktadır.

TARİH

Aslanapa en eski yerleşim yerlerindedir. Merkez, Örenköy, Ortaca, Aslıhanlar, Kureyşler, Göynükören, Karadığın köylerinde tespit edilen yerleşim yerleri ve Tümülüsler (anıtsal mezar yapıları) bulunmaktadır. Bu yerleşim yerlerinden en eskisinin İlk Tunç Çağına (MÖ.300-2500 yılları) kadar gittiği tespit edilmiştir (www.simavlilar.com/kutahya/aslanapa). 1982 yılında Aslanapa'nın Bayat köyünde bulunan ve MTA Ensütüsü'nün Jeoloji Şubesi Paleontoloji Servisinin 29.06.1982 tarih ve 1982/1 no'lu Paleontolojik Tetkik ve Tayin Raporunda incelemesi yapılan fosillerin 20 milyon yıl öncesine yani Geç Miyosen (Karasal) döneme ait olabileceği tahmin edilmiştir. Fosiller; Hipparion (Atların Atası) Cmhilotherium (Gergedanların Bir Türü), Giraffidae (Zürafagiller) gibi miyosen dönemde yaşamış hayvanlara aittir. Aslanapa bu yönüyle Anadolu'da eski çağlardan günümüze kalıntı taşıyan ender yörelerden biri olma özelliği göstermektedir. İlçeye bağlı Karadığın ve Ortaca köylerinde tespit edilen ve Müze Müdürlüğüne yapılan kurtarma kazılarında altı adet tümülüsün, MÖ. 6.Yüzyıla ait olduğu buluntulardan anlaşılmıştır.

Göynükören'deki taş ocaklarının Roma döneminde işletildiği ve buradan taş kesildiği izlerden anlaşılmaktadır. Aslanapa, Bizans döneminden sonra Türklerin eline geçmiş, Germiyan ve daha sonra da Osmanlı'nın egemenliğine girmiştir (www.simavlilar.com/kutahya/aslanapa). Osmanlı Devleti zamanında Aslanapa'yı tarih sahnesinde çok fazla görmüyoruz. Osmanlı Devleti zamanında özellikle vakıf ve vakıf arazilerinin alımında görüyoruz. Aslanapa'daki araziler varislerinden hakları alınıp vakfettiriliyor. Aslanapa'ya bağlı köy ve yerleşim yerleri bu sayede Osmanlı Devletine geçiyor. 1414 yılında Çelebi Mehmed'in bu arazileri kabul edip nişan vermesiyle tamamen Osmanlı Devletine geçmiş oluyor (VARLIK, 1974, 87).

Aslanapa Osmanlı zamanında vakıf arazisi olarak veya tımar arazisi olarak kullanılmıştır. Osmanlı zamanında Aslanapa'ya tâbi Ahmed Fakih adlı bir şahıs Germiyan oğlu Şah-Çelebi ve Yakub Çelebi mektuplarıyla vakfiyet üzere tasarruf edip bu şahsa tımar arazisi olarak verilmiş (VARLIK, 1974, 103). Uzunçarşılı'da Aslanapa'nın 1400'lü yılların başında Osmanlıya Vakıf yoluyla geçtiğini belirtir (UZUNÇARŞILI, 1932, 88). Aslanapa Germiyanogulları zamanında özellikle Yakub Bey döneminde kendini gösteriyor. Yakub Bey beyliği batıya (Batı Anadolu'ya) doğru

genişletmek isterken Aslanapa'nın coğrafi konumundan faydalanıyor (YAVUZ, 2003, 10).

Aslanapa tarih sahnesinde çok fazla ismi geçen bir yer değil. Eldeki kaynaklara göre Aslanapa iki köyün birleşmesinden oluşmuş (VARLIK, 1974, 87). Aslanapa tarihiyle ilgili bilgilerin sınırlı olması bölge hakkında detaylı bir araştırma yapma imknını da ortadan kaldırıyor. Kaynaklarda ismi konusunda da kesin bir bilgi yok. İsmi konusunda iki tez var. Birisi ‘‘aslan oba’’dan Aslanapa'ya dönüşmesi, diğeri de ‘‘aslan apa’’ kelimesinden geldiği belirtiliyor(www.aslanapa.gov.tr).

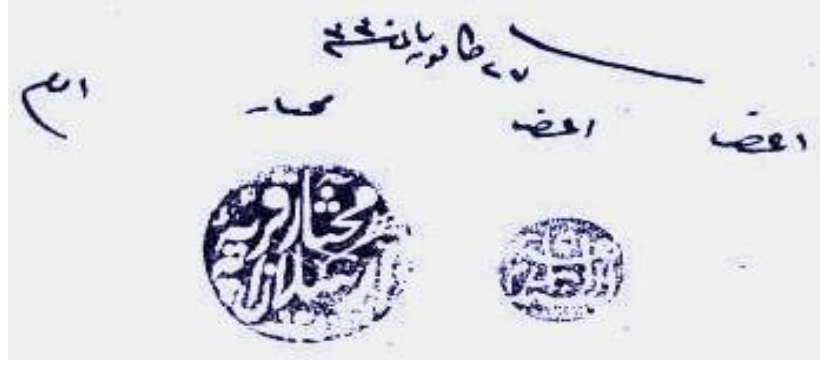
İstikll Savaşın'da Aslanapa aktif rol almıştır. Gerek cephe için gerekse cephe dışında her konuda üzerine düşeni fazlasıyla yapmıştır. Eldeki kayıtlara göre Aslanapa halkının hemen hemen hepsi Milli Mücadele'de özellikle madd yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir. Ayrıca madd yardımın dışında cephede de aktif rol almışlardır.

1914 Yılında Aslanapa'dan Esame Defterinde Mdaf-i Millye Cemiyetine Yardım Etmeyi Taahhüt Eden Kişilerin İsimleri

1- Cin Himmetoğlu Molla İbrahim	2- Aydınoğlu Hacı Hüseyin
3- Aydınoğlu Bekir	4- Dağlıoğlu Kerim
5- Tokmakoğlu Hasan	6- Demircioğlu Ahmet
7- şkrioğlu Abdullah	8- Kulboğlu Ali
9- Dağlıoğlu Ahmet	10- Dağlıoğlu İbrahim
11- Tellakoğlu Hüseyin	12- şkrioğlu şerif
13- Koca Haliloğlu Osman	14- Süleymanoğlu Halil
15- Toturoğlu Abdullah	16- Sarıoğlu Halil
17- Yedekioğlu Mehmet Ali	18- Süleymanoğlu Mustafa
19- Berberoğlu Ali	20- şabanoğlu mer
21- Abdulfettahoğlu Hüseyin	22- Sarıoğlu Ali
23- Kulboğlu Mehmet	24- Kara Osmanoğlu Osman
25- Numanoğlu Emrullah	26- Muhacir Mehmet Hoca

Defterde (Esame Defteri) ismi geçen kişiler hasat zamanı Mdafa-i Milliye Cemiyetinin Kütahya'daki veznesine taahhütleri kuruş olarak yatıracaklarını beyan etmektedirler. Fakat bu taahhütlerin yatırıldığına dair herhangi bir bilgi mevcut değildir. Defter Aslanapa ve köyleri ile ilgili başka bilgilerde içermektedir. Deftere göre 1514 tarihinde Aslanapa Gireği adına da bir nahiye olup Aslanapa, Abaş, Ata, Aslıhanlar, Ballıbaba, Bayat, Bayramşah, Bezirgan, Gireği (Aslanapa) Çalköy, Tava, amırdık, mleki, Dere (Dereköy), Emrez, Kusura (Esenköy), şeyhali, Gynkviran (Göynükören), Haydarlar, Karadeğin, Kureyşler, Musaky, Nuhviran (Nuhren),

Ortaca, Viran (Örenköy), Pazarcık, Pınarbaşı, Saray, Sinekçiler, Terziler, Çakmak, Yağcılar, Yalnızsaray ve Avlağı olmak üzere 33 köyden oluşmaktadır. Tesbit edildiği kadarıyla bu tarihte Gireği nahiyesi en az 1.605 hane olup nüfusu 8.204'dür. Nüfusu en kalabalık köy 660 kişi ile Viran (Örenköy) ve 600 ile Tokul gelmektedir. Aslanapa'nın nüfusunun o zamanlar 312 olduğu görülmektedir. Aslanapa bu nüfusla Çömlekçi, Bezirgan ve Emrez gibi köylerden sonra yer almaktadır. Bu tarihte nüfusu en az olan köy ise 84 nüfusla Karadeğın, Yağcılar ve Avlağı ile Yalnızsaray gelmektedir (Millî Savunma Bakanlığı, Osmanlı-Rus, Osmanlı-Yunan, Trablusgarp, Balkan, 1.Dünya, İstiklâl, Kore, Kıbrıs Savaşları ve İç Güvenlik Şehitlerimiz, Ankara ,1998).

*1914 Yılında
Aslanapa Köyü Muhtarı ve Azası
Tarafından Kullanılan
Mühür Örnekleri*

ASLANAPA'NIN ÖRF ve ADETLERİ

Yemekle ilgili adetler : İlçemizin yemek adetleri yani öğünlere göre tüketilen yemek çeşitleri genellikle aynıdır. Bütün evlerde her akşam tarhana çorbası yenilir. Bu çorbanın ana maddesi halkın kendisi tarafından hazırlanmakta ve uzun bir süre tüketilmektedir. Bunun yanı sıra tavuk, kaz ve hindi eti de çok meşhurdur. Genellikle civciv olarak aldıkları tavuk, kaz ve hindileri yetiştirirler. Ramazan ayında sahur vakti gözleme yapılır ve yanında komposto ile yenir. İftar yemekleri ise genellikle çorba, et ve pilavdır.

Doğumla ilgili adetler : Herhangi bir evde doğum olması durumunda önce akrabalar, sonra komşular ziyarete gelirler. Ziyarete gelen misafirler genellikle çocuğa

oyuncak veya bir giyim eşyasını hediye olarak getirirler. İlçemizde halkımız genellikle birbirini tanıdığı için hemen herkes böyle durumlarda birbirlerine ziyarete giderler. Çocuğun ismi genelde üç gün sonra konmaktadır. Eğer çocuk özel bir önemi olan günde doğmuşsa o günün manasıyla ilgili bir isim seçilir. Çocuğun ismi seçilirken aile büyüklerine sorulur. Öncelikle ve muhtemelen anne ya da babanın ismi konur.

Düğünler : Düğüne bir-iki ay önceden hazırlanılır. Gelecek olan misafirlere davetiye kartları gönderilir. Düğün günü herkes düğüne gelir. Düğün gününde misafirlere her öğün yemek verilir. Pazar günü öğle vakti konvoylarla gelin oğlan evine getirilir ve düğün sona erer.

Özel günler ile ilgili adetler : Eskiden ilçemizde özel günler olarak hıdırellez ve nevrüz kutlanmaktaymış. Bu günlerde mahalle ortasına büyük bir ateş yakılır, halk coşku ile bin yıllık geleneği devam ettirir. Fakat şimdi böyle coşkulu kutlamalar artık rastlanmamaktadır. Bunun dışında gençler askere gitmeden önce açık bir alanda büyük bir ateş yakarlar, şarkılar-türküler söylerler, oyunlar oynarlar ve böyle coşku ile askere uğurlanmaktadırlar.

Bayramlar : Bayram gelmeden bir hafta önce herkes evini, işyerini temizler. Boya, badana yapar. Bayram sabahı herkes erkenden kalkar. Namaza gider, bayram namazı sonrası herkes birbiri ile camide bayramlaşır. Daha sonra herkes yeniden evine gider ve yemeklerini yerler. Yemekten sonra küçükler büyüklerine el öpmeye gider. Akşam da çeşitli ziyaretler yapılır.

Ölümlerle ilgili adetler : Eğer bir kişi vefat etmişse selâ yoluyla herkese öldüğü duyurulur. Haberi alan konu komşu, akrabası, eşi dostu eve ziyarete yani başsağılığına gider. Daha sonra cenaze defnedilir. Kişi gömüldükten sonra akşamleyin komşuları tarafından cenazenin çıktığı eve yemek getirilir, bu yemeğe Eren yemeği denir. Pide ve helva dağıtılır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SES BİLGİSİ

1.1.SESLER

Hava titreşimlerinin kulakla duyulma derecesine ses denir. Tabiattaki canlı ve cansız bütün varlıklar ses çıkarır. Sesleri belirtmeye yarayan işaretlerin her birine de harf denilir.

1.2.ÜNLÜLER

Aslanapa yöresi ağzında ana ünlülerin (a, e, ı, i, u, ü, o, ö) dışında şu ünlüler bulunmaktadır.

à ünlüsü

à ünlüsü a ile o arasında bir ünlüdür. Sınırlı örnekleri vardır.

bubàsına (5-26), bubàmnan (17-3), bubàm (15-27).

â ünlüsü

â ünlüsü. Yabancı kökenli kelimelerde rastlanan ince bir ünlü türüdür (ERTEN, 1994, 3).

pilâv (5-2), kâzımoğullâ (10-24), kâmili (7-106), sülâlesi (13-66), âdeti (6-28), gâlîba (17-18).

ù ünlüsü

u ünlüsü u ile ı arasında bir ünlü türüdür. Tek örneği vardır. *mùqtardı (15-27)* < muhtardı.

ā ünlüsü:

ā ünlüsü düşmelerin sonucunda uzamış bir ünlü türüdür. Aslanapa ağızlarında istisnasız bütün ünlülerin uzunları vardır. Örneklerine çokça rastlanmaktadır. *ğadā (2-16), Tālā (3-24), olmā mı? (16-7), tekrā (15-7)* <tekrar, *yaPTılā (7-81)* <yaptılar, *burālāda (9-36)* <buralarda, *Pazādan (11-20)* <pazardan, *çaķālā (1-8)* <çakarlar, *çāşamma (5-14)* <çarşamba.

ē ünlüsü

ē ünlüsü de ā ünlüsü gibi düşme ve değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmış bir ünlü türüdür. Çokça örneklerine rastlanır. *şēre* (4-9) <şehire, *yēde* (7-88) <yerde, *çözēlē* (1-19) <çözerler, *vēmesse* (11-2) <vermezse, *bilē* (15-17) <biler, *ekinlē* (17-9) <ekinler.

ō ünlüsü

Ses düşmesine bağlı olarak oluşan bir ünlü türüdür. Genellikle şimdiki zaman ekinin düşmesi sonucu oluşur.

biliyō (6-47) <biliyor, *gidiyōmuş* (1-27) <gidiyormuş, *veriyō* (10-12) <veriyorlar, *ōmuş* (12-8) <olmuş, *hatırlyōm* (16-30) <hatırlıyorum, *ōsun* (8-25) <olsun, *davranıyō* (3-34) <davranıyor.

ö ünlüsü

Düşmeye bağlı oluşan uzun ö ünlüsüdür. *ösüz* (11-79) <öksüz, *tōbe* (16-25) <tövbe, *bōle* (1-17) <böyle, *kōtesi* (2-3) <köfte, *kō* (3-1) <köy.

Bir örnekte düşmeye bağlı olmamaksızın meydana gelmektedir. *kōtāya* (2-3) <Kütahya

ū ünlüsü

ū ünlüsü diğer uzun ünlüler gibi düşmelere bağlı bir ünlü türüdür.

olū (4-3) <olur, *olūkana* (7-45) <olurken, *ūrda* (10-3) <orada, *ğurū* (11-12) <kurur, *otumūş* (13-72) <oturmuş, *unutulū* (15-26) <unutulur, *būlāda* (17-32) <buralarda, *ūndan* (1-51) <ondan

ü ünlüsü

ü ünlüsü diğer uzun ünlüler gibi düşme veya erimeye bağlı meydana gelen ünlüdür. Bölge ağızlarında örneklerine çokça rastlanmaktadır.

ölū (16-13) <ölür, *dünū* (4-44) <dünür, *öğütū* (7-12) <öğütür, *şükū* (10-54, 14-3) <şükür, *dīnūmūze* (8-21) <düğünümūze, *böyümüşTū* (13-114) <büyümüştür.

î ünlüsü

î ünlüsü düşmeye bağlı olarak oluşan bir ünlü türüdür. Örnekleri diğer uzun ünlülere göre daha azdır. *yakılî* (5-6) <yakılır, *hazîladılâ* (7-81) <hazırladılar, *oynanî* (15-2) <oylanır, *bayî* (16-6) <bayır, *çoğalî* (17-33) <çoğalır, *uğraşîlâ* (12-15) <uğraşırlar, *bırakîsîñ* (1-23) <bırakırsın, *kîmızı* (2-10) <kırmızı.

î ünlüsü

î ünlüsü diğer bütün uzun ünlü türleri gibi düşme veya ses değişikliklerine bağlı olarak oluşan ünlü türüdür.

gelî (4-75) <gelir, *verî* (6-5, 17-44) <verir, *yetişî* (16-51) <yetiştir, *gelî* (6-3) <gelir, *ēlenî* (16-74) <ēglenir, *küleşîlê* (8-17) <güreşirler.

1.2.1.Uzun Ünlüler

Bir ünlünün oluşmaya başladığı an ile bittiği an arasındaki süre onun kısalık ve uzunluğunu gösterir (GÜLENSOY, 1988, 23).

Aslanapa bölgesinde her ünlünün uzunluğunu bulmaktadır. Buradaki ünlüler diğer ünlülerden boğumlanma itibarıyla biraz uzun olan ünlülerdir. Bölgede özellikle orta hece ötümsüzleşmeye yatkın olması nedeniyle ünlülerin uzaması sık görülen bir olaydır. Uzun ünlülerin oluşumu daha çok ünsüz düşmesiyle oluşan ünlülerdir. Fakat bazı uzun ünlüler için bu durum söz konusu değildir. Uzun ünlüleri aşağıda ayrıntılı bir şekilde inceleyeceğiz.

Ünsüz Düşmesi ile oluşan uzun ünlüler:

1-a) -ğ- > Ø ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler.

ğānîlāla (4-23) <kağnı, *yāmîr* (16-36) <yağmur, *dā* (17-6) <dağ, *ōlan* (5-11) <oğlan, *yāsa* (16-44) <yağsa, *sādîç* (5-45) <sağdıç, *tereyā* (2-10), *ēlenî* (8-17) <ēglenir, *sālîķōsun* (14-30) <sağlık olsun.

b-) -h- > Ø ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler.

ğāvelēde (2-75) <kahvelerde, *irāt* (4-5) <rahat, *āmeT* (1-25) <Ahmet, *māsul* (7-5) <mahsul, *bayramşā* (1-42) <Bayramşah, *māmıT* (1-39) <Mahmut, *pēlivan* (14-78), <pehlivan,

tālil (3-34) <tahlil, *ētiyalādık* (8-13) <ihtiyarladık.

c) -k-, -g- > Ø ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler.

ākşamdan (4-8) <akşamdan, *ōsüz* (11-79) <öksüz, *cumeāşamı* (1-64) <cuma akşamı.

ç-) -l- > Ø ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler .

ōsun (17-115) <olsun, *ōsa* (11-16) <olsa, *gözēcene* (8-2) <güzeltene, *būmuş* (13-85) <bulmuş, *ādı* (14-50) <aldı, *yānış* (17-86) <yanış.

d) -r- > Ø ünsüzünün düşmesiyle oluşan uzun ünlüler.

şalvālık (5-26) <şalvarlık, *Tālālā* (11-3) <tarlalar, *tōba* (15-5) <torba, *gādā* (1-8) <kadar, *çözēlē* (1-19) <çözerler, *çōba* (2-10) <çorba, *gōseniz* (8-16) <görerseniz, *dinî* (1-13) <denir, *dēlē* (9-10) <derler, *eyirîlē* (1-5) <eyirirler, *çāşamma* (5-1) <çarşamba, *pēşenbe* (5-6) <perşembe.

Kütahya yöresinde olduğu gibi Aslanapa yöresinde de –r ünsüzü kullanımdan çabuk düşmektedir (GÜLENSOY 1988, 23). Bu durumda öncesinde bulunan ünlü uzamaktadır. Fakat bazı örneklerde düşme olmasına rağmen uzama olmamaktadır. *vādir* (15-24) <vardır, *vādir* (14-63).

Yukarıda görüldüğü gibi belli başlı kelimelerde uzama söz konusu değildir. Yine Aslanapa ve yöresi ağızlarında bazı kelimeler uzama konusunda oturmuş bir durum yoktur: *bî* (14-78), <bir, *bî* (12-31), *bi* (12-33) <bir, *bi* (16-21).¹

e-) -v- > Ø ünsüzünün düşmesiyle veya erimesiyle oluşan uzun ünlüler.

sēmez (17-51) <sevmez, *tōbe* (16-25) <tövbe

f-) -y- > Ø ünsüzünün düşmesiyle büyük çoğunlukla erimeyle oluşan uzun ünlüler. Bölgede özellikle bazı kelimelerde çok sık görünen bir durumdur. –y- ünsüzü özellikle kelime ortasında düşme eğilimindedir.

gāli (15-2) <gayri, *bōle* (5-14) <böyle, *ōle* (1-57) <öyle,

kōmüzün (8-24) <köyümüzün, *nēse* (17-27) <neyse,

Tek bir örnekte özel isimlerde görülür:

¹ Konuyla ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan BOZ *Afyon Merkez Ağzı* Gazi Kitabevi, Ankara, 2006, s: 34-80.

āṣa (4-54) <ayşe <a'ışe

1.2.1.1. Hece Düşmesiyle Oluşan Uzun Ünlüler

Bir kelimedede birbirinin aynı veya birbirine benzer iki heceden birinin zamanla eriyip düşmesi olayına hece düşmesi denir (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 54). Aslanapa yöresinde de Türkiye Türkçesinde olduğu gibi orta hece ötümsüzdür. Bu yüzden orta heceler düşme eğilimindedir. Düşüp de uzun ünlü oluşmasına yol açan belli başlı heceler aşağıdadır:

-ğa- : Türkiye Türkçesinde orta hece vurgusuz olduğu için düşmeye müsaittir. Bu düşmenin sonucunda bazı ünlüler uzar. Özellikle -ğ- ünsüzü düşmeye daha elverişli durumdadır. *māralāda* (17-108) <mağaralarda, *sāriz* (4-9) <sağarız.

-ği-: Hecenin düşmesiyle oluşur: *dēl* (6-22) <değil, *aṣṣā* (4-52) <aşağı, *yimē* (2-25) <yemeği

-ğU-: Hecesi erimeye veya düşmeye bağlı olarak önündeki ünlüyü uzatır. Aslanapa ve yöresi ağızlarında *düğün* kelimesinde daha çok görülmektedir. Fakat -ğü- öncesi *ü* harfi genel bir kural dahilinde uzama eğilimi göstermemektedir.

dūn (6-6) <düğün, *dūnümüze* (8-21) <düğünümüze, *yōrdun üzerine* (2-24) <yoğurdun üzerine

-ha-: Daha çok alınma kelimelerde görülür. Kelimenin başına gelen ünlünün etkisiyle orta hece ötümsüzleşerek düşer. Sınırlı örnekleri vardır.

irātımız (16-19) <rahatımız, *irātım* (14-46) <rahatım, *irāt* (4-5) <rahat

Bazı durumlarda kelime başında ünlü türemesi olmaksızın da görülür. *ğabātsiz* (17-98) <kabahatsız, bir örnekte de kelime sonunda görülür *bi_ Tā* (6-50) <bir daha

-hi-: *ibrāmoğullā* (10-24) <İbrahimogulları, *şēre* (4-9) <şehir, *halī_ brāmı* (14-54) <Halil İbrahim'i, *sābı* (13-79) <sahibi

-ra-: Aslanapa ve yöresi ağızlarında da genel Türkçede olduğu gibi orta heceler eriyip düşme eğilimindedir (BANGUOĞLU, 1940, 35).

Aslanapa yöresinde daha çok yer-yön belirten kelimelerde görülür. Sınırlı örnekleri bulunmaktadır: *ōdan* (9-10) <oradan, *ōdan būdan yirmişiş* (4-36) <oradan buradan yirmişiş, *būlāda* (2-88) < buralarda.

-rI-: Bu ses olayı da orta hecenin eriyerek kaybolması sonucu oluşmuştur.

yokāsını (1-32) <yukarısını, *ġālā* (5-40) < karılar, *içēde* (11-35), *böyüklemiz* (3-46), *dışāda* (16-29) < dışarıda, *gelenlē_in* (5-66) < gelenlerin.

-rU-: nadir bulunan bir ses olayıdır. *ġūş* (4-10) < kuruş, *ġōtmadı* (16-43) < korutmadı, *yōġū* (4-27) < yürüğü

-yü-: *kōn* (3-5) < köyün, *mısakōn efeleri* (15-43) < musaköyün efeleri

1. 2. 2. Geniz Ünlüleri

Ünlülerin boğumlanması sırasında geniz yolunun açık olması, bunların boğumlanma niteliklerine genzellik (nasalisation) özelliği de kattığında, bu özelliği taşıyan ünlülere geniz ünlüleri diyoruz (GÜLENSOY, 1988, 28). Geniz ünlüleri yazı dilinde kaybolmalarına rağmen Anadolu ağızlarında sınırlı da olsa varlığını sürdürmektedir. Aslanapa ve yöresi ağızlarında daha çok *a* ünlüsünde örnekler bulunmaktadır.

sā sōlecem bu ġadā (6-53) < sana söyleyeceğim bu kadar

bā vē (5-50) <bana ver.

1.2.3. İkiz Ünlüler

Aynı nefes baskısı altında talâffuz edilen iki ayrı ünlünün birbiriyle sıkı sıkıya birleşmesine “ikiz ünlü”adı verilir (GÜLENSOY, 1988, 29).

Türkçede ikiz ünlüler, genellikle *ğ, h, y, v*, ünsüzleri kelime içlerinde iki ünlü arasında kaldığı durumlarda eriyek oluşurlar (GÜLENSOY, 1988, 29).

İkiz ünlülerde ünlüler eşit uzunluğa sahip oldukları gibi bazı durumlarda yükselmeler de olmaktadır.

Yükselici ünlülere örnekler

dî_er kólē (8-38) < diğer köyler, *nē_atı* (3-37) < nihayeti, *no_ut* (5-33) < nohut, *so_uk* (16-10) < soğuk, *öle_ıdı* (4-10) < öyleydi, *ya_uT* (5-34) < yat, *ğaşşı_ı* (2-10) < kaşığı, *de_il* (12-9) < değil, *eli bi_e* (15-2) < elli bire.

Alçalan ikiz ünlülere örnekler:

dü_ünde (5-67) < düğünde, *gü_üm* (4-9) < güğüm, *de_iş* (15-35) < deyiş
yo_urdu (2-22) < yoğurdu, *oldu_undan* (11-29) < olduğundan, *gödü_ü* (13-16) < gördüğü.

Eşit ikiz ünlülere örnekler:

kö_ümüzün (3-2) < köyümüzün, *kö_e* (7-61) < köye, *ya_ı* (2-38) < yağı, *yime_i* (13-53) < yemeği, *koñşula_mız* (8-32) < komşularımız, *kö_ü* (13-50) < köyü.

Aslanapa yöresinde ikiz ünlü örneklerine çok fazla rastlanmamaktadır. Bunun nedeni de bölge ağzının daha çok özellikle de orta hecenin düşme eğiliminde olması gösterilebilir.

1.2.4. Kısa Ünlüler

Normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa bir sürede boğumlanmalarında oluşan ünlü türleridir (GÜLENSOY, 1988, 27).

Kısa ünlüleri dört başlıkta incelemek mümkündür.

1-Orta hece düşmesine uğrayabilecek kelimelerde *a, e, ı, i, u* gibi ünlülerin bir önceki ünlünün açık olmasından dolayı kısılır (GÜLENSOY, 1988, 27).

hısımı (8-25) < hısımı, *deniyō* (8-39) < deniyor.

2. Aslanapa ve yöresi ağızlarında *-I -* ünsüzü düşmesine rağmen ünlünün uzamadığı görülmüştür.

nasî_olsuñ (6-55) < nasıl olsun, *bi_yō* (5-55) < bir yol.

3-Aslanapa ağızlarında *-r-* ünsüzü düşmesine bağlı olarak ünlü uzar. Fakat bazı durumlarda uzama olmayıp kısalma görülür. Bu durum belli başlı örneklerde bulunmaktadır.

vēdik (14-49) <verdik, *vēmek* (6-38) <vermek, *vādır* (12-2) <vardır,
vā mı ? (5-52) <var mı?

4-Bazı alınma kelimelerde de görülür. Elimizdeki metinlerde sadece bir örnekte görülmüştür. Genel bir kısalma kuralından bahsedemeyiz.

maf_etTilē (6-43) <mahvettiler.

1.3.ÜNLÜ UYUMLARI

Kalınlık – İncelik Uyumu (Büyük Ünlü Uyumu)

Kelimelerin kalılık-incelik veya düzlük yuvarlaklık yönünden birbirine uymasıdır (GÜLENSOY, 1988, 28). Bir sözcükteki ünlülerin kalınlık – incelik bakımından birbiriyle uyumlu olması durumuna kalınlık – incelik uyumu (büyük ünlü uyumu) denilmektedir. Bir kelimedede hem kalın ünlü, hem de ince ünlü bulunamaz. Bu kurala uymayan bazı istisna sözcükler vardır. Ancak bu sözcükler aslında kurala uyan ama sonradan farklı söyleniş özellikleri kazanmış sözcüklerdir. *ana* > anne, *karındaş* > kardeş örneklerinde olduğu gibi. Eklendiği sözcüğe göre uyumlu veya aykırı olan ekler (-*yor*, -*ken*, -*ki*, -*leyin*, -*gil*, -*daş*, -*imtrak*) de vardır, fakat bunlar sonradan ortaya çıkan durumlardır.

esğerdeykene (6-54) <askerdeyken, *atākana* (14-10) <atarken, *olūkana* (7-45) <olurken, *yakılīkan* (5-45) <yakılırken, *alīkana* (6-23) <alırken.

Bazı örneklerde ekin günümüz halinde kullanıldığı görülmektedir. Geçiş aşamasında olan bir ek. *yokūiken* (3-2) <yok iken.

Son çekim edatı “*ile*” Aslanapa ağzında ünlü uyumuna uymak için şekil değiştirerek “*ıla*” şeklini alır. Bazı durumlarda “-*Ilan*” şeklinde de söylenir.

alıyla (7-105) <alı ile, *ğanunlan* (9-28) <kanunlan.

Aslanapa ağızlarında çoğu yerlerde -*l/-n* değişimiyle -*inan* veya -*inan* şeklinde yapılır. Bu noktada kesin bir hüküm vermek zor bir durumdur.

yuvkaynan (2-27) <yufka ile, *ğavlinnen* (4-50) <kavli ile, *etinnen* (2-33) <eti ile.

–*leyin* zaman zarfı için ünlü uyumuna uyma konusunda kesin bir kural koyma imkanı bulunmamaktadır.

ölenleyim (4-9) <öğlenleyin, *āşamleyiñ* (2-28) <akşamleyin, *sabāleyin* (5-38) < sabahleyin.

-*i* yardımcı fiil ile kurulan ve genel Türkçe içinde ünlü uyumuna uymayan -*ken* zarf-fiili (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 54). bölgemizde –*ikene*, –*ıkana* şeklinde kullanılır. Bu haliyle ünlü uyumuna uymaktadır.

Düzlük – Yuvarlaklık Uyumu (Küçük Ünlü Uyumu)

Düzlük – yuvarlaklık uyumu Türkçe kelimelerde bulunan düz ünlüleri (*a, e, ı, i*) düz ünlülerin; yuvarlak ünlüleri ise (*o, ö, u, ü*) ya düz – geniş (*a, e*) ya da dar – yuvarlak (*u, ü*) ünlülerinin takip etmesiyle oluşan durumdur. Birinci bölüme göre Türkçede bir sözcükte sadece *a, ı* ya da *e, i* bir araya gelebilir. İkinci bölümde ise *kalınlık – incelik* de göz önüne alınırsa Türkçe bir sözcükte *o, u*'dan sonra *a, u* ünlüleri; *ö, ü*'den sonra ise *e, ü* ünlüleri gelmektedir (ERGİN, 1998, 70).

Aslanapa ve yöresi ağızları ünlü uyumlarına azami derecede uymaktadır.

davıllā (6-7) <davıllar, *tavık* (8-3) <tavuk, *yımırta* (13-54) <yumurta, *hamır* (2-17) <hamur, *çamır* (16-36) <çamur, *sabın* (15-18) <sabun, *çavış* (13-68), <çavuş, *yāmır* (17-13) yağmur, *marıl* (16-49) <marul, *yavrıyla* (2-93), <yavruyla, *halına* (1-11)<hâline, *havlıdan* (15-5) <havludan, *ğavın* (11-8) <kavun, *ğāpıs* (11-63) < karpuz.

Bir örnekte özel isimde görünmektedir. *mısaköy* (15-16) <Musa köy

1.3.1. Yabancı Kelimelerde Ünlü Uyumları

Aslanapa ve yöresi ağızlarında ünlü uyumu kuvvetli olduğundan yabancı kelimeler kullanılırken ağız yapısına uydurularak kullanılır. Bu sayede uyum problemi meydana gelmez.

Aslanapa ağızlarında yabancı kelimeler ilerleyici ve gerileyici benzeşmeler yoluyla ünlü uyumları olur.

İlerleyici ünlü benzeşmesi ile:

ğıymaTlı (2-7) <kıymetli, *āşa* (4-54) <ayşe, *mezer* (13-94) <mezar, *ataş* (3-54) <ateş.

Gerileyici ünlü benzeşmesi ile:

Tene (5-26) < tane, *esğerdeykene* (6-54) <askerdeyken, *yānıssareynen* (14-60) < Yalnızsaray ile.

1.3.2. Ünlü Uyumunun Bozulması

Belirli ünlülerin kalınlaşma veya inceltici etkileri dolayısıyla uyum değiştirmelerine denir (KORKMAZ, 1994, 53). Ünlü kalınlaşması olayına karşın ünlü incilmesi olayına daha sık rastlanmaktadır.

Aslanpa ve yöresi ağızlarında ünlü uyumunu bozan belli başlı ünsüzler şunlardır:

s-: *kales* (15-17) <kalas.

ş-: *ākıdeşlē* (7-28) <arkadaşlar, *haşeş* (16-50) <haşhaş, *çameşir* (2-97).

y-: *buğdey* (17-10) <buğday.

p-: *arpe* (12-39) <arpa.

Bu örneklerin dışında Aslanpa yöresine has özelliklerden birisi olan gelecek zaman ekinin incelmeye çok sık rastlanmaktadır. Burada bir nokta çok önemlidir. Bölgemizde 2. tekil şahıs eki nazal (*ñ*) kullanılıyor.

a) Gelecek Zaman Ekinin İnceltici özelliği ile

Takmıyceñ (14-23), *çalışceñ* (14-94) <çalışacaksın, *alceñ* (1-48) <alacaksın, *olcek* (8-13) <olacak, *alcek* (9-30) < alacak, *çalışcek* (14-14) <çalışacak, *yapcez* (16-61) <yapacağız, *olceniz* (3-18) <olacaksınız, *ğarışceklē* (17-103) <karışacaklar.

1.3.3. Kök Halindeki Bazı Kelimelerin Korunması

Türkçede kök durumunda olan kelimeye eklenen ekler, kökün kalınlık incelik durumuna göre şekil değiştirir. Oysa kök durumunda bulunan bazı kelimeler günümüz

Türkiye Türkçesinde (*ben+e > bana*, *sen+e > sana*) örneğinde olduğu gibi, ek getirildiğinde değişme göstermektedir. Aslanapa ve yöresi ağızlarında bu durum tam tersi bir durum göstererek kökün daha eski durumu korunmuştur.

sene, *bene diye gonusülā* (14-61), *yimek çeşidi* (2-4), *diriz* (14-64), birez yardım it didim (14-10), *piyniri çalarız* (4-9).

Uzunluk Kayması

Bir ünlüyü takip eden ünsüzün çeşitli ses olayları sonucunda kaybolması ünlünün uzamasına neden olur. Aslanapa ve yöresi ağızlarında da “-yor” ekinin sonundaki “r” sesinin düşmesiyle ortaya çıkan örneklere çokça rastlanmıştır.

veriliyō (1-56), *katıyō* (2-12), *geliyō* (3-2), *varıyō* (4-22), *diyō* (6-36).

1.4. UYUM DEĞİŞMESİ

Belirli ünsüzlerin kalınlaştırma ya da inceltme etkisiyle oluşan değişime denir (KORKMAZ, 1994, 53).

Bölgemizde görülen belli başlı uyum değişimleri şunlardır:

a - a > e - e olması: *emme* (5-6) <ammā

ı - ı > i - i olması: *misir* (16-49, 12-39) < mısır.

1.5. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

Ünlüler ya komşu hecelerdeki ünlülerin ya da yanlarındaki ünsüzlerin etkileri altında değişirler. Diğer bir ifadeyle ünlü değişimleri ünsüzlerin ünlülere etkilerinin sonucudur (GÜLSEVİN, 2002, 29).

Bölgemizde ünlü değişimlerine sıkça rastlanmaktadır. Ünlü değişimleri kalın ünlülerin incilmesi ve ince ünlülerin kalınlaşması olmak üzere iki gruba ayrılır:

1-Kalın ünlülerin incilmesi:

Bölgemizde bu tür ünlü değişimleri oldukça çoktur.

1-a) – a > - e *eççik* (4-3) < azıcık, *buğdey* (17-10) < buğday, *ākıdeşlē* (7-28) < arkadaş, *barej* (12-44) < baraj, *gışleye* (7-57) < kışlaya, *cume* (1-64) < cuma, *abeşTe* (1-60) < Abaş'ta, *galebeydi* (1-37) < kalabalık, *ore* (1-8) < ora, *gâzede* (22-87)

<kazada, *ancek* (2-57) <ancak, *olcek* (3-8) <olacak, *buraye* (3-26) <buraya, *abeş* (3-65) <Abaş, *pare* (10-42) <para, *hayvencilik* (14-74) <hayvancılık, *mereskerlê* (14-16) <miraskarler, *koperetif* (12-49) <kooperatif, *başe* (14-22) <başa.

1-b-) ı > i : *misir* (16-49) <mısır, *çameşir* (2-97) <çamaşır.

Örneklerde olduğu gibi ünlü değişimleri daha çok a > e değişimleri şeklinde olmuştur. Fakat derlemeler esnasında bölge halkının vurguları ve tonlamaları çok kullanmaları bu değişimlerin tespit edilmesini zorlaştırmıştır. Bölgemizde her ünlünün değişmesi bulunmaktadır .

Bu durum yani vurgulu ve tonlu kullanmalarının ünlü değişmelerini etkilemesi bizim çalışmamızın biraz dışına çıkması hem de geniş bir konu olması itibarıyla ayrı bir değerlendirme konusu olabilir.

2-İnce Ünlülerin kalınlaşması:

e>a: *güvvatınan* (4-7) <kuvveti ile, *barabāidi* (4-116) <beraber idi, *ataş* (3-54) <ateş, *ırafik* (1-25) <refik, *çara* (10-47) <çare, *hızmatında* (9-9) <hizmetinde, *metre karadî* (13-43) <metre karedir.

i>ı: *acamı* (12-11) <acemi, *nışan* (5-1) <nişan, *hatıp* (13-74) <hatip , *vakıT* (2-63), *mavı* (15-47) <mavi

ü>u: *duşman imiş* (17-50), <düşman imiş, *cuzdan* (13-20) <cüzdan

3-Geniş ünlülerin daralması:

a>ı : *bazlıma* (17-4) <bazlama.

e>i *imin*, (17-86) <emin, *patatis* (2-12) <patates, *nilê nilê* (2-92) <neler neler, *domatis* (2-12) <domates.

o>u *tokTur* (2-96), <doktor, *remuk* (13-38) <römork, *guy-* (2-10) <koy-, *undan* (2-3) <ondan.

Aslanapa ve Yöresi Ağzında *-ma* olumsuzluk eki özellikle *şimdiki zaman* (-iyor) çekiminde daralmaya uğramıyor. Eski halinde kullanımını sürdürmektedir: *durmayō* (1266), *olmayō* (17-36, 11-45), *yetişmeyō* (11-59), *gazanılmayō* (12-65).

4-Dar ünlülerin genişlemesi:

ü>ö: *göççük göççük* (2-18) <küçük küçük.

ı>a: *ķahat* (9-14) <kâġıt.

i>e: *senirinden* (14-9) <sinirinden, *mereskerlē* (14-16) <miraskarler *zencī* (17-77) <zincir.

5-Düz ünlülerin yuvarlaklaşması.

a>u *ġocumanlā* (2-84) <kocamanlar, *ġovolayōlā* (3-31) <kovalıyorlar.

a>ō tek örneġi vardır. *pōntul* (5-27) <pantolon. *p* dudak ünsüzünün etkisiyle o ünlüsünün uzaması söz konusudur.

e>ö *cōvaP* (17-87) <cevap.

i>ü *dūbek Taşı* (7-28) <dibek taşı, *būskūvūt* (14-13) <bisküvit, *būber* (2-10) <biber, *potūn* (14-68) <potin.

6-Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi:

Yuvarlak ünlülerin düzleşmesi olayı Aslanapa ve yöre aġızlarında diġer fonetik olaylar kadar örnek vermemektedir.

En çok örnek u > ı deġişimlerinde görülür.

hamır (2-17) <hamur, *havlısı* (4-53), *ġavın* (11-8) *ġāpıs* (11-63) <karpuz,

ķabık (14-24), tavık (2-34) <tavuk, *davıl* (2-81) <davul.

1.6. ÜNLÜ DÜŞMESİ

Aslanapa ve yöresi aġızlarında genellikle vurgusuz olan orta hece ünlülerinin kısaldığı ve bazen düştüğü görülür. Genelde açık heceler düşme eğilimindedir (GÜLENSOY, 1988, 41). Aslanapa ve yöresi aġızlarında tespit edilen ünlü düşmelerini sebepleriyle vermeye çalışacağız.

1-Akıcı, yarı ünlü, sızıcı ve patlayıcı ünsüzlerden birisinin arasında bulunan düz ünlülerin düşmesi:

olcek (4-44) <olacak, *satceñ* (11-55) <satacaksın, *işceñ* (11-55) <içeceksin, *anliceñ* (17-51) <anlayacaksın.

2-Bazı durumlarda dar ünlü düşerken kendisinden önceki açık hecenin ünlüsünü uzatır (GÜLENSOY, 1988, 41).

ğārlā (4-88) <karılar, *gece_yārsı* (17-71) <gece yarısı.

3-Bazı Türkçe ve yabancı kelimelerin son ses ünlülerin düşmesi. Bu özellik her bölgede bulunmaktadır:

çāşamma gün (5-1) <çarşamba günü.

cumātesi gün (5-30) <cumartesi günü.

cümētesi gün (4-75) <cumartesi günü.

4-Birleşme halinde iki kelime çok heceli yeni bir kelime meydana getirirken, yeniden bazı büzülmelere uğrar. Bu esnada iki kelimedenden birisinin ilk veya son ünlüsü düşer:

yimbeş gaymeye (4-76), <yirmibeş lira.

ğayinnaya (4-56) <kayınvalide, *bi_ki* (13-55)

Aslanapa ve yöresi ağızlarında ön seste bulunan ünlünün düşme olayı çok nadirdir. Bölgemizde varlığını devam ettirmektedir. *ıscaḳ* (2-24) <ısıcak, *ıscek olū* (12-36) <ısıcak olur.

1.7.ÜNLÜ TÜREMESİ:

Bilinen veya bilinmeyen sebeplerden dolayı özellikle ağızlarda bazı kelimelerin *ön*, *iç* veya *son* seslerinde ünlü türemeleri görülür.

Aslanapa ve yöresi ağızlarında belli başlı ünlü türemeleri şunlardır:

1.7.1.Ön Türeme

Daha çok “-*l*, -*ş*, -*r*” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde, önseste hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır. Bu olay bir çok Anadolu ağızlarında görülür.

Aslanapa ve yöresi ağızlarında -*l*, -*ş*, -*r* ile başlayan alıntı kelimelerde *i*, *ı*, *u* ünlüleri türemiştir.

Örnekler şunlardır:

-i-türemesi:

ilazım (2-7) <lazım , *ireyis* (14-124) <reis, *ileşbēlik* (13-9) <rençber, *irefik* (3-7) < refik.

- ı- türemesi:

ırafık (1-25) < refik, *ıramazandı* (13-129) <ramazandı, *ıramatlıK* (9-20) <rahmetlik, *ırāst* (14-136) <rast, *ırātımız* (16-19) <rahatımız.

-u- türemesi:

uruma (10-44) <ruma, *urumanya* (2-87) < romanya, *urusyaya* (10-44) <rusyaya, *urusyada* (10-45) <rusyada.

-ö- türemesi:

örüzgēli (13-102) <rüzgârlı.

1.7.2.İç Türeme

Aslanpa ve Yöresi ağızlarında iç seste yan yana duran iki ünsüz arasında bir ünlü harfin girmesiyle oluşur. Aslanpa ve yöresi ağızlarında daha çok *-a-*, *-ı-*, *-i-* ünlülerinde görülür.

-a- türemesi: *alamanyaya* (2-101) <almanya, *masarıflı* (2-86) <masraflı.

-ı- türemesi: *asırlık* (13-98) <asırlık, *tırabozan* (14-80), *sofirada* (11-10) <sofrada, *gırıpıne* (14-64) <gripine.

-i- türemesi: *Teyizem* (2-98) <teyzem, *tirektörle* (14-38) <traktörle, *devilet* (13-17) <devlet, *edirafTan* (14-32) <etraftan, *tirenne* (12-22) <trenle, *afiyonda* (13-108) <afyon, *fābirika* (14-18) <fabrika, *kilometirelēce* (12-33) <kilometrelerce, *meciburduK* (17-4) <mecburduk.

-u- türemesi: Bu örnekte ünlü türemesine bağlı olarak *-t-* ünsüzü yumuşamaya uğramıyor. *torupaklā* (9-44) < topraklar, *gurubun* (12-30).

1.7.3. Son Türeme²

Aslanapa ve yöresi ağızlarında diğer ünlü türemelerine göre daha az örnekler verir. Son seste türeme daha çoğu eklere gelen ; -a ve -e ünlüleri ve belli başlı kelimelerde görülür.

asgēdeykene (14-66) <askerdeyken, *gezēkene* (3-7) <gezerken, *alīkana* (6-23) <alırkene, *olūkana* (7-45) <olurken, *ıscākana* (2-45) <sıcakken , *velasılı* (3-36) “kısaca”<velhasıl.

Bölge ağızında bazı kelimelerin Türkçedeki eski kullanımına yakın kullanıldığı görülmektedir: *yahnız* (3-34) <yalnız, *ıscak* (2-24) <sıcak

1.8.ÜNSÜZLER

Aslanapa ve Yöresi ağızlarında yazı dilimizdeki 21 ünsüz harfin (*b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z*) yanında şu ünsüzler de bulunmaktadır.

F ünsüzü: f-v arası bir ünsüz türüdür. *haFTa* (13-10) <hafta, *çiFçilik* (10-29) <çiftçilik.

ğ ünsüzü: Art damak g’si. : *ğiz evi* (5-12) <kız evi, *ğendi* (5-1) <kendi, *ğadirlēden* (4-1) <kadirlerden, *ğazası* (3-4) <kazası, *ğödeği* (8-14) <köydeki, *ğollā* (13-6) <kollar, *ğayıtlāda* (12-9) <kayıtlarda, *ğaç sene* (16-2) <kaç sene, *hiç ğimse* (17-7) <hiç kimse, *ğoğulu* (11-18) <kokulu.

ķ ünsüzü: Art damak k’si. k - g arası bir ünsüzdür. *maķbuldur* (1-1), *ķarabiber* (2-10), *ķenlikli* (5-11), *yoķluk* (7-17), *ğonaķTa* (8-9), *ķahatlada* (9-14) <kâğıtlarda, *varırdıķ* (12-24), *ğabarıķ* (13-20) <kabarık.

K ünsüzü: patlamasını kaybetmiş öndamak k’si: *çoK* (9-13), *yoK* (6-56), *yoK* (4-5).

P ünsüzü: Patlamasını kaybetmiş ve -b’ ye yakın p ünsüzü: *Pazar* (6-10), *hePisi* (5-5), *Pınābaşı* (14-60) <Pınarbaşı, *Pencere* (15-17) <pencere, *gidiliP* (4-23), *kitaPTan* (3-45), *ekleyiP* (2-17), *ķuruluP* (10-1), *hePice* (11-19), *Pişen* (13-53), *Pencere* (15-17), *Puñar* (16-31), *harPTen* (17-106), *Peygamberin* (9-9).

² Daha ayrıntılı bilgi için bkz Faruk Kadri TİMURTAŞ, *Eski Türkiye Türkçesi* İst., 1994, S. 21-90.

T ünsüzü: Patlamasını kaybetmiş olduğundan –d’ ye daha yakın olan-t ünsüzü: *TarağTan* (1-4), *mutvakTa* (2-9), *Tarafından* (5-14), *ekTiğın* (7-5), *āmeT* (9-26), *mamakTakı* (10-21), *çıkTılā*, (17-13), *Takarız* (15-6), *Tozu* (13-8), *yapTım* (12-10).

ñ ünsüzü³: Yumuşak damak genzel tonlu ünsüzü olan ñ, bölgemizde eski şekliyle yaşayan bir ünsüzdür. Kelime köklerinde olduğu gibi, ilgi hâli, 2.şahıs iyelik eki ve fiillerin çekimli şekillerindeki 2. şahıs eklerinde Eski Türkçe’deki gibi devam etmektedir. *çeñiz* (6-14) <çeyiz, *şiñdi* (5-1) <şimdi, *ğöñünü* (4-49) <könül, *yañışını* (1-11) <nakışını, *ōsuñ* (8-18), *koñşunun* (10-45) <komşunun, *yüñsekTi* (16-9).

(‘) ünsüzü

(‘) işareti ile gösterdiğimiz bu ünsüz, Arapçadaki hemze’nin karşılığıdır. Bir gırtlak patlayıcı tonsuz ünsüzü olan *ayın*, Türkçede aslında var olmayan fakat fonetik değişimle ortaya çıkan bir ünsüzdür (GÜLENSOY, 1988, 50).

e’mek (7-15), *çocu’la* (2-93), *aya’la* (16-13).

³ Bkz: S. ÇAĞATAY, “Türkçede n-ğ Sesine Dair”, TDAY; Ank, 1954, s: 5-30.

Tablo 1.1. Ünsüzler

ÜNSÜZLER	Dudak Ünsüzleri		Diş - Dudak Ünsüzleri		Diş Ünsüzleri		Diş -Diş Eti Ünsüzleri		Ön Damak Ünsüzleri		Art Damak Ünsüzleri		Gırtlak Ünsüzleri	Nefes Borusu Ünsüzleri
	+	-	+	-	+	-	+	-	Ön	Arka	Ön	Arka		
	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-	+	-
Patlayıcı (Süreksiz)	b	p					d	t	c	ç	g	k	ğ	
Genzel (Nasal)	m						n						h	
Yan Boğumlanmalı							l							
Titreyici							r							
Sızıcı (Sürekli)			v	f	z	s			j	ş			ğ	h
Yarım Ünlü (Semivowel)									y					

1.8.1. Ön Ses Ünsüzleri

Aslanapa ve yöresi ağzı yazı dilimizin ön ses özelliklerini yansıtmaktadır. Bundan dolayı Aslanapa ve yöresinde *-ğ* ve *-ñ* ünsüzleri bulunmaktadır. *-j* ünsüzü değişme sonucunda *-c* ‘ye dönüşmüştür. *-b, -c, -d, -g* ünsüzleri kelime sonunda bulunmamaktadır. *-f, -l, -m, -n, -p, -r, -ş, -z* ünsüzleriyle başlayan kelimeler daha çok yabancı kökenli kelimelerdir.

-r, -l ünsüzlerinin kelime başında söylenmesi esnasında kelime başı ünlü türemesi meydana gelmektedir.

-r ünsüzünün kelime başında kullanımı: *razı* (5-25).

Aslanapa ve yöresi ağzında *-r* ünsüzü kelime başında kullanılırken doğal hece sıralanışı ve Türkçeye aykırılığının giderilmesi çabası yüzünden ön türeme ile yani başlarına bir ünlü harf alarak kullanıldığı görülmektedir.

ıramatlık (9-20) <rahmetlik, *ırafık* (1-25) <refik, *ırāst* (14-136) <rast, *ırātımız* (16-19) <rahat, *ıramazandı* (13-129) <ramazandı.

-l ünsüzünün kelime başında kullanımı:

lē ölüm (14-1) <ulan.

-l ünsüzü de *-r* ünsüzü gibi kelime başında kullanılması sırasında ünlü türemesi meydana gelmektedir.

ilazım (2-7) <lazım, *ileşbēlik* (13-9) <rençber.

-z ünsüzünün kelime başında kullanımı:

zamanında (12-5), *zahmaThıydı* (4-4), *zaten* (2-59), *zencî* (17-77) <zincir.

-n ünsüzünün kelime başında kullanımı:

nöbetimizi (15-60), *naparız* (4-8) <ne yaparız, *nasî_olsuñ* (6-55) <nasıl olsun, *nāpcen* (13-26) <ne yapacaksın.

-c ünsüzünün kelime başında kullanımı:

cuzdanı (13-20) <cüzdani, *civar* (11-8), *cövap* (17-87) <cevap.

candarmaydım (16-5) <jandarmaydım.

-d ünsüzünün kelime başında kullanımı:

d̄inüm (6-1) <düğünüm, *davılcılā* (5-62) <davulcular, *dokuzuncu* (4-22), *deyirmende* (7-12) <değirmende, *dirimize* (8-21), *düzene* (9-28).

b ünsüzünün kelime başında kullanımı:

böle (4-2) <böyle, *başlā* (6-6) başlar, *beri* (4-10), *balıkesirin* (3-4), *bardağı* (2-10), *boya* (1-7), *bizim* (8-16), *buğdey* (17-10), *berket* (1-31).

Aslanapa ve yöresi ağzında kelime başında *-b* ünsüzünün *-p*'ye dönüşme olayı yoktur.

1.9.ÜNSÜZ TÜREMESİ

Bölgemiz ağızlarında bazı ünsüzlerin özellikle kelime içinde türemesi görülmüştür. Bu türemeler genel Türkçenin özelliklerine bağlı bir durumdur.

1.9.1. İç Türeme

-h- ünsüzünün türemesi: *sahat* (14-101) <saat.

-y ünsüzünün türemesi: *-y* ünsüzü daha çok yabancı kökenli kelimelerde iki ünlü arasında kendini gösteriyor. Bu durum bölge ağzının kuvvetli olmasına bir örnektir.

mayış (13-10) <maaş, *fayız* (11-46) <faiz, *ireyis* (14-125) <reis, *ayıt* (4-71) <ait, *hayın* (9-44) <hain, *galebeydi* (1-36) <kalabalık idi.

Bazı durumlarda da kelime sonunda türemesi görülmektedir.

cümev ertesı (1-64) <cumartesi.

Tek bir örnekte ise kendini hece şeklinde gösterir: *cümeyi* (1-64, 5-6) <cuma.

-ç- ünsüzünün türemesi: *göççük göççük* (2-18) <küçük küçük.

1.10. ÜNSÜZ TEKLEŞMESİ

Aslanapa ve yöresi ağzında sebebi tam belli olmayan ünsüz tekleşmesi olayı görülmektedir. *-v*, *-k* ve *-f* ünsüzlerinde ve kelime ortasında görülmektedir. Ünsüz tekleşmesi olayı yabancı kökenli kelimelerde görülüyor.

-v ünsüzü: *evel* (4-1) <evvel, *eveli* (6-59) <evveli, *evela* (5-1) <evvela, *ğuvathıymış* (14-78) <kuvvetliymiş

-k ünsüzü: *hakında* (13-94) <hakkında, *hakını* (14-32) <hakkını

-f ünsüzünün tekleşmesi: *-f* ünsüzü daha çok birleşik fiillerde görülüyor.

afediyō (13-92) <affediyor.

1.11. ÜNSÜZ İKİZLEŞMESİ

Aslanapa ve yöresinde bazı ünsüzler kelime içinde ikizleşebiliyor.

-ç ünsüzünün türemesi: *ğüççük* (14-51), *ğöççük* *ğöççük* (2-18) <küçük küçük.

-ş ünsüzünün türemesi: *döşşek* (4-55) <döşek, *aşşada* (12-44) <aşağıda, *ğaşşı_ı* (2-10) <kaşığı.

1.12. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

Aslanapa ve yöresi ağzında bazı ünsüzlerin değişimleri görülmektedir. Bu değişimler Türkçenin genel kuralı dahilinde olduğu gibi bazı durumlarda bölgeye has olan örneklerde bulunmaktadır.

1.12.1. Tonlulaşma

Genel Türkçenin en önemli özelliklerinden birisi de tonlulaşma. Özellikle Oğuz grubu ağızlarında bu durum daha sık görülmektedir. Aslanapa ve yöresi ağzında da bu durum sık görülmektedir (GÜLSEVİN, 2002, 36).

-k > -k: *çıkımlık* (17-4), *yok* (17-35), *aşşa_dağı* (7-32), *çok* (4-4), *şenlikli* (5-11), *şalvarlık* (5-26), *zōluğ* (14-39), *bağ* (8-24), *torpağ* (3-24), *ğurağ* (16-35), *diğTilē* (11-50), *Tağā* (15-5).

-k > -k̄: *ayaK̄Taydıĝ* (7-79), *duyduK̄larım* (9-22), *hanK̄ı* (3-57), *bıraK̄tıĝ* (7-82), *ıramatlıK̄* (9-20).

-k > -ĝ: Örnekleri boldur. *ĝaldı* (10-3), *ĝöccük* (2-18), *ĝızlā* (8-7), *ĝaza* (14-26), *ĝavın* (11-8), *ĝimisi* (15-17), *ĝaraĝol* (16-9), *ĝanun* (3-9), *ĝurak* (12-51), *esĝiden* (9-8), *keşĝek* (6-18), *ĝına* (5-4), *ĝānılāla* (4-23), *ĝuru* (7-21).

-ĝ > -h : *kahatlāda* (9-14) <kâĝıtlarda.

-h > -y-: *ĝayfe* (11-55).

-p > -P: *ķuruluP* (10-1), *harP* (7-81), *hePisinde* (2-70), *Pişē* (8-63), *Puñar* (16-31), *Pazar* (6-10), *gidiliP* (4-23).

-s > -z-

Kelime başında :

zopa (17-123), *zabah* (2-56, 4-126), *zabaha* (8-6), *zebze* (12-38 , 4-124).

Kelime sonunda:

herkez (1-35), *herkezin* (3-34).

-s > -ş- : *herĝeş* (17-49).

1.12.2.Tonsuzlaşma

Aslanapa ve yöresi ağızlarında nadiren görülen ses olaylarından biridir. İç seste bulunan ünsüzlerin bir önceki maddenin tersi olarak tonsuzlaşma eğiliminde bulunan tonlu ünlülerin meydana getirdiği ses olayıdır. Bazen ilk seslerde bulunduğu da görülmektedir. Şu şekilde gösterilebilir:

ĝ- > z- değişimi: Daha çok *şart 1.çokluk* çekiminde görülür: *ĝatsaz* (2-13) <*katsak*.

v- > f- değişimi: *sifil* (13-116), *fişnelē* (16-56), *terefi* (13-128) < teravih, *maf_ettilē* (6-43), <mahvettiler.

İç Seste

c- > ç- değişimi: Tek örneği vardır. *çıkçek* (17-70)

z- > s- değişimi: *televizyon* (10-62), *gastesi* (13-94), *temmusTa* (12-42, 16-41).

1.12.3. İç Seste Sızıcılaşma

Aslanapa ve yöresi ağızlarında iseste sızıcılaşmaya örnek çok fazla değildir.

Tespit edilebilen örnekler aşağıda verilmiştir. En çok karşılaşılan *ğ* > *y*, ** > *ř* değişimleridir.

Bunun dışında birkaç değişim rneği daha bulunmaktadırdır.

-g- , -k- > -ğ-, -y- değişimi

Aslanapa ve yöresi ağzında *-ğ-* nsz özellikle orta hecede vurgusunu kaybedip düşme eğilimindedir. Fakat bazı örneklerde *-ğ-* nsz *-y-* nszne dönüşmesi görülmektedir.

buydey (7-23), *eyer* (12-47), *deyişik* (6—29).

Son Seste

-->-ř- değişimi:

ř (16-77), *ř beş* (17-43), *ğeçTi* (17-61), *genşl* (2-101), *areş-gereş* (14-56), *işek* (16-39), *ř günde* (12-25), *ğaşmış* (13-70), *gaç sene* (16-2).

1.13. AKICI ÜNSÜZLER ARASINDAKİ DEğİşMELER:

Aslanapa ve Yöresi Ağzında da akıcı ünsüzler arası değişme olayına rastlanmaktadır.

-r - > -l-: *ğli* (5-30, 6-6), *selbest* (14-13).

-n- > -l-: *dlmnden* (13-41), *filcan* (11-55).

-n- > -m-: *ombeş* (4-128), *om beş TaTilde* (8-1).

-y- > -n-: *emrinen* (4-50) < *emrinle* < *emriyle* < *emri ile*, *ğuvvatınan* (4-7).

1.14.ÜNSÜZ BENZEŞMESİ

İç seste yan yana iki ünsüz bulunan yerlerde ya da söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden biri, kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından tamamen ya da kısmen değiştirilir (KORKMAZ, 1994, 92).

Bölgemizde benzeşme olayı 1) ilerleyici ve 2) gerileyici olmak üzere iki yönde gelişmiştir. Her iki türe de bölgemizde çok sık rastlanmaktadır.

1.14.1.İlerleyici Benzeşme

A-Yarı benzeşme: *adamnā* (17-71) <adamlar, *āşamneyin* (6-40) <akşamleyin.

B-Tam Benzeşme

-ly- > -ll-: *iki millar* (14-55) < iki milyar, *millona* (4-12) <milyona, *altı millona* (14-25) <altı milyona.

-mb- > -mm-: Daha çok gün adlarında görülür. *perşemme* (2-83) <perşembe, *çāşamma* (5-1) <çarşamba.

-nl- > -nn-: *anniceñ* (2-52) <anlayacağın, *unña* (3-22) <onlar, *bunnarı* (15-30) <bunları, *bunñā* (6-20, 3-50) <bunlar, *ünnesiñ* (4-51) <ünlersin, *kirmanna* (1-4) <kirman ile, *bunnarın* (2-17) <bunların, *unna* (13-76) <unlar, *izinne* (11-61) <izinle, *sabanna* (13-84) <sabanla, *zamanna* (3-50, 14-87) <zamanla.

1.14.2.Gerileyici Benzeşme

-l- > -n- (-ñ): *afiyetnen* (2-24) <afiyet ile, *sıraynen* (2-54) <sıra ile, *bubāsinañ* (6-42) <babası ile, *gücünen* (4-7) <gücü ile, *yannızsarayde* (9-51).

-ht- > -tt-: *ettiyā* (7-33) <ihtiyar, *ettiyālā* (6-2) <ihtiyarlar, *ettiyāladığ* (17-60) <ihtiyarladık.

-hç- > -çç-: *baççeye* (6-46) <bahçeye <bağ+çe.

-ts- > -ss-: *yassı* (14-135) <yatsı.

-zc- > -cc (-çç-): *eccik* (5-33, 15-38) <azıcık, *eççik* (14-9, 2-10) <azcık < azıcık.

-zs-> -ss-: *vemesse* (11-2) <vermezse, *bulamassiñ* (11-10) <bulamazsın, *yānis sareynen* (14-60) <yalnız sarayile.

1.15.YER DEĞİŞTİRME

Komşu olan iki ünsüzün yer değiştirmesidir (KORKMAZ, 1994, 97). Bölgemizde de çok sık yer değiştirme örnekleri bulunmaktadır.

devrişlê (13-74) <dervişler, *kirpîte* (14-64) <kibrite, *çölmek* (2-21) <çömlek, *yarpak* (11-69) <yaprak.

toprak kelimesinde; kelimemiz herhangi bir ek almışsa “t” yumuşuyor, almamışsa yumuşama olayı olmuyor:

Torpak (3-24), *Torpāmız* (11-25), *TorpakTa* (11-26).

1.16.HECE KAYNAŞMASI

Aslanapa ve Yöresi Ağzının en belirgin özelliklerinden birisi de *hece kaynaşmasıdır*. Bölge ağzında özellikle orta hecelerdeki g, ğ, k, y, r, h gibi ünsüzler bazı ses olaylarında dolayı eriyip kaybolurlar ve iki veya daha çok komşu hecenin kaynaşık tek hece görünümünü kazanmasını sağlarlar (GÜLENSOY, 1988, 68).

hali_brāmı (14-36) <Halil İbrahim, *ğōtmadı* (16-43) <korutmadı, *dēlim* (17-86) <değilim, *sārız* (4-9) <sağarız, *çoçuklūmda* (7-37) <çocukluğumda, *māralāda* (17-108) <mağaralarda, *unuTuvēyon* (17-114) <unutuveriyorum, *içēde* (11-35) <içeride, *yōğū* (4-27) <yörüğü, *yokāsını* (1-31) <yukarısını, *būlāda* (17-32) <buralarda, *getirilē* (1-10) <getirirler, *ğālā* (4-40) <karılar, *şērden* (11-20) <şehirden, *ırāt* (4-5) <rahat, *derekōn* (6-33) <dere köyün, *dēl* (4-48, 11-14) <değil, *dedelēmizden* (12-4).

1.17.ÜNSÜZ DÜŞMELERİ

Aslanapa ve Yöresi Ağzının dikkati çeken ve örneklerine çok sık rastlanan ses olayıdır *ünsüz düşmesi*. İç seste *ğ, r, h, l, k, f, y, z* ünsüzlerinin iç seste eriyerek ünlüleşmesini “Uzun Ünlüler” bölümünde belirttiğimiz için burada sadece düşen ünsüzler üzerinde duracağız. Bölge ağzında düşen ünsüzler şunlardır:

1. Patlayıcı Ünsüzler: *k/ķ*.

2. Sızıcı Ünsüzler: *h, r, l, ğ, f, z*.

3. Yarı Ünlüler: *y*.

Bölge ağızında *ünsüz düşmesi* iç seste ve son seste olmak üzere iki şekilde görülüyor. En fazla örnekleri *iç seste* görmekteyiz. Bunun da sebebi orta hecenin

1.17.1.İç Seste Ünsüz Düşmesi:

-*f*-: *kōtesi* (2-3) <köftesi.

-*ğ*-: *ōlan* (1-45) <oğlan, *dōru* (13-104) <doğru, *ōlum* (2-92) <oğlum, *sādıç* (84-67) <sağdıç, *yāmişTı* (4-120) <yağmıştı, *ēlenî* (5-41) <eğlenir, *bālı* (6-25) <bağlı, *sāolsun* (13-49) <sağ olsun.

-*h*-: *kāve* (12-61) <kahve, *āmeT* (3-7, 1-28), *māmıT* (1-38) <Mahmut, *kōtāyada* (7-41) <kütahyada, *Tāta* (7-67) <tahta, *tālil* (3-34) <tahlil, *pēlivan* (4-85) <pehlivan.

-*k/-/ķ*-: *alacāmışmış*(1-30) <alacakmışmış, *āşamleyin* (2-28, 5-21) <akşamleyin, *āşamdan* (4-8) <akşamdan.

-*l*-: *gōzece* (4-44) <güzelce, *gōzēcene* (2-17, 8-2) <güzelce(n)+e, *ōsa* (4-58) <olsa, *gēsîñ* (5-15) <gelsin, *gōñünü* (4-49) <gönlünü, *ōmaz* (11-7) <olmaz, *ōmuşTu* (7-67) <olmuştu, *ğakTı* (4-104) <kalktı.

-*r*-: Aslanapa ve Yöresi Ağızında bolca görülen ünsüz düşmesi olayıdır. Kütahya ve yöresi ağızlarının en belirgin özelliği denilebilir (GÜLENSOY, 1988, 65).

ākıdeşlē (7-28) <arkadaşlar, *ōdan* (9-10) <ordan, *sōna* (1-3) <sonra, *eyirilē* (1-4) <eyirirler, *yēdi* (1-40) <yerdi, *buralāda* (2-4) <buralarda, *sāmış* (3-54) <sarmış, *yūT* (2-105) <yurt, *olūdu* (5-1) <olurdu, *çadīlı* (3-8) <çadırılı, *vāsa* (4-29) <varsa, *ōnek* (5-25) <örnek.

-*y*-: *kōde* (2-106) <köyde, *bōle* (4-2, 5-7, 6-32) <böyle, *bōledi* (7-8) <böyle idi, *sōleniyō* (3-105) <söyleniyor, *şōle* (14-11) <şöyle.

-*z*- : *verilmēse* (6-27) <verilmezse.

1.17.2.Son Seste Ünsüz Düşmesi:

-ğ-: *tereyā* (2-24) <tereyağ.

Bazen de son sesteki ünsüz düşmesi hece düşmesi şeklinde kendini gösteriyor.

yimē (2-25) <yemeği, *dirē* (1-6) <direğe.

-h-: *bayramşā* (1-41) <bayramşah.

-k- /-k- : *olarā* (1-3) <olarak, *sarımsā* (2-23) <sarımsak, *yō* (12-25) <yok.

-r-: *ğadā* (1-7, 4-6) <kadar, *olū* (1-8) <olur, *gelî* (2-17) <gelir, *yapā* (2-25) <yapar, *geliyō* (3-2) <geliyor, *imkanlā* (4-6) <imkânlar, *zō* (13-5, 7-2) <zor, *miktā* (13-49) <muktar.

İKİNCİ BÖLÜM

ŞEKİL BİLGİSİ

2.1.İSİMLER

Nesnelerin ve kavramların karşılığı olan kelime veya kelime grubuna isim denir. (ÖZÇELİK- ERTEN, 2005, 97). Bunlar basit, türemiş (gövde) ve birleşik isimlerdir.

2. 1.1. Hâl (Durum) Ekleri

İsimler sözcük grupları ve cümle içinde diğer sözcüklerle ilişkisi sırasında ilişkinin türüne göre çeşitli durumlarda bulunmaktadır.

2.1.1.1. Tamlama Durumu (İlgi Hâli - Genitif Hâli)

Bu durum adın diğer adlarla ilişkisi olduğunu gösteren hâldir. Bu hâlin kullanımı ismin başka bir isimle bağlantısı olduğunu, kendisinden sonra gelen bir isme tabi olduğunu belirtir.

a) -nIn, -nİñ Sonu ünlü ile biten sözcüklere eklenirler:

filancanîñ (7-28), Taşının (7-28), gelinin (6-15),

b) -In, -İñ Sonu ünsüz ile biten kelimelere eklenirler:

baharın (11-45), kö_ün (10-1), āmeTin (7-116), ağanın (10-10), Peygamberin (9-9), neyin (7-70), gızın (6-44), gışın (7-71), kōn (7-95), damadın (6-28), derekōn (6-33), ōlanın (3-44).

c) Hece Kaynaşmasıyla:

öküznen (7-8) < öküz ile, ölennen (5-1) < öğlen ile, oraknan (7-8) <orak ile, bubasıñan (6-44) <babası ile, sırayñan (5-18) <sıra ile, bunnarı (7-13), bunñarın (6-58), bunna (7-96) <bu ile, silahınna (6-18) <silahı ile, bunnā (6-20) <bunlar, bunña (5-17), onñankini (5-20) <onlarınkini.

2.1.1.2.Yalın Durumu (Nominative):

Yalın hâl isimlerin başka unsurlara bağlı olmayan şekillerine denilmektedir. Bu hâldeki bir isim kendisine bağlı olan isim ve karşılığı olan nesne dışında hiçbir ilişki

ifade etmez. Türkçede yalın hali eksizdir. Sözcüklerin kök ve gövdelerinden başka çoğul ve iyelik eki alan şekilleri de yalın hâlde bulunurlar (Buran, 1996, 37).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da yalın hâl diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Türkçede bulunan özellikleriyle yaşamaktadır.

dört (4-12), gız (5-10), arazi (3-18), hamır (2-17), duman (16-8), sene (17-8), çam (15-17), hane (1-32), para (14-6), Tavan (13-1).

2.1.1.3. Belirtme Durumu (Yükleme Hâli - Accusative):

+(y)I, +(n)I:

Cümle içinde fiilin doğrudan etki ettiği isim belirtme halinde bulunmaktadır. Bildirdikleri hareketin doğrudan doğruya bir isme etki ettiği fiiller geçişli yani nesne alabilen fiillerdir. Belirtme durumu adı kendine etki eden geçişli fiile bağlayan durumdur. Bu durum nadiren eksiz, çoğu zaman da ekli şekliyle çekimlenir (BURAN, 1996, 99).

gerisini (9-12), kireci (10-19), başını (11-56), evininkini (5-20), parayı (6-24), unnarı (7-26), samanı (4-126), bitişini (13-29), areş-gereşi (14-56), nöbetimizi (15-60), ümidi (12-48).

2.1.1.4. Yönelme Durumu (Yaklaşma - Dative):

+(y)A, +(n)A:

Yönelme durumu iş, durum, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı yeri belirten durumun adıdır. Eylemin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılan nesne cümle içinde yönelme durumu ekiyle çekimlenmektedir (BURAN, 1996, 134).

āşama (17-4), ğarağola (16-28), üzerine (2-22), unā (3-22), oyuna (15-16), dışarıya (1-56), yanına (14-9), sene (12-12), ğarşıya (12-22), alcanē (13-17), yabana (4-56), bunara (7-18), maddiyatına (6-25), bîbirine (14-60) <birbirine.

Bazı örneklerde ise birleşik yapı arzeder: *güçlüküne (14-79) < güçlü kim+e*

2.1.1.5. Bulunma Durumu (Kalma Durumu - Locative):

+dA:

Bulunma durumu iş, hareket, kişi ve eşyanın yerini bildiren durumdur. Bunun yanında daha değişik işlevler üstlendiği de görülmektedir. Bunlar zaman, iş, şekil - tarz, durum, karşılaştırma, kesir, miktar, kısım, nitelik, parça şeylerdir. Özellikle zaman anlamı belirgin olduğu için bazı lehçelerde “yer - zaman” durumu olarak da adlandırılmaktadır (BURAN, 1996, 177).

şegilde (15-13), bizde (1-63), sekizende (14-28), üç günde (12-24), elinde (13-24), kóde (4-85), deyirmende (7-12), esgide (6-56), bülâda (11-45), zamanımızda (12-13).

2.1.1.6. Çıkma Durumu (Ayrılma / Uzaklaşma - Ablative):

+dAn:

Çıkma durumu iş, durum ve hareketin çıkma, başlama noktasını gösteren durumdur. Genellikle eylemin gösterdiği hareketin kendisinden uzaklaşan veya çıkan isim cümle içinde çıkma durumunda bulunur. Bu çıkma durumunun temel işlevidir. Bunun yanında hareketin ve işin zamanını bildirir, eşyanın veya aracın neden meydana geldiğini bildirir, iş ve hareketin sebebini bildirir (BURAN, 1996, 202).

ünceden (4-45), undan (7-33), sönadan (6-32), evinden (5-17), çıkmadan (11-20), dereden (10-21), yörüklēden (9-30).

2.1.1.7. Vasıta Durumu (Instrumental):

+(I)lA(n) +/- nA (n):

Sözcük gruplarında ve cümlede eylemin kendisi vasıtasıyla kendisinin katılımı ya da kendisinin belirttiği zamanda yapıldığını gösteren durum vasıta durumudur. Eylemin neyle, kimle, nasıl ve ne zaman yapıldığını belirtmek için isim vasıta eki alır (BURAN, 1996, 235).

ğanunlan (9-28), elinne (9-38), buñlā (8-29), silahına (6-18) öküznen (7-8), oraknan (7-8), öküzülen (4-2), emrinnen (4-50), ğavlinnen (4-50), arabaynan (12-23), borçlān (14-42), gücünen (4-7), senne (17-72), zorunan (17-64), sıraynen (2-55).

2.1.1.8.Eşitlik Durumu (Ecvative):

+cA:

Esas görevi eşitlik, gibilik, kadarlık ve benzerlik bildirmek olan ektir. Ancak eşitlik eki gittikçe işlevini kısıtlamakta ve giderek bir yapım eki özelliği kazanmaktadır. Günümüzde daha çok sıfat, zarf ve zamir olan sözcüklere gelen bu ekin işlevini gibi, kadar, göre edatlar üstlenmektedir. Ekli olan örnekleri ise cümlede kalıplaşmış ve zarf durumunda olan sözcüklerdir. Eşitlik eki isimleri doğrudan doğruya fiillere bağladıkları için zaten zarf yapmaya elverişli bir özelliğe sahiptirler (BURAN, 1996, 266). Bu durumun örnekleri Aslanapa ve yöresi ağızlarında da görülmektedir.

önce (1-3) < ön+ce, sadece (2/50), eyice (2-22).

2.1.1.9. Yön Gösterme Durumu (Direktive):

+(A)r(I):

Yön gösterme durumu ekleri genellikle yer ve yön ile ilgili yer ve zaman isimlerine gelerek fiilin yönünü belirtirler. Günümüz Türkçesinde kalıplaşmış olarak sınırlı sayıda görülen bu ek çekim eki olma işlevini kaybetmiş ve sözcük gövdeleriyle birleşmiştir.

Bölgemiz ağızında *-r* ünsüzü iç hecede düşme eğiliminde olması sebebiyle yanındaki ünlüyü uzatır.

yokāsını (1-32), dışarıya (1-56), ileriya (3-26), yokarda (16-54).

2.1.2.İsimlerde Çokluk:

+IA(r)/ + nAr:

Adın gösterdiği nesnenin tek bir varlık ya da birden çok varlık mı olduğu çeşitli dillerde farklı farklı gösterilmektedir. Aslanapa ve yöresi ağızında çokluk eki eski

ve yeni şekliyle kullanılmaktadır. *-lAr* şeklindeki kullanımda *-r* ünsüzü ek gelmemişse (-dA bulunma hali eki dışında) düşme eğilimindedir. Düşme ile beraber önceki ünlü uzar.

-lar/-ler:

kötelerin (2-24) <köftelerin, *şileri (10-63)* şeyleri, aralarında (8-17).

-lā/-lē:

bizimgilē (3-34) < *bizimkiler*, *fışnelē (16-56)* <vişneler, *yēlēde (5-52)* <yerlerde, *kitaplāda (11-78)* <kitaplarda, *kōlēde (9-72)* <köylerde, *ākıdeşlē (7-28)* <arkadaşlar, *yörüklē (3-8)* <yörükler, *mayışhlā (13-47)* < *maaşlılar*, *yaşlılā (17-19)* <yaşlılar.

-na/-na:

onnarı (15-18) <*onları*, *unñarın (6-58)* <onların.

2.1.3. İyelik Ekleri

İsimlere gelerek onların kaçınıcı kişiye ve kime ait olduklarını bildiren eklerdir. (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 106).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da Türkçe yazı dilinden az çok farklılıklar göstermektedir.

Günümüz Türkiye Türkçesi:

1. tekil kişi +(I)m

2. tekil kişi +(I)n

3. tekil kişi +(s)I

1. çoğul kişi +(I)mIz

2. çoğul kişi +(I)nIz

3. çoğul kişi +lArI

1. **tekil kişi çekimi:** *bizim (1-41)*, *gendim (14-4)*, *bubam (15-27)*, *olum (17-21)*, *efendim (3-2)*.

-n ile

yetmiş bir yaşındayım (14-1).

Aslanapa Ağızları:

1. tekil kişi +(I)m, +(I)n

2. tekil kişi +(I)n, (I)ñ

3. tekil kişi +(s)I

1. çoğul kişi +(I)mIz

2. çoğul kişi +(I)nIz, +(I) ñIz

3. çoğul kişi +lArI

2. tekil kişi çekimi:

buñun maddi durumu (1-21), gelin ğızın çeñizi (5-24).

3. tekil kişi çekimi:

nâmi (17-48), öncesi (3-39), mâsulünü (17-29), yanına (17-45), canına (17-86), ğazasında (3-16), külosu (4-12).

1. çoğul kişi çekimi:

ninelēmizden (12-4), elimizde (17-2), nöbetlēmiz (16-12), Torpāmız (11-25) avucumuzda (17-2), zamanımızda (16-7).

2. çoğul kişi çekimi: *haTırınız (15-61), gönünüz (15-61).*

3. çoğul kişi çekimi: *ğardaşları (6-24), elbiseleri (5-14), sādıçları (4-72), bazıları (3-11), kōlerinde (8-26), evleri (15-40), bunnarı (2-21).*

2.1.4. İlgı (Aitlik) Eki

İsimlerin üzerine gelir. Bölge ağızında aitlik (ilgi) ekine çok sık rastlanmaktadır. Ek bölge ağızında herhangi bir değişime uğramamıştır.

şĩndiki (2-50, 10-61), kōlēdeki (11-8), biziñki (8-41), şērdakilē (11-23), ğāvelēdeki (2-78), ūñlarınkı (8-41), ğışledeki (7-73), hinciki (4-77).

2.1.5. Soru Eki

Aslanapa ve yöresi ağızlarında soru eki için soru edatı olan *mi, mi mu, mü* kullanılmaktadır.

sayı on sekize vādī mi (15-4), dēdin mi (15-11), dört mi beş millona (4-12), le bekleyen mi (3-29), sōlēme mi (8-11), armıT dalda düşē mi?(7-87).

2.2.YAPIM EKLERİ

Yapım ekleri, kelime kök veya gövdelerine getirelerek eklenen kelimenin yeni anlam kazanmasını sağlar. Fiil veya isim kök veya gövdelerine eklenerek yeni isim veya fiiller türetirler (KORKMAZ, 2003, 21).

Aslanapa veyöresi ağızlarında, Türkiye Türkçesinde kullanılan bütün yapım ekleri kullanılmaktadır.

Bölgemizde tespit edebildiğimiz yapım ekleri şunlardır:

- 1) İsimden isim türeten ekler.
- 2) İsimden fiil türeten ekler.
- 3) Fiilden fiil türeten ekler.
- 4) Fiilden isim türeten ekler.

2.2.1. İsimden İsim (Sıfat ve Zarf) Türeten Ekler

-aç: Daha çok sıfat türetir: *ğireç* (16-48).

-an: Türkiye Türkçesinde olduğu gibi kalıplaşmış örneklerde bulunmaktadır. *ōlan* (5-15).

-arı (direktif): Yer-yön belirten yapım ekidir. *yokarda* (16-54).

-ca: Zaman anlamı veren örnekler: *önce* (5-17), *ünceden* (6-32).

Yer isim yapan örneği: *baççeye* (6-46), *ortece* (12-51).

Diğer örnekler. *eyice* (2-22), *gözēcene* (2-17).

-cak: *ıscek* (12-36).

-cı: İş ve meslek adları yapar: *baltacı* (3-48), *seracılık* (12-40).

-cık: Küçültme anlamı verir: *eccik* (5-28), *accik* (13-11).

-daş: *ğardaşları* (6-24), *ākıdeşlē* (15-20), *vatandaşınan* (13-22).

-ga: *manavga?* (3-48), *başga* (11-37, 6-22).

-gī: *çalgı* (6-9), *etgilenmedi* (12-51).

-II: *masaraflı* (2-86), *yaslı* (5-9), *şenlikli* (5-11), *ğıymatlı* (2-7), *yaralı* (15-44), *bereli* (15-45) *çağmağlılā* (3-23), *ğarağēçili* (3-45), *kōlünün* (13-47) *donluları* (15-46).

-III: *hazırlık* (2-70), *asırlık* (16-9), *ğuraklık* (13-36), *şenlik* (6-), *gençlik* (15-27), *ırāmelik* (15-27), *zōluk* (12-27), *hayvancılıklā* (12-37), *çoğunlukla* (12-38).

-ki: sıfat türeten bi ektir.

gerideki (15-60), şindiki (16-101).

2.2.2.İsimden Fiil Yapan Ekler

-la:

Ad soylu sözcüklere getirilerek onlardan fiiller türetmeye yarar. Hem Kıpçak hem de Batı Türkçesinde, nadir olarak bazı fiil tabanlarına da gelerek pekiştirilmiş gövdeler teşkil etmektedir. (Hacıeminoğlu, 1984, 115) Bu ek bölgemiz ağızlarında *-le*, *-la* biçiminde görülmektedir.

saklama (6-28), gışleyō (3-20), etgilenmedi (12-51), Toplanılā(5-32), şahitlendiremiyōlā (13-93).

-a: *oynālā (5-32).*

2.2.3.Fiilden Fiil Yapan Ekler

-(I)l: *sıyrıldı (15-53), guruldu (15-48), yapıldı (5-4), dikile (15-50), atıldı (5-3). yoruldu (15-51).*

-(I)r: *aşırı (15-27).*

-mA: *isTememiş (6-37), aratmasın (16-40).*

-ma olumsuzluk ekinin Aslanapa ve Yöresi Ağzında yuvarlaklaşmaya uğramadığı görülüyor.

olmeyō (12-44), bilmeyon (10-9), gazanılmayō (12-65), bitmeyō (13-21).

-ama: *biçemeyōla (13-83).*

2.2.4. Fiilden İsim Yapan Ekler

-Ak: *gezek (2-59), gevşek (3-34), şişek (3-62).*

-gün: *düşgünüz (2-5).*

-I: *aşırı (15-27), dürü (5-26).*

-(I)m: *verim (12-65), yarımı (15-11), yarım (16-12).*

-malı: *Tabandan ısıtmalı (13-33).*

-mlr: *yāmır (15-57).*

-(I)n: *gelin (7-86).*

-(I)k: *so_uk (16-10), büyüklēmiz (16-33), büyüklē (12-9).*

Ilık (2-14), yaklaşık (2-15).

2.3. ZAMİRLER

İsimlerin yerlerini tutan, kişileri karşılayan kelimelere zamir denir. Diğer bir ifadeyle isimler varlıkları doğrudan doğruya karşılayan kelimelerdir. Zamirler ise isimlerin yerini tutarak onların yerine geçici kullanılabilen kelimelerdir (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 120).

Zamirler şu şekilde sınıflandırılabilir:

- 1) Kişi (Şahıs) Zamirleri
- 2) İşaret (Gösterme) Zamirleri
- 3) Soru Zamirleri
- 4) Belgisiz (Belirsizlik) Zamirler

2.3.1. Kişi (Şahıs) Zamirleri

Kişi adlarının yerine kullanılan zamirlerdir.

1. tekil kişi:	Ben (Konuşan)
2. tekil kişi:	Sen (Dinleyen)
3. tekil kişi:	O (Adı Geçen)
1. çoğul kişi:	Biz (Konuşanlar)
2. çoğul kişi:	Siz (Dinleyenler)
3. çoğul kişi:	Onlar (Adı Geçenler)

Tablo 2.1. Türkiye Türkçesi Yazı dilinde

		Yalın durumu	Belirtme durumu	Yönelme durumu	Bulunma durumu	Çıkma durumu	Tamlayan durumu
Yakın	Tekil	ben	beni	bana	bende	benden	benim
	Çoğul	biz	bizi	bize	bizde	bizden	bizim
Biraz uzak	Tekil	sen	seni	sana	sende	senden	senin
	Çoğul	siz	sizi	size	sizde	sizden	sizin
En uzak	Tekil	o	onu	ona	onda	ondan	onun
	Çoğul	onlar	onları	onlara	onlarda	onlarda	onların

Tablo 2. 2. Aslanapa ve Yöresindeki Kişi Zamirleri

		Yalın durumu	Belirtme durumu	Yönelme durumu	Bulunma durumu	Çıkma durumu	Tamlayan durumu
Yakın	Tekil	ben (14-4, 4-47)	beni(16-24)	baña bene(14-61)	bende(13-94)	benden(14-23)	benim(17-19)
	Çoğul	biz(15-59)	bizi (2-93)	bize(14-32, 7-81)	bizde(15-32)	bizden(14-2)	bizim(14-10, 7-91)
Biraz uzak	Tekil	sen(17-40)	seni	sana(13-87) sene(14-61)	sende	senden	senin(17-67)
	Çoğul	siz(3-21)	sizi	size(15-55)	sizde	sizden	siziñ
En uzak	Tekil	o u	onu(14-49) unu	oña uña	onda unda	ondan undan(4-124)	onun (15-60) unuñ
	Çoğul	onnā unña (4-30)	onnarı unñarı (4-9)	onnara (13-84) unnara	onnāda unnāda	onnādan unnādan	onnāñ unnāñ

Kişi Zamirlerinin Edatlara Bağlanması:

Yöre ağızlarında isimlerin doğrudan bağlandıkları son çekim edatlarına zamirler bağlanırken çeşitli çekim şekilleri gereklidir. Yazı dilinde olduğu gibi bazı edatlara ilgi hali (tamlayan durumu) eki ile bağlanırlar. Gülensoy'un Kütahya ağızları için belirttiği durum (GÜLENSOY, 1988, 88) Aslanapa ve yöresi ağızlarında da kendini göstermektedir.

benim gibi (17-19, 9-23).

2.3.2. Dönüştürülük Zamiri

Dönüştürülük zamirleri kişi zamirlerinden daha güçlü bir anlam taşıyan, onları anlamca katmerli kılan pekiştirilmiş bir tür kişi zamirleridir. Bu zamirlere dönüştürülük zamiri denilmesinin nedeni ise yapılan işin yapana dönüşünü gösteren bir fonksiyon yüklenmesiyle ilgilidir (KORKMAZ, 2003, 415).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında dönüştürülük zamiri *ğendi* sözcüğü ile karşılanmaktadır.

ğendi (12-16, 6-1), *ğendim* (14-4, 11-17), *ğendine* (14-72, 12-7), *ğendincene* (5-46), *ğendimiz* (11-28), *ğendilerine* (12-16), *ğendimi* (11-33), *ğendince* (5-41), *ğendine* (4-71).

Bazı örneklerde de dönüştürülük zamirleri kişi (şahıs) zamirleriyle pekiştirilmiş şekilde kullanılır. *ben ğendi Tohumu ğendim bulurun* (11-17).

2.3.3. İşaret (Gösterme) Zamirleri

Bu zamirler işaret etmek, göstermek suretiyle varlıkları karşılayan zamirlerdir. İşaret zamirleri varlıkları bir yer içinde gösterir, onlara yerlerine göre işaret eder. Bir başka deyişle varlıklar şu veya bu özelliklerine göre değil yerleri ile belirtilmiş olurlar (ERGİN, 1998, 273). Bu zamirler tekil ve çoğul ya da yakın biraz uzak, en uzak olmalarına göre sınıflandırılabilirler.

Tekil:

Bu: Yakındaki varlık.
Şu: Biraz uzaktaki varlık.
O: En uzaktaki varlık.

Çoğul

Bunlar: Yakındaki varlıklar.
Şunlar: Biraz uzaktaki varlıklar.
Onlar: En uzaktaki varlıklar.

Tablo 2.3. Türkiye Türkçesi Yazı dilinde

		Yalın durumu	Belirtme durumu	Yönelme durumu	Bulunma durumu	Çıkma durumu	Tamlayan durumu
Yakın	Tekil	bu	bunu	buna	bunda	bundan	bunun
	Çoğul	bunlar	bunları	bunlara	bunlarda	bunlardan	bunların
Biraz uzak	Tekil	şu	şunu	şuna	şunda	şundan	şunun
	Çoğul	şunlar	şunları	şunlara	şunlarda	şunlardan	şunların
Çok uzak	Tekil	o	onu	ona	onda	ondan	onun
	Çoğul	onlar	onları	onlara	onlarda	onlardan	onların

Tablo 2.4. Aslanapa ve Yöre Ağzında İşaret Zamirleri

		Yalın durumu	Belirtme durumu	Yönelme durumu	Bulunma durumu	Çıkma durumu	Tamlayan durumu
Yakın	Tekil	bu (14-52) bū	bunu (1-19, 4-47)	buna(14-53, 1-12) buña	bunda bunda	bundan bundan	bunuñ (1-21) bunun (14-56)
	Çoğul	bunnā(14-83) bunlā (14-13) bunña (1-16)< bunlar bunnar bunñā (3-50)	bunnarı(15-30) bunñarı	bunnara(11-69) bunnara	bunnāda bunnarda(15-42)	bunnādan bunnādan	bunnāñ bunnāñ
Biraz uzak	Tekil	şu (15-5) şo	şunu (4-47)	şoña (14-93) şuña	şunda şunda	şundan şondan	şunuñ(2-32)
	Çoğul	şunnā şonnā	şunnarı şonnarı	şunnara	şunnāda şonnāda	şunnādan	şunnāñ şonnāñ
Çok uzak	Tekil	o u	onu unu (14-82)	oña una(14-53, 1-17)	onda unda	ondan undan(1-5,11-76) ūndan (1-51)	onuñ unuñ(12-15)
	Çoğu 1	onnā unnā(11-73, 14-20)	onnarı unnarı	onnara unnara (11-69)	onnāda(13-86) unnāda	onnādan unnādan	onnāñ(11-72) unnāñ

2.3.4.Soru Zamirleri

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da çeşitli örnekleri vardır.

esğiden ne vādı kı (4-18), kim (9-56), hangısı (11-77), nerden (12-3), nere isteseñ (3-52), ne vā? (7-22).

2.3.5.Belgisiz (Belirsizlik) Zamirler(i)

Kişileri ve varlıkları belirsiz olarak temsil eden; varlıkların belirsiz bir şekilde yerini tutan zamirlerdir. Aslında sayıları oldukça azdır ancak soru zamiri, belgisiz sıfat ve zarfların iyelik almış şekilleriyle karşılanır (Korkmaz, 2003, 433). Aslanapa ve yöresi ağızlarında ses olayları haricinde aynı şekilde kullanılmaktadır.

ğimi (11-76, 14-87), hiç ğimse (17-7), öle şelē (4-37), kimi 6-26), hiçbir yer (8-16), her şı (14-23), çoğu (14-42), şiyi (14-59), ğimse (9-16), hePicinden (8-5), hepisi (4-19), her kōn (6-29), herkez (4-66), bazılāna (14-71), bazıları(3-11).

2.4.SIFATLAR

Sıfatlar : Adlardan önce gelerek onları niteleyen, nasıl olduklarını gösteren veya çeşitli yönlerden belirten sözlere (KORKMAZ, 2003, 333).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da sıfat genel Türkçe içindeki kurallarıyla bulunmaktadır.

2.4.1.Niteleme (Vasıflandırma) Sıfatları

Niteleme sıfatları canlı veya cansız varlıkların renk, şekil, tat, koku, mesafe, alışkanlık, yetenek gibi çeşitli iç ve dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (KORKMAZ, 2003, 361).

kara sevdalar (6-56), ğara deyirmen (7-15), iki kat döşşek (4-55), ğel başe (14-22), az çok bilenlē (9-5), sarı harman (14-85), esği adını (14-85), Peygamberin olduğu yer (98), yēleşik düzene (9-28), esği bi kō (10-4), şu sofrada olan ğavinlā (11-10), yokarı bi yēdeydi (13-115), bir çıkımlık e'mek (17-4).

2.4.2.Belirtme Sıfatları

Varlıkların kendilerini veya dış özelliklerini bildiren sıfatlardır (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 111). Belirte sıfatlarını dört ana gruba ayırabiliriz.

2.4.2.1. İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları varlıkları yerlerini işaret ederek belirten sözcüklerdir. Bunlar asıl olarak tek başlarına kullanıldıklarında işaret zamiri olan sözcüklerdir. *Bu, şu, o* sözcükleridir.

Yazı dilimizde olduğu gibi Aslanapa ve yöresi ağızlarında da aynı özellikte yani varlıkların yerini göstererek belirtme göreviyle kullanılırlar.

bu ismi (9-4), bu eve (8-37), bu yıl (17-29), bu kón (7-95), bu çakır mısTıfaya (17-64), bu sevda (6-34), bu ğızı (17-69).

“Şu” işaret sıfatı bölge ağızında iki şekilde de kullanılıyor. *Şu* ve *şo* şeklinde kullanımlar bulunmaktadır.

şu ğızın (4-54), şu ğuraklık (9-44), şu ğel başe (14-22), şo betonu (14-4), şo yannızsareyde (9-51).

Aslanapa ve yöresi ağızında” o” işaret sıfatı yerine” u “kullanılır.

u Tirektör (14-26), u parayı (6-24), u soğukTa (7-73), u zaman(4-2), u ğanunlan (9-28), u fabirika (14-18), u kara sevdalar (6-56).

2.4.2.2.Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları varlıkları sayılarını bildirerek belirten sözcüklerdir. Bu sıfatlar aslında birer sayı adı iseler de adların önüne gelerek sıfat halini almışlardır. Sayı sıfatları varlıkları yalnızca adet olarak, dereceli olarak, eşit bölümlerde, belli bir oran içinde ya da topluluk biçiminde belirtirler.

2.4.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

Varlıkların sayısını tam olarak gösteren ve belirten sıfatlardır.

Aslanapa ve yöresi ağızlarındaki kullanım örnekleri ise şöyledir:

bi dedem (9-20), iki asır (10-3), iki gişi (17-92), bir ay (4-118), üç gün (14-100), yirmi dört yaşında (7-103), iki millar (14-55), iki ayda (4-127), üç sene (9-61), altı millona (14-25), on gün (4-1), otuz sene (17-38), beş guruş (4-99), yimbeş gayme (4-76), yetmiş bir yaşındayın (14-1), üç bādağ su (2-19), yimibeş guruşTu (17-5), dört yıl (14-104).

2.4.2.2.2. Sıra Sayı Sıfatları

Varlıkları sıralayıp derecelendiren sıfatlardır. Sıra say sıfatları varlıkların veya derecesinin adedini değil, kaçınıcı derecede olduğunu gösteren sıfatlardır. Asıl sayı sıfatlarına +(I)ncI ekinin getirilmesiyle türetilirler.

Yöremiz ağızlarında da aynı kurallar geçerlidir.

sekizinci ayda (4-21), birinci ordu ğumandanlığı (17-119), dokuzuncu aya (4-22), ikinci cihan harbi (7-76), ikinci sırada oturan (14-92), üçüncü kuruluş (10-22).

2.4.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları

Varlıklar arasında bir bütünü bir bölme, ayırma, paylaşırma ve dağıtma ifade eden sıfatlara üleştirme (bölüştürme) sayı sıfatları denir. Asıl sayı sıfatlarına +(ş)Ar ekinin getirilmesiyle yapılır.

Yöremiz ağızlarında üleştirme sayı sıfatları yapılırken sondaki -r ünsüzünün düştüğü ve kendisinden önceki ünlüyü uzattığı görülür.

ikişer ğurşun (17-97), birer sene (14-104), birer Tapu (3-35).

2.4.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

Kesir sayı sıfatları varlıkların parçalarını ve bu parçaların bütüne oranlarını belirtirler. Bunlar genellikle birden fazla sözcükle karşılanır ancak $\frac{1}{2}$ anlamına gelen

yarım ile $\frac{1}{4}$ anlamına gelen çeyrek sözcükleri de kesir sayı sıfatı olarak kullanılmaktadır.

iki buçuk gün çalışı (14-90), *bi buçuk asır önce* (3-7), *yarım iş* (14-91), *yarım sahat* (16-12), *bi buçuk sene* (14-105).

2.4.2. 2.5. Topluluk Sayı Sıfatları

Belirttikleri varlıklar arasında bir yakınlık, bir birlik olduğunu gösteren, bir varlık topluluğu ifade eden sayı sıfatlarına topluluk sayı sıfatları denir. Asıl sayı sıfatlarına +Iz ekinin getirilmesiyle türetilirler.

ikiz çocuklā (2-94).

2.4. 2.3. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlara soru sıfatları denilmektedir. *Hangi, kaç, ne, nasıl* gibi sözcükler bu sıfatlara örnektir.

kaç gez (13-18), *gaç sene* (17-61).

2. 4. 2. 4. Belgisiz (Belirsizlik) Sıfatlar(1)

Varlıkları belli belirsiz tanımlayan ve sıfatlara belgisiz sıfatlar denir. Bu sıfatlar varlıkların dış niteliklerini, özellikle de sayılarını veya miktarlarını belirsiz olarak ifade eder. Daha çok *bir, bütün, başka, bāzı, her, kimi, çoğu, çok, hiç, falan, filan, az, fazla* gibi kelimelerin isimlerin önüne gelmesiyle oluşurlar.

bi Tenemiz (8-26), *bi şikayetim yok* (14-38), *çok sıkıntı* (14-30), *bi sene* (17-37), *böle âdetlerimiz* (6-32), *bütün yörüklē* (9-28), *her mutvakTa* (2-9), *üş beş eşğiya* (17-45), *heç gimse* (17-66), *başga bi sevda* (6-34), *her kōn* (14-59), *bi ğanun* (9-28).

2.5. ZARFLAR

Köken itibariyle Arapça bir sözcük olan zarf sözcüğü fiillerden, sıfatlardan, sıfat-fiillerden ve zarf niteliğindeki sözlerden önce gelerek onları zaman, yer, yön, nitelik, durum, azlık çokluk, pekiştirme ve sorma gibi çeşitli yönlerden etkileyip değiştirerek anlamlarını daha belirgin hâle getiren sözcüklerdir (KORKMAZ, 2003, 451).

2.5.1. Yer -Yön Zarfları

Yer-yön zarfları boşlukta bir yer ifade eden yer adlarıdır. Fiildeki iş ve oluşun yerini ve yönünü belirtirler. Sayıları çok fazla olmamakla beraber genellikle hepsinde bir yön belirtme durumu vardır ve bu yönleriyle fiilin yönünü gösterirler. Bunlar *ileri, geri, aşağı, yukarı, içeri, dışarı* zarflardır.

içēde (11-35) *dışarı* (13-90), *geri* (2-93).

2.5.2. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, zarf olarak kullanılan çeşitli zaman isimleridir. Bu zarflar bir iş ve oluşun zaman içindeki yerini bildiren, yani fiillerin, sıfat-fiillerin, zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyen, kısıtlayan ya da kesinleştiren sözcüklerdir. Başlıcaları ise *bugün, yarın, sabah, akşam, öğleyin, sabahleyin, geceleyin, artık, sonra, yine* zarflardır.

bu yıl (17-29), *cuma gün* (6-10), *otuz sene* (17-38), *gışın* (15-34), *yokūiken* (3-2) *undan sōna* (17-81), *esgiden*(14-77), *saltanat devrinde* (3-2), *yazın* (10-33), *ğendimi bildim bileli* (11-74), *pēşenbe* (5-4), *seçim zamanı* (12-44), *uuzamandan* (1-36), *cihan harbinden sōna* (17-117).

2.5.3.Durum (Hâl) Zarfları

Zarfların büyük bir çoğunluğunu oluşturan durum zarfları iş ve oluşun niteliğini, nasıl yapıldığını ve ne durumda olduğunu gösteren zarflardır. Bu zarflar kendi içinde niteleme zarfları ve durum zarfları olarak ikiye ayrılır. Niteleme zarfları eylemin niteliğini bildiren zarflardır. Durum zarfları ise eylemin ne durumda olduğunu gösteren zarflardır.

hile hurdaynan (17-64), *dinç görünüyöñ* (14-34), *gevşek davranıyō* (3-34), *silahınan* (17-73), *sōgusuz sualsiz ğabātsiz öldürüyō* (17-98), *çabık ğocāsıñ* (14-24), *ağır oldu* (15-27), *dikile dikile* (15-50), *masarafsız aldılā* (10-19).

2.5.4. Azlık - Çokluk (Miktar) Zarfları

Azlık-çokluk zarfları bir sıfatın, zarfin ya da fiillerin gösterdiği durumun miktarını, ölçüsünü ve derecesini gösteren zarflardır. Sayıları çok fazla değildir ama kendi aralarında bir sınıflamaya tabi tutulabilir ve eşitlik zarfları, üstünlük zarfları, en üstünlük zarfları, aşırılık zarfları olarak adlandırılabilirler.

çok güççükTüm (17-58), yetmiş hane ğadā (10-25), pek bilmeyon (17-61), eccik çalışTı mı (14-13), eccik sölem (15-38), çok ğocuman (14-78), çok oynanīdı (15-20), u ğadā (15-36), pek yoĝ (10-29).

2.5.5.Soru Zarfları

Eylemleri soru yoluyla bulan veya bulduran zarflardır.

ne zaman alıyō (16-32), ne zaman (12-43), nerden gelī (14-82).

2. 6.FİİLLER

Fiiller hareketleri karşılayan sözcüklerdir. Ancak hareket sözcüğü en geniş anlamı ile belirtilmektedir. Yani varlıkların zaman ve mekân içinde her türlü yapma etme, olma ve durma şekilleri için kullanılmaktadır. Varlıklar canlı, cansız, maddi, manevi bütün nesnelere ve kavramlardır. Hareketler ise varlıkların zaman ve mekâna bağlı olarak yer değiştirmeleri, oluşları, kılışları, duruşları ve her türlü faaliyetleridir (ERGİN, 1998, 280).

Bu tanımlara göre iş, oluş, hareket ve durum bildiren sözcüklere fiil (eylem) denilmektedir. Fiiller dilbilgisinde çok önemli bir yere sahiptir. Fiillerin oluşu ve adlara etkisi bunun ön önemli göstergelerinden biridir. Türkçe cümle kuruluşunda çeşitli biçimlerde çekimlenmiş bir fiilin tek başına kullanılabilmesi de güzel bir örnektir. Aslanapa ve yöresi ağızlarında ses olaylarındaki değişikliklerle birlikte fiilin kullanım özellikleri geçerlidir.

2.6.1. Kişi Ekleri

Kişi ekleri çekimli fiillerde hareketi yapan veya olan kişi anlatmak için kullanılan eklerdir. Bir başka deyişle fiilin bildirdiği işi, oluşu, hareketi kişilere bağlamak için kullanılan eklerdir.

1-Tip Kişi Ekleri

Bu ekler zamir kaynaklı eklerdir ve *öğrenilen geçmiş zaman*, *şimdiki zaman*, *gelecek zaman*, *geniş zaman*, *istek kipi* ve *gereklilik kipinde* kullanılırlar; *görülen geçmiş zaman*, *şart* ve *emir kipinde* kullanılmaz (ERGİN, 1998, 282).

Günümüz Türkiye Türkçesi

Aslanapa ve yöresi ağzlarında

ise kullanım şekilleri şu şekildedir

1. tekil kişi: -Im

1. tekil kişi: -Im, -In

2. tekil kişi: -sIn

2. tekil kişi: -sİñ

3. tekil kişi: -

3. tekil kişi –

1. çoğul kişi: -Iz

1. çoğul kişi: -Iz

2. çoğul kişi: -sInIz

2. çoğul kişi: -sİñIz, -ñIz

3. çoğul kişi: -lAr

3. çoğul kişi: -lAr, -lA, -lĀ

1. **Tip 1. Tekil Kişi Ekleri:** *gidiyom* (13-3), *bellerin* (11-70), *görcem* (13-29), *bilemeycen* (13-59), *namezi gılcen* (14-135), *yanmaycen* (12-68), *bilmeyon* (16-32), *unutuveriyon* (14-64), *bellerin* (11-70), *imza atarın* (7-52).

1. Tip 2. Tekil Kişi Ekleri

Takmiyceñ (14-23), *napceñ* (14-33), *annıceñ* (2-52), *gelisiñ* (6-5).

1. Tip 3. Tekil Kişi Ekleri

dimiş (13-57), *gidiyō* (3-20), *örenmiş* (13-62), *gelmiş* (12-3), *fiymiş* (14-11), *başlā* (6-6), *çıkcek* (7-81), *āmış* (1-32) <almış, *oynanī* (15-2) <oynanır.

1. Tip 1. *Çoğul Kişi Ekleri*

Takarız (15-6) <takarız, biliriz (1-65), piyniri çalarız (4-9), diriz (5-48), deriz (3-59), ince ince yaparız (8-60), biliriz (9-11).

1. Tip 2. *Çoğul Kişi Ekleri*

yapaca_nız (2-106) <yapacağımız.

1. Tip 3. *Çoğul Kişi Ekleri*

çıkmişlā (13-52), vāmişlā (13-55), ğayıT ediyōlā (3-19), çalışıpdurūlā (14-13), toplanīlā (8-2) <toplantılar, yatırīlā (5-14), <yatırırlar.

2.-Tip Kişi Ekleri:

İkinci tip kişi ekleri iyelik eki kaynaklı olup, günümüzde *görülen geçmiş zaman ve şart kipinin* çekimlerinde kullanılan kişi ekleridir.

Günümüz Türkiye Türkçesi

1. tekil kişi: -m

2. tekil kişi: -n

3. tekil kişi: -

1. çoğul kişi: -k

2. çoğul kişi: -nİz

3. çoğul kişi: -lAr

(ERGİN, 1998, 286)

Aslanapa Ağızları

1. tekil kişi: -m

2. tekil kişi: -ñ, -n

3. tekil kişi: -

1. çoğul kişi: -k, -k, -ğ, -g, -z

2. çoğul kişi: -ñİz

3. çoğul kişi: -lAr, -lĀ

Kişi eklerinin birinci ve ikinci tip olarak ayrılması zamir kaynaklı ve iyelik eki kaynaklı olmalarının dışında ünlü ve ünsüzle biten gövdelere eklenmelerinde de kendini göstermektedir.

2. Tip 1. *Tekil Kişi Ekleri*

sandım (13-4), yidim (17-123), gömedim (13-134), satTım (17-39), yaTTım (8-27), gitme didim (2-89), vazgeçTim (11-79), ben ğendim atTım (14-4).

2. Tip 2. *Tekil Kişi Ekleri*

didin (14-34), dēdin (15-11), vāsan (13-38).

2. Tip 3. Tekil Kişi Ekleri

ōsa (11-27, 14-20) < *olsa*, *vāsa* (11-67), *vādı* (10-55) < *vardı*, *azaldı* (1-37).

2. Tip 1. Çoğul Kişi Ekleri:

yapsaz (2-94) < *yapsak*, *Topladık* (14-32), *ğaza ōmasak* (14-116) < *kaza olmasak*, *kaç ğez vādık* (13-18) < *kaç kez vardık*, *eşğiyalāla uğraşīdık* (12-28) < *eşkıyalarla uğraşırdık*.

2. Tip 2. Çoğul Kişi Ekleri

vāsan (13-38) < *varsan*, *başTe didin* (14-34) < *başta dedin*.

2. Tip 3. Çoğul Kişi Ekleri

para ğazanmaya başladılā (14-123) < *para kazanmaya başladılar*, *ğurtardılā* (16-24) < *kurtardılar*, *ğursalā* (12-49) < *kursalar*, *unuTmadılā* (2-94) < *unutmadılar*.

2.6.2. Fiil Kipleri

2.6.2.1. Haber (Bildirme) Kipleri

2.6.2.1.1. Öğrenilen (Duyulan) Geçmiş Zaman (-mİş)

Konuşan kişinin görüp izlemediği diğer bir ifadeyle şahit olmayıp başkalarından öğrendiği geçmiş zamandır (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 141).

Yöremiz ağızlarında kullanım şekli şu şekilde gösterilebilir:

1. tekil kişi: -mİşIm, -mİşIn

2. tekil kişi: -mİşşIn, -mİşİñ

3. tekil kişi: -(I)mİş

1. çoğul kişi: -mİşIz

2. çoğul kişi: -mİşşInIz, -mİşİñIz, -mİşşIñIz

3. çoğul kişi: -mİşIĀ

gitmemiş (17-43), *gelmiş* (14-73), *yaşamış* (9-8), *gelmiş* (10-2) *fiymiş* (14-11), *yemişlē* (7-25), *gelmiş* (1-24), *girmiş* (10-49), *isTememiş* (6-37), *yāmişTı* (4-

120), *ōmuş* (14-75), *otūmuş* (14-72), *böyümüştū* (13-114), *olmuş* (1-34), *yırleşmiş*(14-74), *sōmuşlā* (13-2).

2.6.2.1.2. Görülen (Kesin) Geçmiş Zaman (-DI)

Fiilin, konuşan kişinin gördüğü, izlediği bir geçmiş zamanda ortaya çıktığını ve olup bittiğini ifade eder (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 141) .

Yöre ağızlarındaki kullanımı şu şekilde gösterilebilir:

Günümüz Türkiye Türkçesi:

Aslanapa Ağzı :

1. tekil kişi: -dIm, -tIm

1. tekil kişi: -dIm, -TIm

2. tekil kişi: -dIn, -tIn

2. tekil kişi: -dIn, -dIn̄, -TIn, -TIn̄

3. tekil kişi: -dI, -tI

3. tekil kişi: -dI, -TI

1. çoğul kişi: -dIk, -tIk

1. çoğul kişi: -dIk/ k̄, -Tık/k̄, -dığ, -Tığ

2. çoğul kişi: -dInIz, -tInIz

2. çoğul kişi: -dInIz, dIn̄Iz, -TInIz, -TIn̄Iz

3. çoğul kişi: -dIlAr, -tIlAr

3. çoğ. kişi: -dIlAr, -dIlā, -dilē, -Tılā, -Tilē

saldım (15-52), *gördüm* (11-79), *yapTım* (16-4), *didim* (14-10), *bakTım* (14-11), *bulamazıdın̄* (7-23), *çalışmadı* (14-11), *gāmadı* (15-37), *çıgTı* (4-58), *göyleleşTi* (4-5), *azaldı* (10-26), *gıtTi* (14-27), *yardım_itTi* (2-99), *olūdu* (4-7), *yağdı* (16-21), *Topladık* (14-32), *inēdik* (4-20), *çıkvēdik* (15-15), *ettiyāladığ* (17-60), *kesTik* (17-100) *denedilē* (11-44), *Telef itmedilē* (17-25).

2.6.2.1.3. Şimdiki Zaman [-(I)yor]

Aslanapa ve yöresi ağızlarında -r ünsüzü ve -u ünlüsü bir hece olarak düşmektedir.

Günümüz Türkiye Türkçesi:

Aslanapa Ağzı:

1. tekil kişi: -(I)yorum

1. tekil kişi: -(I)yom, -(I)yon

2. tekil kişi: -(I)yorsun

2. tekil kişi: -(I)yon, -(I)yoñ

3. tekil kişi: -(I)yor

3. tekil kişi: -(I)yō

1. çoğul kişi: -(I)yoruz

1. çoğul kişi: -(I)yoz

2. çoğul kişi: -(I)yorsunuz,

2. çoğul kişi: -(I)yonuz, (I)yoñuz

3. çoğul kişi: -(I)yorlar

3. çoğul kişi: -(I)yolā, (I)yōlā

bilmeyon (16-32, 17-61), ekiyōn (11-1), ğalıyō (17-37), bekleniyō (4-22), biliyō (17-41), , geliyō (9-32), varıyō (4-2), yapılyō (2-59), ğalıyō (17-37), gelmeyō (4-31), olmayō (16-44), payleşemiyōz (17-96), diyolā (17-96), geliyōlā (8-31), soruyōlā (9-4).

2.6.2.1.4. Gelecek Zaman (-EcEk)

Şekil ve zaman anlatan eklerden birisidir. Gelecek zamanı ifade ederler yani hareketin gelecek zamanda olacağını belirtir. Henüz gerçekleşmemiş bulunan ancak fiilin gösterdiği iş ve oluşun gelecekteki bir zaman diliminde gerçekleşeceğini bildiren eklerdir (KORKMAZ, 2003, 623).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında ise aynı ek aynı fonksiyonlarıyla kullanılmaktadır, ancak ses açısından kelimelerle birleşirken baştaki ünlünün ve sondaki *-k-* ünsüzünün düştüğü görülür ve genel olarak, düz ve ince olan “e” ünlüsü ile bu ek kullanılır.

Günümüz Türkiye Türkçesi

Aslanapa Ağızları

1. tekil kişi: -eceğim, -acağım

1. tekil kişi: -cem, -cen, -icen, -icem

2. tekil kişi: -eceksin, -acaksın

2. tekil kişi: -(I)ceñ

3. tekil kişi: -ecek, -acak

3. tekil kişi: -(I)cek, -(I)ceg

1. çoğul kişi: -eceğiz, -acağız

1. çoğul kişi: -(I)cez, -cēz

2. çoğul kişi: -eceksiniz, -acaksınız

2. çoğul kişi: -(I)ceñiz

3. çoğul kişi: -ecekler, -acaklar

3. çoğul kişi: -(I)ceklē

ğatmeycen (2-12), varcen (6-36), yanmaycen (12-68), Takmiyceñ (14-23), gitceñ (4-73), ne yapceñ (2-62), anlıceñ (17-51), yācek (16-36), alcek (9-30), olcek (8-13, 4-44, 2-27), napcek (16-72), çakcez (13-1), etcez (16-41), yapcez (16-61), ğarışeceklē (17-103), dēceklē (17-102).

2.6.2.1.5. Geniş Zaman (-(A)-r)

Geçmiş zamandan başlayıp, gelecek zamana uzanan ve “her zaman” ifadesi taşıyan bir geniş zaman ifade eden fiil kipidir (ÖZÇELİK-ERTEN , 2005, 144).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da kullanılan bu ekin özellikle ikinci ve üçüncü kişi çekimleri olmak üzere bazı çekimlerde düştüğü görülür.

1. tekil kişi: -rum, -rüm, -arım, -erim, -ırım, -irim, -urum, -ürüm
2. tekil kişi: -ırsın, -irsin, -arsın, -ersin, -ursun, -ürsün, -āsiñ, -ēsiñ
3. tekil kişi: -ar, -er, -ır, -ir, -ur, -ür, -ā, -ē

1. çoğul kişi: -(A)rIz,
2. çoğul kişi: -arsınız, -ersiniz, -ursunuz, -ürsünüz, -āsiñız, -ēsiñiz
3. çoğul kişi: -arlar, -erler, -urlar, -ürler, -ālā, -ēlē

çaların (7-5), atarın (7-52), yuvālāsiñ (2-18), ğocāsiñ (14-24), dinç olūsuiñ (14-6), çıkılī (4-1), bitē (10-33), gidē (4-3), bozā (2-13), çoğālī (17-33), alī (6-24), ğonū (5-5), oynanī (15-2), yatī (13-17), donā (16-13), vurū (17-65), ğırgarız (1-3), çalarız (4-9), sārız (4-9), toplanīlā (8-2), dēlē (12-7).

2.6.2.2. Dilek (Tasarlama) Kipleri

Bu kipler fiilin olumlu ya da olumsuz şekilde gerçekleşmesini; tasarlanan istek, emir, şart veya gereklilik kavramları içinde yer veren kiplerdir. (KORKMAZ, 2003, 647).

2.6.2.2.1. Emir Kipi

Emir kipi, yapılması istenen işi kesinliğe bağlayarak emir biçiminde ifade eden bir gramer kalıbıdır (KORKMAZ, 2003, 665).

Günümüz Türkiye Türkçesi:	Aslanapa Ağızlarında emir kipleri şöyledir:
1. tekil kişi: Ø	1. tekil kişi: Ø
2. tekil kişi: fiilin kendisi (eksiz)	2. tekil kişi: fiilin kendisi (eksiz)
3. tekil kişi: -sIn	3. tekil kişi: -sIn, -sİñ
1. çoğul kişi: Ø	1. çoğul kişi: Ø
2. çoğul kişi: -In, -InIz	2. çoğul kişi: -In, -InIz, -Iñ
3. çoğul kişi: -sInIAr	3. çoğul kişi: -sInIAr, -sİñIĀ

vemesiñ (17-28), gesiñ (5-15), Tut (1-30), ge (5-31).

2.6.2.2.2. Şart Kipi (-sA)

Tasarlanan hareketin şart şeklinde olduğunu, veya şarta bağlı olması gerektiğini belirten, bazen dedilek, istek ifade eden bir şekildir (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 148).

Günümüz Türkiye Türkçesi	Aslanapa Ağızlarında Şart Çekimi:
1. tekil kişi: -sAm	1. tekil kişi: -sAm
2. tekil kişi: -sAn,	2. tekil kişi: -sAn, -sAñ
3. tekil kişi: -sA	3. tekil kişi: -sA
1. çoğul kişi: -sAk	1. çoğul kişi: -sAk, -sAZ
2. çoğul kişi: -sAnIz	2. çoğul kişi: -sAnIz, -sAñIz
3. çoğul kişi: -sAIAr	3. çoğul kişi: -sAIĀ

olsa (17-20), vāsa (17-24), annāTivēsem (4-17, 14-22), areştiseñ (14-83), yapsez (10-35), vāsam (17-40), nēse (17-27, 14-58), gidēsek (15-23), nasiPse (4-50), olsaz (9-69), gitsez (2-101), gışinsa (8-56) iyiyse (4-50), bulsa (4-36).

2.6.2.2.3. İstek Kipi (-A)

Tasarlanan fiilin istendiğini ifade eder, diğer bir ifadeyle dilek bildirir (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 145).

Günümüz Türkiye Türkçesi	Aslanapa Ağızlarında
	İstek Kipinin Çekimi:
1. tekil kişi: -AyIm	1. tekil kişi: -en, -AyIm, -eniñ
2. tekil kişi: -AsIn	2. tekil kişi: -AsIn, -AsIñ
3. tekil kişi: -A	3. tekil kişi: -A
1. çoğul kişi: -Allm	1. çoğul kişi: -Allm, -(y)Am, -(y)AmIn
2. çoğul kişi: -AsInIz	2. çoğul kişi: -AsInIz, -AsIñIz
3. çoğul kişi: -AlAr	3. çoğul kişi: -AlAr, -AlĀ

veren (1-48) <vereyim, geçiremin (7-29) <geçirelim, ne bilen(13-18).

2.6.2.2.4. Gereklilik Kipi (-mElİ)

Tasarlanan hareketin veya fiilin gerekli olduğunu bildiren bir çekim şeklidir (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 147).

Günümüz Türkiye Türkçesi:	Aslanapa Ağızlarında Gereklilik Kipi:
1. tekil kişi: -meliyim, -malıyım	1. tekil kişi: -meliyin, -malıyın
2. tekil kişi: -melisin, -malısın	2. tekil kişi: -melisiñ, -malısıñ

3. tekil kişi: -meli, -malı

3. tekil kişi: -meli, -malı

1. çoğul kişi: -meliyiz, -malıyız

1. çoğul kişi: -meliyiz, -malıyız

2. çoğul kişi: -melisiniz, -malısınız

2. çoğul kişi: -melisiñiz, -malısıñız

3. çoğul kişi: -meliler, -malılar

3. çoğul kişi: -melilē, -malılā

olmalı (1-1), gelmeli (1-38), tanıdık bildik adam ilazım gerek (13-19) <tanıdık bildik adam olmalı.

2.7. EK FİİL

Eski Türkçe de *er-* olarak kullanılan fiilin zaman içinde *-r* düşmüş ve *e>i* değişimine uğramıştır ve günümüzde *i-* fiili olarak adlandırılmaktadır. Ek fiilin şimdiki zaman anlamı veren geniş zaman, görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve şart kipi olmak üzere dört adet çekimi vardır (KORKMAZ, 2003, 702).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da bu ekleri şu şekilde örneklendirmek mümkündür.

Görülen geçmiş zaman:

ileriydi geriydi (3-26), galebeydi (3-39), yũñsekTi (16-9), bulamazdıñ (7-23), yēdi (1-41), yoğuldu (12-13), zahmaTlıydı (4-4), varıdı (4-97), zorudu (2-95).

Öğrenilen geçmiş zaman:

vāmıŝ (1-25, 12-5), belayımıŝ (17-113), duŝmanımıŝ (17-50).

Geniş zaman:

mağbuldur (1-1), vādır (1-10), yimeğimizdir (2-26), içindir (4-52).

Şart kipi:

yoğ ousa (10-54, 4-61), değılse (4-56), iyiyse (4-50).

2.7.1.Hikâye Birleşik Zaman

Ek fiile görülen geçmiş zaman eki (-DI) eklenmesiyle oluşan ve geçmişte olup bitmiş fiilin bildirdiği durumu anlatmak, hikâye etmek için kullanılan bir birleşik çekimdir.

Öğrenilen geçmiş zamanın hikayesi:

böyümüşTü (13-114), ömuşTu (7-67), vemişTik (13-123), çıkmışTı (6-33).

Görülen geçmiş zamanın hikayesi:

ağladıydı (7-64).

Şimdiki zamanın hikayesi:

geliyodu (14-51), sīdıramayōduk (14-53), yapıyōdum (14-67).

Geniş zamanın hikayesi:

yağadı (7-66), verīdi (7-86), oynanīdı (15-20).

Gelecek zamanın hikayesi:

doncādım (16-23).

İstek kipinin hikayesi:

gidēdim (17-121), Topālādım (14-37), yapādım (17-3).

2.7.2. Rivayet Birleşik Zaman

Ek fiile öğrenilen geçmiş zaman eki -mİş getirilerek sağlanır. Geçmişte olup bitmiş bir olayın başkasından aktarılması yönüyle kullanılır. Yani adını aldığı gibi bir rivayete dayandırılır. Emir kipi ve görülen geçmiş zaman çekimleri yoktur. Bu kiple çekimlenmiş fiillerin adlandırılmasında öncelikle ilk kip eki söylenir ve daha sonra -nIn rivayeti şeklinde tamamlanır.

Gelecek zamanın rivayeti:

ğoyceymiş (13-19), vēcemiş (13-19).

Geniş zamanın rivayeti:

alīmİş (17-64).

Şimdiki zamanın rivayeti:

geliyōmuş (1-27), TuTuşuyōmuş (14-124), gidiyōmuş (1-27), yaylıyōmuş (1-34).

Öğrenilen geçmiş zamanın rivayeti:

yapāmışmış (17-92), gitmişmiş (13-79), göcumanmışmış (4-35).

2.7.3.Şart Birleşik Zaman

Asıl fiilin karşıladığı işi ya da oluşu şart şeklinde ifade eden, yani fiilin gerçekleşmesi şarta bağlayan birleşik çekimdir. Ek fiile –sā şart kipi ekinin getirilmesiyle sağlanır. Emir kipi, şart kipi ve istek kipinin şart birleşik zaman çekimi yoktur. Bu kiple çekimlenmiş fiillerin adlandırılmasında öncelikle ilk kip eki söylenir ve daha sonra –nIn şartı şeklinde tamamlanır.

Şimdiki zamanın şartı: *geliyōsa (15-4),*

Geniş zamanın şartı: *olūsa (15-15),*

Görülen geçmiş zamanın şartı: *didiyseñ (14-25),*

Gelecek zamanın şartı: *verilecesē (6-5), alıvēcese(5-26), verilmecesē (6-5).*

2.8.BİRLEŞİK FİİLLER**2.8.1. Kurallı Birleşik Fiiller****2.8.2. Yeterlik Fiili –(y)Abilmek**

Bu fiiller asıl fiile –(y)A zarf-fiilinin üstüne bil- yardımcı fiilinin getirilmesiyle yapılan fiillerdir. Asıl fiilin bildirdiği işi yapabilme güç ve yeterliliğini yani o işe muktedir olduğunu gösteren, ya da asıl fiilin bildirdiği duruma olasılık anlamı veren fiillerdir.

bilebilse (10-61), bekleyebildiği (2-16), yapabilene (13-9).

2.8.3. Tezlik Fiili -(y)Ivermek

Bu fiiller -(y)I zarf-fiil eki almış bir asıl fiilin ver- yardımcı fiiliyle birleşmesinden oluşmaktadır. Bu şekilde birleşen fiillerde, asıl fiilin anlamının hızlı bir şekilde, ansızın veya kolayca gerçekleştiği belirtilir.

şevdiveri (4-56), unutuveriyon (14-64), ediverî (4-55), deyiş atıverilē (5-32), alivēcese (5-26), el çıkıvēdik (15-15), annaTivesem (14-22), unuTuvēyon (17-114).

2.8.4. Sürelik Fiili -Ekalmak, -Edurmak, -Egelmek, -Ekoymak, -Egörmek

Bu fiiller -(y)I, -(y)A veya -(y)Ip zarf-fiili almış bir asıl fiilin dur-, kal-, gör-, gel-, -koy yardımcı fiillerinden birini almasıyla meydana getirilir.

bakakaldı (17-22), çalışıpdurūlā (14-13), bakıpdururuz (11-2), gelegeldim (14-11).

2.8.5. Yaklaşma Fiili -Eyazmak

Asıl fiile eklenen -A zarf-fiilinden sonra yaz- yardımcı fiilinin getirilmesiyle sağlanmaktadır. Esas fiilin anlamına sonuca yaklaşma ama gerçekleşmeme anlamı katmaktadır.

vurayazyō (17-78), öleyazcādım (16-24).

2.8.6. Yardımcı Fiillerle Oluşmuş Birleşik Fiiller

et-, eyle-, ol-, kıl- gibi yardımcı fiillerin ad soylu sözcüklerle birlikte kullanılarak onları yüklem yapmasıyla oluşan birleşik fiillerdir.

et- yardımcı fiiliyle kurulanlar:

dua etcez (16-41), nöbetimizi devrettik (15-60), gaybetTi (14-127), mafettilē (6-43), oturuP sohbet idēsiñ (2-51).

ol- yardımcı fiiliyle kurulanlar:

sālīķōsun (14-30), duman olduķ (16-8), hasta olmuşTum (7-74), teslim olmamış (10-53).

kıl- yardımcı fiiliyle kurulanlar:

terefi namezini muhakkak ğilâdıķ (13-128), yassı namezi ğılčen (14-135), namazla urda ğilâdıķ (13-127).

2.9.FİİLİMSİLER

2.9.1.İsim-Fiiller:

İsim-fiiller, fiil kök veya gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış, ve durumları; şahıs ve zamana bağılı olmadan gösteren fiil adlarıdır (KORKMAZ, 2003, 864).

-mAk

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da aynı görevle kullanılmaktadır.

vëmek (6-37), yimekTe (5-2), ğaçmak (4-44), dimek (1-38), yimek (2-14), e'mek (7-15), çakmakTe (8-15), gelmekteği (9-1), aşınmak (14-7), yapmak (11-48).

-mA

ğalma (11-76), çalışmeyi (14-89), yolmaya (15-29), ğonuşmalâda (14-62), içme (14-129), çakmeye (13-4), bazlıma (17-4), satın almanın (17-119).

-Iş:

alış-veriş (5-26), gelişi (1-34), deyişlêden (7-96),

2.9.2. Sıfat – Fiiller:

Sıfat –fiillerin asıl işlevi isimleri zaman kavramı taşıyan hareket ve özellikleriyle nitelemektir (ÜSTÜNER, 2000, 15).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında da sıfat-fiillere rastlanmaktadır:

-mAz: *kesmez usTura (15-18).*

-EcEk:

ğaza olcek durumda (14-115), kô_e gelceklê (1311), işcek suyumuz (16-39), yicek arpe, buğdey (17-10).

-dlk:

tanıdık bildik adam ilazım gerek (13-19).

-An:

şu sofrada olan gavınlā (11-10), akan sulā (15-49), aklımda ğalan (14-83), ikinci sırada oturan adam (14-93), aklımda ğalan (14-83), urda okuyan ğadeşi (13-122).

2.9.3.Zarf – Fiiller:

Zarf-fiiler yalnızca zarf olarak kullanılan isimlerdir. İyelik ekleri azlmazlar (ÖZÇELİK- ERTEN, 2005, 173).

Aslanapa ve yöresi ağızlarında kullanılan başlıca zarf-fiil ekleri şunlardır:

-a, -e, -p, -erek, -arak, -kan, -ken, -kana, -kene, -ince, -ışın, -işin, -uşun, -üşün,

-kan, -ken: *şemşedeyken (5-26), yokliken (3-2).*

-kana, -kene: *atākana (14-10), asġēdeykene (14-66), dēkene (14-104), asġēkene (13-121), ğızı alikana (3-23),*

-(I)ncA: *olmayınca (13-25), yāmayınca (16-44), ösüz ğalınca (11-79).*

-arak, -erek: *diyerekTen (15-12).*

-dlkça, -dlkçaA: *ġerdikçe ip iyi olū (1-9), ġitTikçe (4-22).*

-a, -e: *ġoya (1-11), diye diye (14-80), diye (12-43), ġeçe ġeçe (1-11).*

-mAdAn: *çıkmadan (11-20), demeden (14-95), dimeden (13-10).*

-(I)p, -(I)P: *ġelip (13-90), alıp (17-81), atıp (17-97), bakıp okıcek (11-78), allaha ġüvenip (14-43).*

-dlġIndA: *yendiġinde (15-9), suyunu aldıġında (2-17), yaTTıġımda (8-27).*

2.10.EDATLAR:

Soru, Cevap ve Gösterme Edatları:

Soru edatları, sorma ifadesi taşırlar. Bunlar “acaba, hani” gibi kelimelerdir. (ÖZÇELİK-ERTEN, 2005, 189).

hani kim vā yardım itcek (2-98), hani nerde (4-2, 8-38), kōndeñ misin (17-40),

2.10.1.Gösterme Edatları:

Gösterme edatları sıfat ve zamirden farklı olarak isimleri, kişileri ve eşyayı değil hareketleri işaret yönüyle gösteren sözcüklerdir (Hacıeminoğlu, 1992 s. 306).

aha u çekirdek (11-13), dē (17-41, 9-18).

2.10.2.Birliktelik veya Vasıta Bildiren Edatlar

Belirtilen durumun sırayla gerçekleşmesidir.

hacalın (13-96) <hacı ali, sarımsaklā (2-22), borçlān (14-42).

2. 10.3. Denkleştirme Edatları

Bu edatlar eklendikleri kelimelere nispet ve denklik açısından uygunluk gösterirler. En çok kullanılan *göre* edatıdır (KORKMAZ, 2003, 1074).

duyuşumuza göre (14-73), una göre (1-2).

2.10.4. Son Çekim Edatları

Çok kullanılan bir edat türüdür. Başlıcaları şunlardır:

İçin

Genellikle amaç gösteren bir edattır. Yalında durumdaki ya da tamlayan durumdaki isimlerle veya zamirle, sıfat-fiillerle tamlama biçiminde kullanılır.

āmak için (14-25), yaşlı öduğu için (5-9), gülü güTmek için (4-22), u zaman için (14-74), yimek için (2-14), aç galmemek için (14-95), e'mek için (7-24), çalışmek için (9-59), ismini dere olduğu için (10-21).

Gibi

Birlikte kullanıldığı kelimeye benzetme veya karşılaştırma anlamı katan bir son çekim edatıdır.

şĩndiki gibi (12-27, 7-60), çocuk gibi (11-69), benim gibi (17-19, 9-23), saman yē gibi (11-22), her şĩ gibi (15-37), dü_ün gibi (4-41).

Kadar

Anlatıma karşılaştırma, nitelikte benzerlik, aşığı yukarı, şöyle böyle olma anlamları katan bir edattır. Aslanapa ve yöresi ağızlarında ses değişimine uğramasıyla görölmektedir.

eli bi_e ğadā (15-2), yüz on hane ğadā (12-55), emme şĩndi u ğadā (15-36), o ğadā güçlüküne (14-79), şĩndi u ğadā (13-39), tirenne elazığa ğadā (12-22), eksi bilmen ğaçlā ğadā(16-11), bu sene u ğadā(16-37), ni ğadā vēmek (6-38), olcek u ğadā (5-13).

2.11. BAĞLAÇLAR

Eş görevli sözcükleri, sözcük öbeklerini ya da tümcelerini birbirine bağlayan sözcüklere bağlaç denir. Bu sözcükleri edatlardan ayıran en önemli fark şudur: Edatlar sıfat tamlamaları ya da zarf öbekleri kurabilirler. Bağlaçlar hiçbir zaman sıfat tamlamaları ya da zarf öbekleri kuramazlar (KORKMAZ, 2003, 1091).

yāmır yāsa eyi emme yāmayınca olmayō (16-44), barej belki bi şiy yapā emme onun da olcē_i yoğ (16-60), eyice haTırlamayoñ emme ölenlē de oldu ğālība (17-18), efe emme millete zarā veriyō (17-50), emme bubām annaTıdı (4-34), evden emme görümce emme ilti (5-63).

2.12.ÜNLEMLER

Bunlar her türlü duygu ve heyecanı belirlemek için kullanılan edatlardır. Kaynak ve yapı bakımından genellikle doğadaki seslerin taklidi ya da duyguların yorumlanmasıyla ortaya çıkan sözcüklerdir (HACIEMİNOĞLU, 1992, 293). Aslanapa ve yöresi ağızlarında da görülmektedir.

hadin (15-50, 17-72), hadi (7-29).

2.12.1. Seslenme Ünlemleri

Bunlar isimlerden veya unvanlardan önce gelerek hitap anlamı veren ve bundan başka anlam içermeyen ünlemlerdir.

hey (15-56), ya (14-93), len ölüm (11-41).

SONUÇ

SES BİLGİSİ

a-Ünlülerde:

Aslanapa ve Bölgesi ağzında kullanılan ünlülerde, yazı diline göre çok çeşitlilik göstermez. Genel Türkçedeki ünlülerin yanında, çeşitli ses olaylarında dolayı oluşmuş ünlüler bulunmaktadır: *â, û, â*.

Bölge ağzında asli uzun ünlülerin dışında hece kaynaşması ve *r, l, ğ, h gibi ünsüzlerin düşmesi* sonucu oluşmuş uzun ünlüler vardır: *ā, ē, ī, î, ū, [l], ō, ō*.

Kök halindeki bazı ünlülerin ek gelmesine rağmen korunduğu görülmektedir: ” *yardım_it, didi, yimek*” gibi

Genzel ünlüleri bölge ağzında hemen hemen hiç kullanılmamaktadır. Genzel ünlüsü sadece *a* ünlüsünde kendini göstermektedir.

Ünlü değişmesi olayı çok sık görülmektedir. Özellikle: *ç, ş, r, j* gibi ünsüzlerin etkisiyle değişme çok sık görülmektedir.

Ses olaylarının etkisiyle *eşit ikiz ve alçalan ikiz ünlüler ve yükselici ünlüler* örnekleri boldur.

Kısa ünlü örneklerine çok fazla rastlanmamaktadır. Bunu en önemli sebebi özellikle orta hecedeki ünlülerin düşmesine bağlı uzama gösterilebilir.

Aslanapa ve yöre ağzında *ünlü uyumu* çok kuvvetlidir: ” *havlı, yāmır, ğalbır, hamır* ” gibi.

Bölge ağzında *ünlü türemesi* özellikle *-ı, -i* ünlülerinde çok sık görülür:

ilazım, ireyis “gibi

b-Ünsüzlerde:

Nazal (*ñ*) Aslanapa ve yöresinde varlığını sürdürmektedir.

-t > -d ve *-k > -ğ* değişimi örneklerine çok sık rastlanmaktadır: “ *geçiyi, ğaldım, esğiden* ” gibi.

Bazı alınma olan ve iç seste çift ünsüz barındıran kelimelerde ünsüz çift ünsüzlerin birisi düşmüştür: ” *evel, ğuvatına, sūnet* ” gibi.

Aslanapa ve Yöresi Ağzında en önemli özellik *-r* ünsüzünün düşmesi olayıdır. Bölge ağzında *-r* vurgusunu kaybedip düşüyor. Düşmeye bağlı olarak da yanındaki ünlüyü uzatıyor. Bunun yanında *-ğ*, *-h*, *-l*, *-f* ünsüzleri de bölge ağzında düşmeye uğrayan ünsüzlerdir.

-ş, *-r*, *-p*, *-y* gibi ünsüzlerin inceltici özelliklerine sık rastlanmaktadır: *arpe*, *çameşir*, *buydey* gibi.

Benzeşme olaylarına sık rastlanmaktadır: “*yānissareyнен, mezer, ataş, āşa*” gibi.

-z > -s ve *-s > -z* değişimi görülmektedir: “*televisyon, gastesi, zabah, zopa*” gibi

-ts > -ss, *-n > -l*, *-ln > -nn*, *-ly > -ll*, *-mb > -mm* değişimleri görülmektedir.” *yassı, gücünen, ünnesiñ, bunñā, çāşamma*” gibi.

ŞEKİL BİLGİSİ:

Aslanapa ve yöresi ağzında çokluk eki genellikle *-lā*, *-lē*, *-nar*, *ner* şeklindedir.

Gelecek zaman eki istisnasız *-cak*, *-cek* şeklindedir.

Şimdiki zaman eki:

<i>yom/ -yon</i>	<i>-yoz/ -yōz</i>
<i>-yon/ -yoñ</i>	<i>-yonuz/ -yoñuz</i>
<i>-yo/ -yō</i>	<i>-yolā/ -yōlā</i>

Fiil çekimlerinde 1. tekil şahıs eki *-m*, yerine *-n* kullanılır.

Fiil çekimlerinde şart çekimlerinde 1. çokluk eki *-k* /*-ğ* kullanıldığı gibi *-z* şeklinde de kullanıyor: “*yapsaz, yapsez*” gibi.

Ağız incelemeleri günümüzde çalışılması zor bir alan haline gelmiştir. Değişen ve gelişen dünya şartlarına insanların ayak uydurması konuşulan dili etkilemektedir. Teknolojik gelişmelerin en küçük yerleşim yerlerinde bile kullanılması, televizyonların, radyoların, gazete ve kitapların çok yaygın hale gelmesi yerleşim yerleri veya bölgeler arasındaki ağız farklılıklarını etkilemektedir. Ağız bölgeleri

arasındaki farklar yok olmaya yüz tutmakta ve konuşulmakta olan ağızlar günümüz “Standart Türkiye Türkçesine” yaklaşmaktadır. Toplumların tarihi ve insanların düşünce sistemi hakkında bilgi veren, dilin zenginliğini ortaya koyan, dilin yaşayan bir varlık olduğunu gösteren, kültürel değerlerin korunması ve yeni nesillere aktarılmasını sağlaması açısından önemli olan bu tür araştırmalar da bizlere şunu göstermektedir: Bölge ağızlarımız teknolojik gelişmelere bağlı olarak son zamanlarını yaşamaktadır.

EKLER

Ek 1: Metinler

1

ADI: İSMAİL
 SOYADI: ÖRENGÜL
 YAŞ: 78
 DERLEME YERİ: BAYRAMŞAH
 DERLEME KONUSU: DOKUMACILIK
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. bizde ip için geçi yünü maşbuldur, yanı geçi yünü olmalı
2. göyun o ğadā TuTulmaz una göre öle yün olū.
3. önce geçiyi ğırgarız .
4. geçiyi ğırkTıktan sōna ğıl olarā yanı tüyünü TaraşTan geçiriz.
5. undan sōna kirmanna eyirîlē.
6. eyirdiğTen sōna bükēlē.
7. onun bi ğismını boya yapālā şöle diğer ğismını bi ağıç dirē çağālā.
8. bir ağıç dē ore çağālā kaç din ne ğadā kuladan çıkcese una göre bağālā
9. sōna ağıçları adamağıllı ğerēlē, ğerdikçe ip iyi olū.
10. aşşa yokarı ğerēlē ğerdigTen sōna kirkit denen bi madde vādır,
11. kirkitnen arasından mekikle ğeçe ğeçe yañışını ğoya ğeçe ğeçe çul halına getîlē.
12. biz buna çul diriz .
13. çoğū yēde dili dinî
14. sōna bu şekilde ğese ğese evde ğullanırız.
15. bunña da aynısı olū. (kilim).
16. bunña göyun tüyünden olū.
17. hıdırallezde göyunu ğırğalā, bükēlē, bōle yañışının una göre yapālā.
18. boyālā
19. undan sōna çözēlē aynı şekilde bunu da dokulā.
20. ğullanacak hale getirîlē.
21. buñun maddi durumu budur.
22. bi ğilim de yapāsıñ beş de yapāsıñ.
23. vaşTına göre gününe göre yapamadığıñ zaman bırakıñ
24. vā. şıñdi bu kō şu şekilde gelmiş.

25. āmeT ırafık ğanunu vāmiş.
26. bizim aslımız asTarımız izmirden gelme.
27. geliyōmuş, gidiyōmuş, göcebeymiş yānı.
28. ūiñdi Tā hala salihliden gelen gidenlēden Tanıūdı_ımız adamlā vā .
29. āmeT ırafık zamanında bi ğanun çıkāmişlā .
30. herkez yere iskan alacāmışmış, bi yer Tut demişlē
31. bi hane burayı iskan almışlā.
32. bi hane yokāsını āmış.
33. bu emmi, dayı, Teyze dirkene ūiñdi kırk elli haneye ğadā çıķmış.
34. sonādan gelenlē olmuş yalnız seftaķi geliūi bi hane yürük burda yaylıyōmuş.
35. yaylalara herkez oldu oldu yerde iskan almış.
36. uozamandan bōle ķurulmuş bizim kō .
37. ūiñdi azaldı ünceden daha ğalebeydi bizim kō
38. demek ki bu kō adı uoadamın adından gelmeli.
39. adamın adı māmıT denen bi beyimiū.
40. biz uoadamı bilmeyiz ğāli de dinleyiūimiz bōle.
41. hatTe evinin olduĝu yeri bizim ufaķlıĝımızdan hatırların yıkık dōkük bi yēdi.
42. u beyden sōna bu kōn adı bayramūa olmuş ğāli.
43. daha ötesini bilmen ğāli.
44. yetē mi ğāli daha fazla bilmeyon ğāli
45. ūiñdi esĝiden beri gelenek ve göreneklerimiz ūu ūeĝilde olūdu.
46. olan evinden ĝız evine dünür gidēlē bi ĝiūi iki ĝiūi dünū gidēlē.
47. ĝız evinne olan evi anlaūılā .
48. birisi veren de birisi alcen de.
49. bu ūeĝilde alilā verilē.
50. ay ĝün gelince ğadalıĝ nıūan Takālā,
51. ündan sōna iū dü_ün geleneĝine gelī.
52. düĝünde ĝendine göre ēlencesi vādır.
53. bizim geleneĝimize göre de_il ünlē baūĝa kōlēde vādır.
54. bizde öle ūeylē yokTur.
55. dıūarıya da ĝız vemeyiz.
56. emme ūiñdi hem dıūarıya veriliyō hem de alınıyō.
57. uozamanlā öle deĝildi.

58. bizim zamanımızda heç dışarıya ğız verilmedi.
59. vā.
60. şĩndi bizde iki ƙardaşTan böyüğüne dılla dēlē abeşTe aba dēlē.
61. başğa ite bizde tete dēlē.
62. başgada aklıma gelen yoƙ ğāli.
63. şĩndi bizde günlē şóledir.
64. duşamba (Pazartesi)
 dernek (Salı)
 Pazar (Çarşamba)
 cumeāşamı -peşembe (Perşembe)
 cumeyi (Cuma)
 cumey ertesi (Cumartesi)
 girey (Pazar)
65. biz hep bóle biliriz.

2

ADI: KEZBAN
 SOYADI: AYRAN
 YAŞ: 58
 DERLEME YERİ: ORTACA KÖYÜ
 DERLEME KONUSU: YÖRESEL YEMEKLER
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. olū.
2. en başTa bizim kótayānın meşur tiridi vā.
3. undan sōna ğene kótayā kótesi vā.
4. bizim buralāda yimeƙ çeşidi boldur ğāli.
5. boğaza düşgünüz.
6. ben sā kótaya kótesini anlaTıveren ğāli.
7. óle çoƙ ğıymatlı ilazım gerekmez.
8. şunlā ósa yitē.
9. her mutvakTa bulunan şilē.
10. iki çōba ğaşşı_1 ğıyma , iki çōba ğaşşı_1 tāhana , bi çay ğaşşı_1 ƙarabiber, eççik Tuz, bi Tatlı ğaşşı_1 ı kīmızı büber, bi çay barda_1 bulgū, bi çay ğaşşı_1 nane, eççik küçük bi Tabakla yo_urt, bi de tereyā ğuy

11. bunlā yetē.
12. bazılā patetis de katıyō dometis de emme ben ğatmeycen.
13. ŧiñdi buna bi ğatsaz Tadını bozā.
14. yimek için başTan tāhana _1 ılık suda eççik beklē.
15. undan sōna yařlařık bi saat sōna içine bulgū konū.
16. bulgūlā ŧiřene ğadā, suyun içinde bekleyebildiđi ğadā beklē.
17. suyunu aldığında daha sōna bunñarın içine ğıymayı, Tuzu bi de şarabüberi ekleyiP ğözēcene şarışTırıP hamır haline gelī.
18. undan sōna ūnnarı ğöççük ğöççük yuvālāsiñ.
19. bunnarı ğaynamış suya üç bādaķ su olcek ğatāsiñ.
20. bu kōtelē ğaynā suda ğözēlce bi hařlanī.
21. hařlandıđdan sōna bunnarı bi taba_a alīsiñ veya çölmek de olū.
22. bu kōtelerin üzerine sarımsaklā yo_urdu eyice dökēsiñ.
23. istēsen yo_urda sarımsā da řatāsiñ.
24. ūndan sōna bi Tavada eritti-in tereyā bu yōrdun üzerine ısaķ dökēsiñ emme tereyā pul büber, nane bi şatıP řōle bi_ ki daķķa şarıştırıp öle kōtelerin üzerine dökēsiñ, sōna da afiyetnen yēsiñ.
25. bu yimē gedizlilē de yapā.
26. tirit bizim en meşur yimeğimizdir.
27. tirit yuvkaynan yapılī emme tiritliğ yuvka olcek.
28. eti āřamleyin Piřer u_zaman daha iyi olū
29. bu yuvkayı önce ince ince kesēsiñ.
30. ūndan sōna kesTiđlerini bi Tepsıye dizēsiñ.
31. Tepsıye dizdiğTen sōna etleri bi ğözēcene yuvkaların üzerine řoyāsiñ.
32. tiritTe bizde Tavřan eti iyi olū řunuñ için iyi olū yađlı olunca daha iyi.
33. u yoksa ğaz etinnen yapılī.
34. u da yoksa tavıķ eti de olū.
35. tirit ğışın daha çok yinir u_zaman Tavşan avına çıkālā.
36. neyse eti Tepsıye yaydıķTan sōna üzerine eritTiğimiz tereyā ğonur.
37. tiritTe tereyā ni_ğadā bol olūsa u_ğadā Tatlı olū.
38. ya_1 önce ğoysaz donā.
39. tereyā da ğonduķTān sōna isteyen sarımsā ğoyar.
40. undan sōna ısaķ ısaķ yinir ğāli.

41. bizim kōtayanın meşuru tiritTir.
42. tirit kōtayanın her yerinde yapılı.
43. eti dökēkene didiklemek ilazım.
44. et Tene Tene olūsa daha iyi olū.
45. tirit ısıcākana daha iyi olū.
46. olū veren.
47. hincik bu âdet ne u zamandır unu bilmen ğāli.
48. dē ben ğücükkeneden beri haTırların.
49. ninelē_ miz de gidēdi gezeklere.
50. şıñdiki gezek de sadece yiniliP içilmez.
51. oturuP sohbet idēsiñ, hal haTır sōrāsıñ.
52. anniceñ gezeklē hal haTır soruP gönül almağ içindir.
53. emme şerde bu yimeğ içmek için yapılyō.
54. haftada belli bi günde sıraynen Toplanısiñ.
55. her hafta aynı gün emme sıraynen olcek.
56. u u gün zabah erkenden hazırlıklā başlā.
57. āşama ancek yeTişî.
58. ğışın yapılyōsa tiritTir.
59. zaten gezek ğışın daha çok yapılyō.
60. undan sōna kōtaya kōtesi, börek, çay evde ne vāsa o olū.
61. evde bi şiy yoğusa sade çay da olū.
62. uzun sürē ğışın ne yapceñ ğāli.
63. Tāla yok tapan yok, vağıt çok
64. undan gezeklē uzun sürē.
65. sāt bir_ikiye ğadā sürē.
66. oturū, ğonuşuruz, sohbet ideriz ğāli
67. ideriz itmez olūmuz ğāli.
68. hebicemiz bîbirimize yardım idē.
69. söylemeden gelî yardım ideriz
70. yimeğlē õsun, temizlik õsun, hazırlık õsun hePisinde yardım ideriz ğāli.
71. bōn bendeysel bana gelilē una gidelē yardımlaşırız bîbirimize.
72. bōle yapınca eyi olū.
73. vā.

74. unnarda yapā.
75. unnarınkı odalāda, ġāvelēde olū.
76. galebeç olū.
77. unna da tirit neyin yapā, unnarınkı da yimekli olū.
78. yimekli olcē vakıT evlēde olū, ġāvelēdeki yimekli ōmaz.
79. bizim būda sünetlē çok ēlenceli olū.
80. nasıl di_er dü_ün gibi olū.
81. çalgı gelî, davıl gelî, ġına yakılî.
82. sünetlē de eyi olū.
83. çocu_a perşemme ġünü ġına yakılî,
84. cume ġün davıllā, çalgılā gelî, çalā.
85. Pazar ġün çocuk gezē sünet olū bitē.
86. güvey dü_ünü gibi masarılı olū
87. le ōlum benim bey urumanyaya gidēkene ġāzede öldü.
88. bülāda yokTu sankı.
89. gitme didim.
90. emme dinlemedi.
91. ġāze oldu.
92. ahh ōlum nilē nilē çekTim.
93. üş Tene çocu'la, yavırıyla ġalaġaldım bizi bıraktı gitti geri gelmedi.
94. ni yapsaz çocuklā bubālā_nı unuTmadılā ikiz çocuklā tezeydi..
95. çok zorudu.
96. ġimse yardım_itmedi, haste oldum tokTura gidemedim.
97. una buna çameşir yudum.
98. somiyede Teyizem vā hani ġim vā yardım itcek.
99. birez u yardım_itTi.
100. ununda halı vaġtı pek yoġudu.
101. kōmüzde ġenşlē alamanyaya gitsez daha eyi olū dēlē.
102. bende hemen ġızarın.
103. napceñ?
104. otū, otTūñ yēde dirin.
105. nerden çıkTı şu yūT dışı.
106. yapaca_nız en iş kōde durmak

3

ADI: HÜSEYİN
 SOYADI: ATLI
 YAŞ: 81
 DERLEME YERİ: ÇAKMAK KÖYÜ
 DERLEME KONUSU: KÖYÜN TARİHİ
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKULA GİTMEMİŞ, ESKİ YAZI BİLİYOR.

1. şîñdi bizim bu kó yörük kó.
2. efendim saltanat devrinde bu kó burda hiç yokıken bizim kö_ümüzün beş nesil akolukTan geliyō.
3. iki Tenesi denizli yörüklerinden geliyō,
4. bi Tenesi balıkesirin çaķmaķlı ğazası varımış,
5. dağardından bizim kón adı urdan geliyō
6. çaķmaķlılā diye ğoyuyōlā.
7. saltanat devrinde bōle bu dālāda gezēkene āmeT irefik paşa geliyō devletin başına bi buçuk asır önce diyō ki:
8. ”gezē evli çadılı olmicek çatı alTında olcek yörüklē” diyō,
9. ğanun çıkarıyōlā.
10. yörüklerin bir ğısını dē şama gidiyō
11. bazıları ğalıyō .
12. bizim kó burda ğalıyō
13. on om bir hane .
14. beş Tenesi aķoluķTān geliyō
15. iki Tenesi denizli yörüklerinden geliyō
16. bi Tenesi balıkesirinin çaķmaķlı ğazasında geliyō.
17. urdan geliyō.
18. arazi veriliyō ille kó olceniz ,
19. iki yüz yetmiş sekizde ğayıT ediyōlā.
20. burda ğışleyō yazın gidiyō radara gidiyō radarın olduğu yere gidiyō.
21. urdan bōle gidēkene siz nerden geliyōñuz diye soruyōlā.
22. unñā da çaķmaķlıyız diyō.

23. urdan ğalmış amalılā diye burayı ombir hane üzerine ğayıT ediyōlā bi beyin emrine.
24. bey ben Tālā almıcen diyō ille torpa alceñiz .
25. bey almıcen diyō,
26. eee ne  olcek yurT yeri veriyōlā en nehayeti ileriydi geriydi dēkene buraye dālā (dağlara) ağıl yapıyōlā yōr kler.
27. manav kōleri yakı yakıveriyōlā ağılları.
28. ne  olcek?
29. le bekleyen mi biz oreyi?
30. bekiyōlā ağılları yakmaya gelenlē bi zopa ekiyōlā.
31. ğovolayōlā   efe.
32. nēse om bi hane bu verilen araziyi ğendi aralarında Taksim idiyōlā.
33. om bi ğişiyi bi hisse bin iki yüz dokuzanda araziyi Taksim idiyōlā
34. yalnız bin   yüz on b de bi t lil memuru geliyō kō_ n elinde olanı intikal-i fera  diyō herkezin elinde olanı Taksim olan yeri yalnız bizimgilē biraz gevşek davranıyō.
35.  zerine birer Tabu kesen kesiyō kesmeyen ğalmış.
36. velasılı  lelikle bu kō ğuruluyo.
37. en nē_atı b le ğuruluyō.
38. řiñdi yirmi yim_beş hane v dır.
39. emme öncesi daha ğalebeydi.
40. zamanla g  ide ide azaldı.
41. ğimse ğalmadı.
42. hincik bütün millet şerde Pazarda kōde ğimse ğalmadı .
43. iş güç yok k l de undan bütün millet gidiyō.
44. řiñdi her y r ğ n bi adı v dır.
45. mesela ğarağeili y r ğ  biz k k m z aslında kitaPTan okudum ben.
46. b y kl miz de  le diyō.
47. biz yörüklerin adları hayvan adlarından ol .
48. mesela ğarağeil, ğızılğeili, akğoyunlu ğaragoyunlu, keçeli, ğvenl li, ğarağeili, şehitli, manavga, baltacı, develi, Türkmen y r ğ n  bilirin dē ötesini bilmen ğali.
49. b le on   on dört cins y r k v .

50. bunñā zamanna dağılı
51. osmanlı zamanında dē şama giT, tebrize giT
52. nere isteseñ giT
53. her biri bi yere dağılmış.
54. ataş bacayı sāmıñ ānneyceñ
55. ötesini bilmen ğāli.
56. vādır.
57. emme şıñdi hanĶı birini hatırlayın Kı
58. çok bilmeyon ğāli
59. şıñdi biz merteğe (Kavak Ağacı) solluk deriz,
60. havuca teper deriz,
61. lahanaya kelem deriz,
62. ağabeye başa, ablaya bılla, daha daha bi yaşındaki dişi ğoyuna şişek dişi
keçilere çepiş
63. başğa başğa
64. biz bene, sene deriz
65. abeşliler bana, sana dēlē
66. daha da bilmeyon ğāli

4

ADI: AYŞE
 SOYADI: KIZILKAYA(OKUMA YAZMA YOK)
 YAŞ: 71
 DERLEME YERİ: EMREZ KÖYÜ
 DERLEME KONUSU: YAYLA ŞENLİKLERİ
 EĞİTİM DURUMU: OKUMA- YAZMA YOK

1. ğadirlēden on gün evel çıkılı.
2. u zaman hani nerde bōle motur yoğ şiy yoğ sözüüm yabana öküzülen çıkılı.
3. iki tekerlē arabayla çıkılı sōnadan eççik elinde olan beygir arabası olū unña gidē,
elinde olmayan yoğ.
4. yaylaya çıkmā çoğ zorudu, zahmaTlıydı.
5. hindi ğoleyleşTi , ırāt.
6. esğiden imkanlā bu ğadā yoğdu.

7. her Őiy ğara gűcűnen, ğuvvatınan olűdu.
8. yaylada naporız hayvanı aŐamdan seğeriz.
9. űlenleyin sārız, sűtlē ğű_űme ğonű, piyniri ğalarız unńarı gűzēcene yuka alırız havtede Őēre gűtűrűrűz.
10. emmē uűzamanın beri eli ğűŐ bi ğayme űle űidi
11. űle űle űidi.
12. hindi ātTı, dűrt mi beŐ millona piynirin kűlosu
13. uűzaman űle dēldi.
14. zahmatı ğoğudu parası yoğűdu.
15. eŐğiden herűŐiy ğıymatlıydı.
16. nelē ğekTik.
17. bi annaTıvēsem.
18. ah ğuzum, eŐğiden ne vādı kı.
19. hindi hePisi ucuz.
20. neűzaman inēdik?
21. sekizinci ayda inēdik.
22. daha hindi dokuzuncu aya bile varıyű gulű ğűTmek iğin bekleniyű ğitTikğe uzuyű.
23. ğānılāla gidiliP gelinű undan geğ dűnēdik.
24. her Şiy gibi u da değiŐTi.
25. asırıleŐTi.
26. ğānılāla gidilűdi, gelinűdi.
27. gelme mi, aydın yűğű gelirűdi hayvan ğűTmeye.
28. hindi gelmeyű.
29. nēde ne ğadā yűrűk vāsa gelir.
30. uńna da ğalmadı ğāli.
31. hincik heğ bi yirden gelmeyű.
32. unu bilmeyon ğāli.
33. yűrűklerin deve getirdiklerini bilmen ű eŐğidendi o ğadā da bilmen
34. emme bubām annaTıdı.
35. gelen develē ğocumanmıŐmıŐ.
36. bi salındı mı ğer ğűp ağığ ne vāsa ne bulsa, űdan bűdan yirmiŐmıŐ.
37. benim ğoğuğlűmda űle Őelē yoğűdu.

38. olū.
39. yayla ŧenliđi ōlu on yedi on sekiz Tene ğızlā olū on yedi on sekiz yaŧlā_ında hindi u ğadāna dūdūmuyōlā.
40. ŧenliklēde geze geze Tef çalālā, saz çalālā, oynālādı ğālā.
41. dū_ün gibi olūdu.
42. herkez yayladakı yerini ayālā.
43. ğoyun sürüsünü hazırlā bōle olūdu ŧenliklē.
44. nasī olcek ōlum gōzēce dūnū gelisiñ ōle ğaçmak yođudu ğırkTa biri ğaçādı.
45. ünceden utanī ğaçmazıdı.
46. ğız . bubāsı nere vēse varī.
47. ben ŧunu istiyon bunu istiyon dimez
48. emme hindi ōle dēl.
49. ğızıñ anasının ğōñünü edēseñ olūdu.
50. allahın emrinen Peygamberinin ğavlinnen dūnūr ğidēsiñ nasiPse olū nasiP deđilse ōmaz vēmez ŧōle bi bağā soyu sopy iyiyse gōzelindense verī.
51. nıŧan olū. gōzel gōynekli kō_ün halkını ünnēsiñ ekmek verīsiñ, ğālara, herkez ğālī u _ zamana bōle altın yođ para Takılıyō.
52. en aŧŧā 10 millon Takılıyō.
53. uızaman el ğadā bi Tene el havlısı, bi Tene de başına dāne ōle _idi.
54. uızaman ātma ardılı gelin ğız yatā ğaynān dizine ārtma ardılı ğālī herkezin hatırına āŧa abanın, fadime abanın bi Tene el havlısı, bi Tene yazma, gōsterilē ğālī ūnu sōlēlē ŧu ğızın halasıñın ōlanın diye ayrı ayrı sōlēlē ōleıdēlē
55. ğızın çeñizini, dūrüsünü ana bubanın halı vağtı iyiyse ediverī ğālī iki kat dōŧsek ediverī
56. iki kat basma ediverī, sōzüm yabana bi ŧeıediveri dūlbenT ediverī eđer halı vağtı iyi ise ğayınnaya, ğayınbabaya dūrü kō halı vağtı iyi değilse ğoyamaz ōlum.
57. ōlan evi edē.
58. fakirde ōsa beŧ altı ğat basma edē altını bi Tene, altına sōnadan çığTı.
59. u da yoğıdu.
60. hiç yoğıdu .
61. ilk ben de çığTı.

62. ğaynatam biraz varlıklıydı kóde bi altını ğoca altını bi ğaymeye beş Tenende bileziğ aldı dört Tene de meciT aldı.
63. küpe aldı sōna herkez almaya çalışıdı.
64. varlıklı olan çok aldı (altını) olmayan varlığı yuka olan az alıdı.
65. maddiyatında olü.
66. herkez vāliğına göre olü
67. bākālā iki Tene sādıç olü biri evli olü uñnā bakmaya gelî damadının yemenini saklālā
68. çeñize para dağālā ğızla damadın ayakğabılarını saklālā
69. uñnan para alılā .
70. çeñize bakmaq için para Tağālā
71. uñnan ğendine ayıt para Takālā görüyoruz çeñizini diye.
72. damadın sādıçları elden olmaz da emmisinin, dayısıñın ölu olü.
73. yabanda da ösa ğiTceñ, ğóceñ çeñizi
74. cüme ğün başlā.
75. ünceden böle değildi dışādan olanla cüme ğün gelî içerden akraba cümētesi gelî üş ğün sürē küleş olüdu.
76. parasını yimbeş ğaymeye uozaman para ğıymatlııdı.
77. hinciki gibi değıl.
78. benim dü_ünde oldu.
79. uñdan sōna olmadı.
80. önceleri küleşen olüdu bayramşah, abeşTen çömlekçilēden gelilē.
81. harman yiri geñiş olü.
82. cizi cizi çizilē.
83. uñna ğāli boy boy olü.
84. evela ğüçüklē çıkā undan sōna ğāli en pēlivanlā, ğocumanlā çıkā.
85. bizim kóde de vādı pēlivan.
86. erkek evi ğına ğünü yanı perşembe ğün ğız evine tavık, yuğa, çay, şekē götürü.
87. üş ğün yuğa ya şipit, ya da pālā kó_ün hePisi gelî.
88. ğāli undan dolayı ğārlā üş ğün yuğa yapālā.
89. bütün odalā yimek dağıtılī,
90. üş ğün uozaman zahmatlııydı.
91. hincik bi āşam yimek verilē yetē.

92. uıda ya gelin gün veya cümertesi gün verilî.
93. dü_ünlē ēlenceli olū
94. olū ūzaman paçe ekmeği verisiñ.
95. sabah ezanı oқundu mu güve gelini alî yingeyle abasıyla ōlaniñ yingeyle barabar kōn elini öpTürür.
96. hincik uıda yok.
97. koñşuda para verî, uızaman para ğıymatı varıdı.
98. hincik yok, kimi beş ğuruş kimi on ğuruş en çok veren bi ğayme verî, ōlana kimisi verî kimisi vemez.
99. kimi beş ğuruş kimi on ğuruş en çok veren bi ğayme verî.
100. heP geline verîlē.
101. eveli ōleıidi.
102. gün doğmadan kō_ün içi bitēıidi.
103. hincik ū yok .
104. ğağTı ğāli
105. Tef çalālā , oynālā, gelin ğızın akranları oynālā.
106. bundan eveli dernek dinîdi.
107. hincik saz diniliyō.
108. harman bayır Taraflarını ileşbirliğı az ise adam orağnan yolā.
109. Tālada yatā yatā yolā gece gündüz eççik samanım fazla Tenem fazla olsun diye .
110. sōnadan bēri tırpanñan eççik eli iyi olan tırpanñan biçēıidi.
111. eveli orağla bi ayda olūdu.
112. herkeş anlaşı ūna göre biçēıidi.
113. cüme gün ğoşulcek dendi mi cüme gün biçilîdi.
114. heç ğimse önce veya sōna biçmezıidi .
115. bilik varıdı.
116. barabaıidi.
117. hincik ōle şēlē ğalmadı.
118. eveli bir ay orağ olūdu, bir ay da harman olūdu.
119. ğasına yağın ğalkardığ harmandan.
120. hatte kim olduğunu bilemeyeceñ ğāli de harmanın üzerine ğar yāmışTı.
121. adam harmandan ğalkamamışTı.

122. önceden beygirler yoğudu sözüm ūna öküzle süreridiñ.
123. adam Tāladan sapı arabayñan geti.
124. āşam bi araba zabah bi araba ūndan ū sapı düvenle döne döne saman yapādiñ.
125. düven çaķmaķ Taşınna olū uçları ğesğin olū,
126. sivri olū sapı saman yapā ūnna edēdiñ samanı bi havtede olūdu.
127. eveli iki ayda harmandan ğalkılıdı.
128. hincik yoķ on günde ombeş günde harmandan ğalkılıyō ğāli.

5

ADI: ARİFE
 SOYADI: TOPDEMİR
 YAŞ: 57
 DERLEME YERİ : ABAŞ KÖYÜ
 DERLEME KONUSU: DÜĞÜN ADETLERİ
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. şimdi çāşamma gün evela nışan olūdu.
2. ölenen yimekte et ve pilāv yinirdi.
3. artma atılıdı.
4. ūndan sōna pēşembe ğına yapılıdı ğız evinde yapılı,
5. çeñiz serilidi çeñizde ğızın nesi vā nesi yoķ hePisi ğonū.
6. cümeysi gün bi daha ğına yakılıdı ğıza emme bu sefer ellē yakılı pēşembe ayaklara idi.
7. ğız evininki bōle olū.
8. fazla galebeçlik ulmaz.
9. yaşlı oduğu için şen ulmaz.
10. ğız evi yaşlıdı
11. olan evininki daha şenlikli olū ğız evine göre.
12. ne de olsa ğız evi yaşlıdı.
13. olcek u ğadā
14. artma çāşamma günü olūdu. artma işTe çarşafı bōle gelin ğızın üstüne yatırılā ğızın elbiseleri koñşuları Tarafından o çarşafa atılıdı üstüne.

15. üsTüne serēlē serēlē ũñdan sōna akrabalarından gelin ğızın akrabalarından olan evin akrabalarından gēsiñ dēlē.
16. u bi  Tene ēnteri atā u  bi Tene  arşaf atā u bi  Tene mendil atā
17. bunña gelin ğıza atīlī yānı ğıza verilī.
ilk önce ğız evinden atīlī.
18. halası, Teyzesi, emmisi diye sırayñan atılanlā bi  yerde toplanī
19. daha sōna olan evinden atīlī.
20. bi onñankini yani ğız evininkini atālā bi olan evininkini atālā. .
21. āşamleyin  eñiz sermeye başlālā.
22. mēndilleri, ēnterileri, eTirafa bōle doldurulā ğāli.
23. gelin ğızın yaptıĝı her  şiyi atālā.
24. gelin ğızın çeñizi urda herkez görū.
25. gelin olcek ğızlā  eñizden ōnek alīlā, ĝimisi vemek isTemez, razı olmaz bencileyin.
26. dūrū tavık şemşedeyken olū, alış-veriş idēkene emmisine bi Tene ēnteri, dayısına bi Tene ēnteri gelin ğızın akrabalarına ĝayinnaya, ĝayinnataya, anasına, bubāsına ũñnara şalvālīķ şisine göre ĝuvvatına göre şalvarlık alıvēcese analık şalvar alīlā
27. bubāsına Taķım alīlā, pōntul alīlā ĝuvvatına göre alīlā.
28. e çik uzaklara dane, çorap alīlā.
29. hatırlarını almak için, ũñnar da napar dū_ünde novala  ıkālā.
30. cumātesi gūn ğāli olan evinin akrabaları efe başı vādır ũña ũñnēlē.
31. ben bōn novala (dūĝünde deĝiş atma)  ıkceñ ge dēlē.
32. ũñdan sōna gençler bōle Toplanılā ğāli oynālā deyiş atıverilē,
33.  albır içine eccik kak atālā ya_uT no_uT ĝoyālā
34. üsTüne dāne ya_uT iki metre basma atālā.
35. gençler başına gōlā.
36. ōlece bütūn kō gezilī ğāli.
37. āşama ĝına yaĝmaya evel olanıknı yakālā.
38. hincik iki_bi yakılī emmē evel olanıknı sabahleyin yakılīdı.
39. oyun  ıkarılādı.
40. gençler  endince ēlenirē.
41. ğālā ĝendince ēlenī.

42. Çalgı malğı yoğudu sōnadan çıkTı.
43. ūñdan sōna ğız evine toplanılı.
44. gelin ğızın ğınası yakılı.
45. ğızın ğınası yakılıkan ūrda da Őenlik yapılı, damat sādıla gelı
46. oynālā, sōlēlē işTe ğāli ğendincene yapālā ğızlā.
47. pazar gūn iŐTe gelin ıkā.
48. gelin ıkce zaman ğız evi sandık verirkene ōlan evinden para alılā biz ūña sandık vēmezlik diriz.
49. ya_uT ğelini salmazlā
una da para istēlē ūña da ğelin ıkmezlik diriz.
50. u bā vē dē
51. gelin ıkā ğelnin yanına būtūn ekmek ğorlā, nikahı būtūn olsun diye.
52. bu başka yēlēde vā mı bilmen emmē biz de vādır.
53. buğdey verme ōlan evinden olū.
54. gelin uœekmekle ōlan evine girē.
55. gelin inēkene ğayınna Őekē, leblebi bi_yō dağıtılā.
56. gelin geldi diye.
57. ğelnin ğetıdığı ekmeği ğelini gūrmeye gelenlere kesēlē kesēlē dağıtılā.
58. paZaTesi gūn ğelin el ōpē.
59. būtūn kūyceye, dūğūncūye yimek verılē.
60. damadı davılcılā ğaldırma_a gelı.
61. ğaldırı gidēlē.
62. davılcılā tavık virilı.
63. evden emme gūrūmce emme ilti hanğısı vāsā ğelinle damadı gūn doğmadan akrabalara el ōpmeğe gūtūlē.
64. emmilē, dayılā, halalā, ev ev.
ūndan sōna ğelini bi_daha dūzeltılē.
65. sandık olū u sandı_a gelin oturū.
66. gelini gūrmeye gelenlē_in elini ōpē ğāli.
67. dū_ūnde bu Őeğilde bitē ğāli

6

ADI: ABDULLAH
 SOYADI: BAŞTÜRK
 DERLEME YERİ: BAYAT KÖYÜ
 YAŞ: 67
 DERLEME KONUSU: GELENEKLER ve DÜĞÜN
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. ğendi dūnūm ğız evine gidēsın
2. ettiyālā gidēlē.
3. ğız evinden olū ōmaz ğovulū gelī.
4. az duru öz duru üş beş gün sōna bi daha gidē.
5. verilecesē verī verilmecesē dönē gelīsiñ.
6. undan sōna dūn, şenlik başlā ğāli. .
7. davıllā çalmaya başlā.
8. yok aynı yimeķ, keşgek, et şu bu unlā oluyō.
9. dü_üne çalgı getīsın.
10. cuma gün başlā. cumātesi sürē Pazar günü gelin çıkā Pazartesi ōleye dōru dü_ün dağılı
11. dü_ün evine davıllā gelī.
12. gidēsıñ.
13. oynā, gülēsıñ .
14. gelin çıkce zaman bi çeñiz ğānısı diye bi ğānı götürū.
15. gelinin çeñiz ğānısını getirī, götürū
16. uñdan sōna Pazar gün gelin çıkāmaya gidēsın.
17. seymen cizilī.
18. Tabanca, silahınna ateş edē.
19. gelini alī gelīsıñ.
20. bi şi olduğunda bunnā çözēlē yāni halledēlē.
21. damadın yanında bulunuyōlā
22. başğa bi şiy yāni
23. ğızı alīkana ğız evine üş beş para alıdı.
24. ğızın ğardaşları veya hısım akrabaları önüne geçē u parayı alī.

25. mikTarı u paranın mikTarı olan evinin maddiyatına bālī.
26. kimi çok istē kimi az istē.
27. u para verilmēse ğelin çıkmaz.
28. damadın ayakkabısını saklama u bizde yoğudu, ben bilmen.
29. her kōn âdeti deyişik olū.
30. dē așsa kōledē vā.
31. emme bizde yok
32. valla bizde ünceden beri bōle âdetlerimiz yoğudu, sōnadan çıkTı bunnā
33. derekōn Türküsü şōle çıkmışTı.
34. olanla ğız birbirini sevmişlē emmē öle bōle dēl bu sevda başğa bi sevde.
35. ğızla olan annaşıyolā.
36. ğız varcen diyō, olan da alıcen diyō.
37. emmē ğız Tarafı vēmek isTememiş.
38. ni ğadā vēmek istemeselē de unnan ikisi yani ğızla olanı ayıramamışlā.
39. olan ğızın evine varıyō.
40. āşamneyin ğız damda bekliyō.
41. damda beklēkenē olan geliyō.
42. geliyō emmē ğızın bubasıñan abileri de bekliyō.
43. olan geldi mi onu buğuyōlā. olanı mafettilē
44. olanı nere ğoyam nere ğoyam diyōlā ğızın bubasıñan abisi.
45. sonunda dā atam diyōlā.
46. sonunda baççeye atıyōlā.
47. uñdan sōna olanı görenlē biliyō
48. olanın bubasına haber veriyōlā.
49. geliyōlā olanı alıP gidiyōlā.
50. olanlā ğız biTā hiç görüşmüyōlā.
51. undan sōna bu derekōn türküsü çıkıyō.
52. nēse işin özü bu. ānnacañ.
53. sã sölecem bu ğadā.
54. türküyü bilmen dē ben eşgerdeykene yakmışlā bu türküyü u yüzden bilmeñ.
55. nasi_olsuñ.
56. u kara sevdalar hep eşgide ğaldı şıñdi yoK ğālī.
57. ünceden bizlerde ğaçma neñ yoğudu.

58. unñarın hePisi sōnadan çıkTı.
59. başımıza eveli bōle şilē yoğūdu.
60. sōnadan çıkTı bunna.
61. emme napceñ ğāli.
62. oluyō.

7

ADI: MEHMET ALİ
 SOYADI: YILDIRIM
 YAŞ: 83
 DERLEME YERİ: ŞEN İŞLER KÖYÜ
 DERLEME KONUSU: KİTLİK ZAMANI, ASKER UĞURLAMA
 EĞİTİM DURUMU: OKUMA-YAZMA YOK

1. ah ğuzum
2. ahh çok zō günlēdi u günlē
3. yoğūdu.
4. heç bi şey yoğūdu.
5. ekTiğın māsul olmazıdı.
6. olanlā da bi ğarış olūdu.
7. el oraknan yolādıĝ
8. öküznen ekēdiĝ, el oraknan biçediĝ ğıtlıĝ bōledi
9. yoladıĝ, harmana vamazdı.
10. elle yoladıĝ.
11. undan sōna ovadıĝ, ovadıĝ.
12. ğuruTurduĝ, deyirmende ğara deyirmende öğütū gelidiĝ.
13. bunnarı biliyon, eşĝiyi fazla haTırlamayon ğāli.
14. yolma yoladıĝ, ünceden Tırpan neyin yoğūdu, elle yolādıĝ
15. ğara deyirmenden çıkan unna e'mek yapādın, aş yapādın her şiy olūdu.
16. ğara deyirmenin unu fazla galdı mı bitlenīdi.
17. evel yoqluĝ zorudu.
18. bunnara aklım eriyō, dē ötesini bilmen ğāli.
19. benden da aşşalā bilī
20. öleıdi ölüm.

21. her Şiy yoğudu, ğuru e'mek bile bulunmazıdı.
22. hincik ne vā, her Őiylē vā.
23. önceden yimek için buydey bulamazıdıñ.
24. yimek için bulsan e'mek için bulamazıdıñ
25. dē öncelē oT yemiŐlē.
26. unnarı bilmeyon ğāli.
27. asęer uęurlama Őōle olūdu.
28. "filancanıñ ōlu asęere gideceğ hey ākıdeŐlē "diye baęırılā. dūbek TaŐının orde
29. hadi geçiremin dēlē
30. Toplanırdığ, geğiridiğ
31. para toplā veridiğ
32. dē aşŞa_ıdaki yol ayırımına ğadā gidē.
33. geņç ettiyā hePicemiz helalleŐi, hoca dua edē undan sōna dōnē gelidiğ.
34. asęer uęurlaması bōle olū bizde.
35. bizim zamanımızda asęerlię üç sene idi.
36. ben de üş sene yaPTım.
37. dē ben asęerlięi izmirde yaPTım.
38. mızıķa bandocuydum.
39. benim asęerlię ğoleydi.
40. heç zorluķ çekmedim.
41. Őiñdi biz önceden māyana için kōtāyada olūdu.
42. ben asęere gidēkene yanımda birisi vādı.
43. Őiñdi öldü u adam.
44. ikimiz bi de emmim yanımda mayanaya gitTiğ.
45. mayana olūkana sōdulā;
46. dūdük çalan vā mı diye?
47. emmim lē bu ōlan çalā dedi.
48. beni çağırılā.
49. dūdük çalan mı?didilē
50. ben de çaların. didim.
51. okuma yazma vā mı
52. yok emme imza atarın.
53. dē aT Őuraya bi imza didilē

54. atTım.
55. ölelikle bandocu oldum.
56. urdan dē izmire geldim.
57. vēdilē ğışleye.
58. üç yıl ğaldım izmirde.
59. yazı ğışı dolu üç yıl ğaldım.
60. esğiden ulaşım nerde şıñdiki gibi.
61. bi sene hîç gelmedim kö_e.
62. beni öldü sanmışlā.
63. haber alamayınca tilifon neyinde yok şındiki gibi.
64. ben gelince ırāmetlik bubām oturuP ağladıydı.
65. asğerliğim göleydi emme ne de olsa asğersin para yok pul yok.
66. biz asğerdeykene goce ğışlayı Tāta ğurusu yağādı.
67. her yanımız Tāta ğurusu omuşTu.
68. bizi o ğışTe dışāda yatTıĝ napceñ her yir bit, pire sādı.
69. yatemeyon.
70. ilaç neyin yok oşa yapceñ emme yok.
71. ğışın o soĝukTa dışāda yatTık.
72. bizim ğışle yokarda bi yēdediydi soĝuk olūdu mübarek.
73. u soĝukTa dışāda yatınce herkez ğışledeki herkez hasta oldu.
74. ben de hasta olmuşTum emme sōna eyi Topāladım.
75. asğerlik diyince hep aklıma o gelî.
76. ben asğerliği ikinci cihan harbi zamanında yapTım, kırĝ iki kırĝ beş senesi oluyō.
77. çok eyi haTırlayon u zamanlā.
78. olma mı ölüm.
79. bizim ğışle hep ayaQTaydıĝ.
80. biz bandocu olduğumuzdan öle pek silah eğitimi neyin vemedilē.
81. emme harP çıkcek diye bize silah talimi yaPTılā, atış talimi yaPTılā , harbe hazīladılā.
82. mızıkayı, bandoyu neyin bıraQTıĝ, harbe hazīladılā.
83. allahTan harP neyin çıkmadı da eyi oldu.
84. vā vā .

85. bunlā düğünlêde sólenī.
 86. ğelin almaya gelen ōlan evi sóle ğız evi de una cevap verīdi.
 87. armıT dalda düşē mi?
 88. yahni yēde şişē mi?
 89. sāt doğuzdan sōna
 90. ğelin çıkāmağ
 91. bizim şanıımıza düşē mi?
 92. ğuruların selvisi
 93. içindedī tellisi
 94. benim yarım
 95. bu kōn en birincisi
 96. deyişlêden aklıma bunna geliyō.

(Türküler)

97. kötahyadan çıkTım başım selamet
 98. haydālā vāmadan ğoPTu ğıyamet
 99. ğıymatlı kâmilim allahıma emanet
 100. āmeTim āmeTim yangın āmeTim
 101. alıylā içinde belli āmeTim
 102. bir gülik vurdulā ğara ğaşına
 103. yazık oldu āmeTim yirmi dört yaşına
 104. āmeTim āmeTim yangın āmeTim
 105. alıylā içinde belli āmeTim
 106. otūmuş kâmili ağlā başında
 107. āmeTim āmeTim yangın āmeTim
 108. alıylā içinde belli āmeTim
 109. āmeTin bindiği yıldızlı yel
 110. her gelen ğurşunlā āmeTe deyē
 111. āmeTin kâmili boynunu eyē
 112. āmeTim āmeT'im yangın āmeTim
 113. alıylā içinde belli āmeTim
 114. āmeTi sorāsañ otuz yaşında
 115. āmeTi vurdulā köprübaşında
 116. āmeTin kâmili ağlā başında

117. āmeTim āmeTim yangın āmeTim

118. alıylā içinde belli āmeTim

8

ADI: NAZMİYE

SOYADI: ERTAŞ (HIÇ KÖYDEN ÇIKMAMIŞ)

YAŞ: 58

DERLEME YERİ: ÇÖMLEKÇİ KÖYÜ

DERLEME KONUSU: BELİRLİ GELENEK VE ÂDETLER

EĞİTİM DURUMU: OKUMA-YAZMA YOK

1. bōle bayramda, seyranda om beş TaTilde gelîlê.
2. gözēcene toplanîlā bi evde yimek yelē
3. güzel güzel oynālā tavık kesē
4. tavık alîlā, hindi kesē hindi alîlā
5. hePicinden alîlā.
6. zabaha ğadā dörde beşe ğadā oynālā
7. ğızlā gelinlê hePice vâdır.
8. oğlanlā ğonağTa durulā ūrda eğlenî.
9. ğızlā evde eğlenî.
10. sōlêlê, çālālā hePiceni yāpālā
11. sōlême mi.
12. ilahi sōlê, türkü sōlê, hePici_ini sōlê şenlikli olū ēlencelēmiz.
13. olcek. çok türkü bilirin emmē şinđi ētiyalādık ğāli sōlemen.
14. bizim kōdeki âdeTlê başka bi ğōde olmaz.
15. ne abeşTe çakmakTe hıdırallezde gelin görün ğāli
16. bizim göyü hiçbir yer TuTmaz deĝ gēseñiz de göceñiz çok ğaynağlı geçē.
17. gençlê ğendi aralarında toplanîlā ēlenîlê, küleşîlê.
18. mikTarımızdan allah razı ōsuñ çok yardım idē ilgilenîlê
19. ūnnara yimeğ verî şiy _idē ilgilenî.
20. kōlümüz birbirini çok TuTālā.
21. ölümüze, dirimize, dñnümüze bayramımıza, gelîlê.
22. hastanede bi Tenemiz ōsuñ yediden yeTmişe gelîlê

23. TuTğuludū birbirimize ne bilem mūnevver Teyzeñe ırmızan gelî
24. her gün tavıǵı, pidesi gelî baǵ kımüzün iyiliǵinden.
25. akraba hısıımı ōsun ōmasın herkeze getirî daǵıtı, yollālā eş dost.
26. illeriñ kılerinde bu yoǵ.
27. ben hastanede yaTTım, yaTTıǵımda yanıma yediden yeTmişe ğadā geldilē.
28. yanımda bulunan ğız didi būñlara ni_divediñ?
29. būñlā bizim kıölüle_imiz.
30. hēP mi būñlā eşin dostuñ.
31. geliyōlā, sarılıyōlā, aǵlıyōlā.
32. kimi eşim dostum koñşula_ımız.
33. bizim de kılülerimiz vā didi
34. bi añası ğelidi bi ğardaşı
35. baǵ bizim yediden yeTmişe gelilē.
36. šiñci bu ezelden gelî bu bālımız.
37. ırmızanda, dü_ünde, dernekTe bu eve eşim dostuñ ōsa da ōmasa da gelî,
herkez gelî, kılülerimiz birbirini çoǵ TuTālā .
38. di_er kılēde, abeşTe bu yoǵudu hani nerde.
39. deniyō çömlekçi bîbirini tūtā.
40. ūñlā da ğendi aralarında Toplānılā.
41. ūñlarıñkı biziñki ğibi olmaz ğāli.
42. otūlā ğonuşūlā şenlikli geçmez.
43. odada olū yimeǵli olū çay içēlē ğonuşūlā.
44. ōlum bayramlā bizde hep ğalabe geçē.
45. šiñdi de ōle emme esğilē daha bi ğalebeydi.
46. bayram namezindan sōna çocuklā mıntā atālā.
47. çocuklā bayram gezē.
48. şenliklē olū.
49. esği bayramlā daha eyidi ne bilem.
50. herkez bayram gezēdi.
51. ayrı ğayrı yoǵudu.
52. šiñdiki ğibi olmazadı.
53. šiñdi üç ğişiye gidioñ, bayram bitiyō.
54. emme esğiden ōle dēldi.

55. gitmedîñ ğimse ğalmazıdı.
56. bayramlarda TaTlı, olū, ğıŝınsa tirit olū.
57. tirit yakın olanlā verilî.
58. baklava bizde çok yapılı.
59. dü_ünlēde, bayramlāda olū.
60. biz baklavayı ince ince yaparız.
61. hamır ince açılı.
62. üzre ceviz atılı.
63. ğızmış fırında bi gözē Pişē.
64. benim baklavalā çok güzel olū.

9

ADI: VEYSEL

SOYADI: DOĞRU

YAŞ: 76

DERLEME YERİ: KUREYŞLER KÖYÜ

DERLEME KONUSU: KÖYÜN GEÇMİŞİ, YÖRÜK HAYATI

EĞİTİM DURUMU: OKUMA-YAZMA YOK

1. valla bu Peygamberlēmizden gelmekteği.
2. ğiTtımız yēlēde óle diyōlā.
3. nereye ğiTsek heP óle sólēlē bizlere.
4. bu ismi nerlēden aldı diye soruyōlā bize.
5. az çok bilenlē sóleyōlā.
6. emme bilmeyenlē bi şey diyemiyōlā.
7. bizim bildiğimiz ğadā bu isim urladan gelme.
8. bizim kó esğiden Peygamberin olduğu yēlēde yaşamış.
9. Peygamberin hızzmatında bulunmuŝ undan sōna nası nası olduysa buralā gelmiş.
10. ismide ōdan almış dēlē bize böyüklēmiz
11. bizde óle biliriz ğāli.
12. gerisini bilmen ğāli.
13. okuma yazma vā emme çoK okumuŝ değilin.
14. şahatlada yazā belkim.

15. çoK bilmeyon emme herhalde hicret eTmişlē.
16. unnarı ğimse bilmeyō.
17. bizim bildiĝimiz bizim kō Peygamberin soyundan, hızmataında bulunduĝu.
18. dē uzaĝını da bilmen ĝālī
19. ben dēl ğimse bilmez.
20. ıramatlıK bi dedem vādī.
21. u bōle ŝileri anlatıPdurūdu bizlere
22. undan duyduKlarım bunlā
23. u da okuma yazması benim gibi gıTdı biraz u sōlēdi.
24. he biz yōrük kō bizim kō.
25. çoK esĝiden dē saltanat devrinde yēleşik düzene geçmişiz.
26. burlāda zamanında bi āmeT ırafık paşa vāmiş.
27. u demiş ki : ”bu yōrūklē yēleşik düzene geçsin dimiş. ”
28. bi ĝanun çıkāmiş, undan sōna bütün yōrūklē yēleşik düzene geçmiş u ĝanunlan.
29. biraz zō olmuş emme yine de geçmişiz.
30. paşa yōrūklēden vergi alcek.
31. unu alcek bunu alcek.
32. ee ōle olunce yōrūklē yēleşik düzene geçmek ilazım geliyō.
33. paşa da geçsin dimiş.
34. çatı alTına almış bütün yōrūklē.
35. bizim arezi birez dālīk.
36. u yüzden bizim burālāda Taraktōrlē pek kullanılmaz.
37. döverbiçēle de yok.
38. herkez elinne yolā
39. ĝireç undan Pek ürünümüz, māsulümüz olmaz.
40. bizim burlāda arpe, buydey, ulaf yeTişî.
41. haşş bizim burlāda yetişmez.
42. haşş afiyonda yetişî.
43. zaten uda izinne olū.
44. hayın şu ĝuraKlık ōmasa bizim burlā verimli torupaklā emme.
45. su olmayınca olmayō.
46. her şi suya bakā.
47. u olmassa heç bi şiy olmaz.

48. aşşa kólē gene eyi.
49. urlāda su vā.
50. bizde heç yoķ.
51. dē Şo yannızsarayde bi barej olcek.
52. u bi ōsa daha eyi olū.
53. emme onun da olcē yoķ
54. su ōsa eriŐbēlik ğoley.
55. emme su yoķ.
56. el bīlik yapsaz belki bizde bi kuyu muyu olū emme kim yapcek.
57. kōde uğreŐen yoķ.
58. ğitsez gelsez olū.
59. zamanında çalışmek için urusa ğadā ğitTim.
60. sene atmış beŐTe.
61. üç sene galdım.
62. ardından alamanyaya ğeçTim.
63. emme olmadı.
64. bubàm vefaT_itTi.
65. baķTım olmeycek çekTim geldim.
66. ğalsaz olūdu.
67. emme olmadı.
68. imekli dēlim.
69. imekli olsaz eyi
70. emme olmadı işTe.
71. le ōlum çalıŐmeye ğidiyōlā.
72. kōlēde iş yoķ
73. dē çalıŐmeye uruma ğırımamı ğiTsiñlē.
74. en yakın kōtāya vā uruya ğidiyōlā.
75. kōtāyada pek iş yoķ emme napceñ.
76. pare ğazanceñ.
77. yoğusa ğız mız vemezlē.

ADI: YAŞAR
 SOYADI: BEYAZIT (ESKİ YAZIYI BİLİYOR)
 YAŞ: 68
 DERLEME YERİ: DEREKÖY
 DERLEME KONUSU: KÖYÜN TARİHİ İLE İLGİLİ
 EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. şimdi ölüm ilk kuruluş gelişimi bu kö_ün.
2. mamak kö denilen bi yere gelmiş.
3. ürdä bir asır emmē iki asır galdı.
4. ürdä galyō ikinciye gurusarın karşısında esgi bi kö vā.
5. üraya gelmiş adapazarından gelme germiyanōlu zamanından gelme.
6. osmanlıdan evveli ürdä galyō esgi kōde.
7. ündan sōna bu kö imin ađlā dinilen ađa çağırıyō bunñarı.
8. bu ağanın yanına geliyō.
9. emmē kaç senesinde geldi emmē gelmedi bilmeyon gāli.
10. germiyanōlları zamanında bu ağanın yanına geliyōlā.
11. bu ađa da buraya geldiğinde u zaman ũña gadir değil de başga bişey geliyō
 imin ağaya gurusarının olduğu yeri.
12. kirecin olduğu yeri üçünü de veriyō ũadama
13. burlarıñ üçünü de verdiğinde halasının oğlu kuruserlere gidiyō
14. derviş imin ağa dinilen adam burda galyō.
15. emmē imin ağanın bubāsının adı nedir bilmeyon gāli.
16. emmē burda galyō altın çekiç dinilen adam da kireçi satıyō yörüklere
17. ũñuda biliyon yörüklere satıldığını.
18. yörük çakal osman dinilen adam vādı gelirdi burlā.
19. ũñna masarafsız aldılādı kireçi.
20. velasılı uzun lafın ğıساسı bizim kö bu ağanın yanına geliyō .
21. tabi buranın ismini dere olduğu için dereden alıyō ilk isimlēni bilmen birisi
 mamakTakı kö biri esgi kö geçiyō.
22. üçüncü kuruluş bu.
23. altı hane sōna yedi hane oluyōlā.

24. ikizoğullā, topaloğullā, çavuşoğullā, delibaşoğullā, kâzımoğullā, ibrāmoğullā
gerisini bilmen ğāli
25. bizim kó atmış, yetmiş hane ğadā.
26. emme şĩndi göç olunca azaldı nufus.
27. belki u ğadā da yoķ.
28. ölüm bu kó dālık bi kó.
29. onun için tirektör pek yoķ çiFçilik birez zō bizde.
30. makına ğullanmayız.
31. arezi yoķ.
32. ōsa eyi olū.
33. işimiz yazın bitē.
34. ğışın boş boş oturuz.
35. yapsez bi şĩ emme yoķ
36. bizim kóde pek fazla māsul yetişmez.
37. ğireç bizim kó.
38. arpe, buydey, ulaf.
39. bunna yeTişĩ.
40. makına olmayınca hePisi elle olū.
41. u da zō oluyō.
42. çifcilikTe pare de ğalmadı.
43. bütün gençlē dışa gidiyō.
44. kimi almanyaya kimi uruma kimi urusyaya diyen hesabı.
45. dē şu koñşunun ōlu urusyada misal.
46. aşşa kólēde de gençlē de boyna gidiyō.
47. napceñ başğa çara yoķ.
48. yoğusa ğız vemiyōlā.
49. saveşTe bizim kó_e düşmanlā girmiş.
50. emme hayınlā pek ğalmamıřlā.
51. çabık çıkmıřlā.
52. bizim kó direnmiş düşmanlara ğāřı.
53. çok zulümöitmişlē emme yine de bizim kó teslim olmamış.
54. řükū çok ğalmamıřlā, yoğusa millet yanāmiş.
55. bizim kóde birisi vādı.

56. kâzım dayı.
57. u bize deyvēdi.
58. hayınlān yaPTıklānı.
59. çok zulüm itmişlē emme.
60. ğadınlān ırzına namusuna göz dikmişlē, bütün malı mülkü yakıp yıkmışlā.
61. şıñdiki gençlik bi bilebilse emme nēde.
62. ünceden ıradyo varıdı, şıñdi televizyon vā.
63. unnā olūsa gençlik bilmez bōle şileri.

11

ADI: MEHMET ALİ

SOYADI: DELİBAŞ

YAŞ: 68

DERLEME YERİ: TERZİLER

DERLEME KONUSU: EKİLEN ÜRÜNLER

EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. le ölüm nasī olcek Torpağa ekiyōñ
2. allahTa su verisē oluyō, vēmesse olmayō bakıpdururuz yācak diye.
3. öle sulu dēl bizim Tālalā.
4. ğıreç oldu_undan çok Tatlıdı bizim ğavınlā.
5. sulu ōsā bu ğadā Tatlı ōmaz.
6. az olū emme Tatlı olū.
7. sulu Torpān ğavını Tatlı ōmaz.
8. civar kōlēdeki ğavın bizim kōn ğavını Tutmaz.
9. bizim kōn ğavını bî dene.
10. şu sofrada olan ğavınlā çok güzel, başğa bi yirde bulamassıñ.
11. -len ölüm bizde ne gezer uğadā para.
12. biz bu ğavının çekirdēni çıkarı undan sōna bî güzel güneşTe ğurū.
13. aha u çekirdek dē seneye hazır olū.
14. çekirdek bi dēl on sene sōna da ekilī.

15. dıřādan biz Tohum mohum alcek para yoğ.
16. ōsa da almam.
17. ben ğendi Tohumu ğendim bulurun.
18. řŃle ğođulu ğođulu ğavın nēde vā.
19. hePice sasak sasak.
20. ben ğendi ğavınım çıkmadan şerden Pazādan ğavın alıp yimen.
21. ne ole heç Tadı Tuzu yoğ.
22. af buyū saman yē gibi.
23. řerdekilē ilaçlı, hōmonlu.
24. bizim ğavınlā ilaç da yoğ hōmon da yoğ.
25. bizim Torpāmız verimli.
26. Ńle her TorpakTa ğavın ōmaz.
27. ōsa da bŃle TaTlı ōmaz.
28. yođ Ńlum bi ğendimiz içun ekiyŃz.
29. ğire oldu_undan az olū.
30. sulu Ńsā çok olū.
31. allah berket vēsın bizim yememize yetiyŃ.
32. hem bizden geçTi Ńlum.
33. ğendimi Taşısan yetē.
34. nēde ğavın satma.
35. iēde (içeride) durun yetē.
36. he.
37. bu civāda vā.
38. ben bařġa yēlēde gŃmedim.
39. bŃlāda vā emme bařġa yēlēde vā mı bilmeñ.
40. ğoğulu ğavın bunnā.
41. len Ńlum zebze de meyva da suda olū.
42. bizim bŃlā ğire.
43. undan pek ōmaz.
44. denedilē.
45. emme hem baharın bi ğuru ayaz alıyŃ bizim bŃlāda hemi de susuz olmayŃ.
46. millet fayızlı para mara çekTi.
47. sera mıdı nedi?

48. undan yapmak için emme u_da òmadı.
49. meyva fidelē dikTilē.
50. vişne ağıcı şisi fidesi dikTilē.
51. belki unna TuTā.
52. ekenlē bakıyōn de eçcik eyi duruyōlā.
53. le òlum çiFçilik ódü.
54. ğarın doyurmayō.
55. bi kũlo buĝdey satceñ de bi Tene çay işceñ bir filcan ğayfe işceñ .
56. ğũbre disen almış başını gidiyō.
57. bizim kōde arpe, buĝdey, ulaf yetişi.
58. az bişey de dē aşşada pancā ekilī.
59. bařĝa da bi ũrũn yetiřmeyō.
60. haşeş bũlāda òmaz.
61. izinne olũ
62. hemi de çok TaTlı ũzũmlēmiz vā.
63. kōmũzde ğavın, ğāpıs ve ũzũm bol olũ.
64. her gelene dıřādan gelen misafire ğavın, ğāpıs, ũzũm derneĝi.
65. ikram edilī.
66. olma mı?
67. senin benim nasıl adın vāsa unnarın da vā. (Gōstererek)
68. bu ak fesikan, bu mor fessikan, bu ak dirmit.
69. ben bunnara çocuk gibi bakarıñ yapraklā nasıl unnara ğiyaman.
70. baharın diplēni bellerin.
71. bıdarın unnarna vaķıT geçiyō.
72. napceñ ğāli onnañ sayesinde ayaĝTyız.
73. unnā bana ēlence oluyō.
74. řiñdi òlum ğendimi bildim bileli kōnıadı Terzilē.
75. emme nēden gelmiş bilmeñ.
76. ğimi dē zamanın berinde bi Terzi vamiş, undan ğalma ğimi dē teraziymişmiş undan ğalma.
77. hangısı dōru bilmeyōn ğāli.
78. okumuřlũmuz yok belki kitaplāda yazā emme kim bakıp okıcek.

79. zamanında merak itTim emme ósüz ğalınce bakTım gördüm olmicek sōna vazgeçTim.

12

ADI: HASAN HÜSEYİN

SOYADI: CANDAN

YAŞ: 71

DERLEME YERİ: YALNIZSARAY

DERLEME KONUSU: KÖYÜN TARİHİ, ASKERLİK

EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. unu biz pek bilmeyōz ğāli.
2. dē ünceden beri vādır bu isim.
3. emme nerden gelmiş unu bilmiyoz ğāli.
4. dedelēmizden, ninelēmizden bildiğim, gördüğüm:
5. zamanında burada bir padişah vāmış.
6. u bi sarey yapmış.
7. ğendine tek ōmuş urdan ğalmış adı dēlē.
8. biz de_ il bizden böyüklē de bilmeyō.
9. belki ğayıtlāda çıkā.
10. acamıyı da usta asğerlī de hakkarı da yapTım.
11. dē bin dokuzyüz eli yedi, sekiz, dokuz senesinde.
12. iki buçuk sene asğerlik yapTım.
13. bizim zamanımızda terör neyin yoğudu.
14. ğendi aralarında uğraşılā.
15. u unuñ malını çalā u unuñ malını çalā.
16. ğendi ğendilerine zararlı vā.
17. başğa bi şilē yoğudu.
18. sōnadan çıkTı bu şilē.
19. ünceden yoğudu.
20. işalah bitē bu illet.
21. olmā mı. şĩndi bilmeyon emme u zaman direk araba neyin yokTu.

22. tirene elazıĝa ĝadā gidil̄di, urdan sonāsı arabaynan gidil̄di.
vapurla ĝarşıya geçTik.
23. vapurdan sonā da yine arabaynan gitTik.
24. öle bōle üş günde varırdık.
25. yō allah vā.
26. pek zōluk çekmedik.
27. şıñdiki gibi terör yok.
28. daĝdaki eşĝiyalāla uğraşırdık.
29. unnarın peşinden gidēdik.
30. bî eşĝiya gurubun peşine düşēdik.
31. on günde ombeş günde ĝaraĝola gel̄dik.
32. u zaman sifil halk bi şi dimezidi.
33. kilometirelēce yürürdük.
34. ĝışın çok ĝar yağā, bî yere gidemezdik.
35. urlā öle yazın ıseck olū.
36. şıñdi burada halkın çoĝu hayvancılıkla uğreşiyō.
37. çoĝunlukla ĝüçük baş hayvanla uğreşiyōlā.
38. māsulümüz arpe, buĝdey, pancā, no_ut, misir, zebze de ekē.
39. seracılık da vā yeni yeni başladı.
40. māsullē temmusTa almaya başlā.
41. yapıl̄.
42. her Tarafi dēl emme yine yapılıyō.
43. dē aşşāda ĝöyün aşşāsında bir barej yapılcek emme ne zaman
senelēdi yapcēz diye uğreşiliyō hāla bitmedi.
44. seçim zamanı bî gel̄lē yapcēz etcēz deye emme olmeyō, bitmeyō.
45. dē atmışbeşTe etüdü yapıldı.
46. eyer u barej yapılsa arazimizin çoĝu sulan̄.
47. sulan̄ da emme u barej ne zaman yapılı bilinmez.
48. ben ümidi ĝesTim ĝāli.
49. bi de koperetif ĝursalā.
50. hē bu yıl biraz ĝurak gitTi emme bizim māsullē fazla etĝilenmedi.
51. ortece (Ortaca) hepTen ĝurudu.
52. barej oşa ĝuraklıkTan etkilenmeyiz.

53. işalah bitcek.
54. u_zaman daha iyi olu işalah
55. bizim k yz on hane ğadā.
56. esgiden daha çokTu.
57. emme şimdi pek ğimse ğalmadı.
58. hePicı řerē gitTi.
59. kde ğimselē ğalmadı.
60. buna da şk.
61. kmzde, kāve vā, bakkal vā her şi vā.
62. bařĝa klēde u da yoĝ.
63. genlēn oĝu ktayaya gidiy.
64. bizim buralā ĝire oduĝu için verim olmay.
65. verim olmayınca para ĝazanılmay.
66. undan dolayı gençlē kde durmay.
67. şerde bi şiy sa.
68. yanmaycen.

13

ADI: ALİ

SOYADI: TAŐKIN

YAŞ:65

DERLEME YERİ: ESENKY

KONU: KYN GEÇMİŞİ

EĝİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. Tavan akcez.
2. adama smuřlā: nerē gidiyoñ?
3. -idama gidiyom.
4. -ben de Tavan akmeye gtceklē sandım.
5. en z iş Tavan akma.
6. adamıñ ĝollā ĝalmıy.
7. zerimdekilē saman dēl, taleş taleş, moturun taleşi.

8. ağıcı ğesiyon unnān Tozu, dumanı.
9. ee ileşbēlik bōle, zō yapabilene ğoley.
10. amir, memur oşak haFTa dimeden, ay dimeden mayış hazī emme bizde óle dēl, çalışceñ annāceñ.
11. accik bizim kō_e gelceklē zengin olcek.
12. zengin ğişi ilazım.
13. cāmî için çalışyōz.
14. dē u cāmî köylülerin.
15. vēdile de oldu.
16. deviletin heç ğōdü_ü yok.
17. boşuna dimemişlē: devilet alcenē hemen alī, veceniñ üsTüne yatī.
18. kaç ğez vādık devilet ğapısına emme yok.
19. sıraye ğoyceymiş, yok efendime sōna vēcemiş, felan felan, tanıdık bildik adam ilazım gerek.
20. undan diyom bizim kö_e açık zengin cuzdanı ğabarık ğişi ilazım.
21. bu işlē ğuruşunan bitmeyō.
22. vatandaşınan da bi şiy olmuyō.
23. elinde yok, birez de bu sene eyi ğiTmedi.
24. ğitse unna da vēcek emme elinde yok.
25. olmayınca da isteyemeyosuñ.
26. nāpcen zorunan mı isteyceñ hayrı.
27. işallah bitcek.
28. emme zorunan da oşa gözē odu.
29. bi de allah ömür vēse bitişini görcem.
30. u_zaman bütün bu çilelē bitcek.
31. cāmîmız bi Tane olcek.
32. her şisi muntazam.
33. çinisi, ne bilem Tabandan ısıtmalılı olcek.
34. belkim şerde yok bōle cāmî.
35. esğiden oş bu cāmî biTmiş ölüdu.
36. ğuraklık vā.
37. ğimseye bi şı diyemeyoñ.
38. esğiden her kö_e vāsan bi remuk buğdeylen tirektörle gelīdiñ.

39. şĩndi u ğadā veren yok.
40. millet ucu ucuna zō yetiriyō.
41. yirmi ayā gelmedi dōlümünden.
42. dağā dēl, dōlüm dōlüm.
43. bizim dōlüm bin altı yüz metre karadī.
44. yirmi ayā zō geldi.
45. yirmi bi zō, gelmez bile.
46. ya millet napcek.
47. mayıřlılā bilmez kōlünün durumunu.
48. unna haFTa dōsun mayış alem dēlē.
49. ya kōlüle ğurak diye heç bi şi vemedi dē sāolsun miktā ōmasa bu ğadā da olmeycek de.
50. şĩndi sen incili cavışı da bilmezsiñ ya bizim kō incili cavışın kō_ü.
51. padiřahın tanıřmanı, sūt deryasında yatan adam.
52. incili cavışı padişah denemiş; buradan çıkmıřlā yannızsaray kō vā, yannızsaray kō_üne vāmıř.
53. padişah tanışmanı incili cavışa sōmuř: ileşperin en çabık Pişen yime_i?
54. -yımırta, dimiş.
55. dōnmüřlē, doleřmiřlē ğemiřlē bi_ki sene hē nēse biliyoñ ğāli, gene aynı ura vāmıřlā.
56. padişah: neyle Pişe? dimiş.
57. -Tuzunan, bübernen, dimiş.
58. ileşberin en çabık yimē_i yımirtadī.
59. ğāli hangı padişah unu bilemeycen.
60. dedelēmizin şisinden biliyon.
61. urda aslanapada nüfuz vāmıř.
62. dē babam da dedemden ōrenmiř.
63. nufuza bi Tene dombey inē vēmiřlē, incili cavışın nufuzunu silivēmiřlē.
64. babam sekizen altı sekizen yedi yaşında ödü.
65. u bile zō biliyō.
66. incili çavış dedemin sülālesi.
67. tez civap veren birisi anliceñ.
68. şĩndi incili padişaha ğāřı bi suç işlemiş.

69. gāşı gelemez emme bi suçu vā.
70. nēse bu firar itmiş, ğaşmış.
71. padişahın elemanı çok u zaman.
72. incili çavış süt ğazanının içine otumuş.
73. padişahın adamlā bulamamış.
74. padişah hacı hocalā, hatıplā, devrişlē sōmuş.
75. nēde bu incili çavış dē.
76. unna da süt deryasının içinde dimişlē.
77. padişah aramış Taramış bulamamış.
78. birisi dimiş padişaha: bi Tene altından saban yapceñ, unu şerde, Pazāda millete sōcañ bunun fiyatı nedî? diye.
79. u zaman da incili çavış saklandī evin sābı çarşıye gitmişmiş.
80. nēse eve gelî.
81. incili çavış sorā: ne vā ne yok?
82. ev sābı dimiş: valla şerde Pazāda bi Tene altın sabana altın boyunduruk vā.
83. una fiyat biçemeyōla.
84. incili çavış dimiş ği onnara: marTına mayıs çoşāsa u altın sabanna altın boyunduruĝa deĝē biçilemez; marTınan mayıs kūsēse bilmeñ ne yapsınlā... dimiş
85. padişah zatın incili çavışı bulmak için yapTımiş u altın sabana boyundurū emme incili çavışı būmuş.
86. onnāda bu söz incili çavışın sözü diyōlā, hemen buluyōlā.
87. ev sābına soruyōlā: bu sözü sana ğim söledi?
88. -valla bizim çadīda ğalan u adam didi.
89. undan sonā buluyōlā.
90. gelip bakıyōlā kı incili çavış ğazana süt ğoyduruyō, üzerine bi aĝıç, oturū undan sōna dışarı çıkıyō.
91. ölekle buluyōlā.
92. padişah undan sōna unu afediyō.
93. mezeri burde emme şahitlendiremiyōlā.
94. bende iki Tene gastesi vā incili çavış haķında.
95. yetmiş alTıda mı ne gelip çekTilē.
96. hacalın, ğova āmeT neyin vā.

97. kóde mezerlikTe çekîmiş foturaflā vā.
98. asırlık mezerlik ğim bulcek, nufuzunu sildiriyōlā.
99. lē ōlum bu kō_n adı esği adı kusure. (Eski Adı)
100. afiyonda da vāmiş bu kóden, emme nedî bilmeyon.
- 101.şîndiki adı esen kō
- 102.örüzgēli bi kō, bizim kō.
- 103.bu kō asırladī vā.
- 104.tarihini dōru dürüst bilen yoğ.
- 105.óle böle söleniyō emme nēden gēmiş bilen yoğ.
- 106.areşTiren de yok.
- 107.bilen yoğ.
- 108.tek bildimiz afiyonda da vā bu kóden vā.
- 109.yörük kō dēl.
- 110.esğiden bērî vā emme tarihini bilen de yoğ.
- 111.ben asğēlî diyābakīda yapTım.
- 112.atmışiki, atmışüçTe yapTım.
- 113.haveciydim.
- 114.diyābakī uozamannā ğüççüküdü emme şîndi böyümüşTū.
- 115.bizim bilik yokarı bi yēdeydi.
- 116.sifil içeri giremezidi.
- 117.şîndi aynı yēde mi bilmeyon emme uozaman ōleidi.
- 118.şēre dōt ğapıdan giriyoñ: dā ğapı, sarey ğapı, mādın ğapı, ūfa ğapı.
- 119.şēr uozaman sūlā içindeydi.
- 120.şîndi böyümüş ğali, ğocuman ōmuş.
- 121.bizim kóden biri ben asğēkene bana para vēdi.
- 122.urda okuyan ğadeşi vāmiş, una vē didi.
- 123.gitTik, bi ğocuman okul vādı, bulduk, vēmişTik.
- 124.bilmeñ u okul duruyō mu?
- 125.u_zamanna orele eyîdi, sōnalā bozuldu.
- 126.bizim bilîn içinde cāmî vādı.
- 127.biz namazla_1 urda ğılādık.
- 128.gündüz olmezidi emme terefî namezini muhakkak ğılādık.
- 129.ben asğerdeykene iramazandı.

- 130.undan biliyon
 131.şĩndi ğaldı mı ğalmadı mı bilmem.
 132.bũdan asğere ureye gidēnlere soruyon.
 133.çōk de_işmiş diyōlā.
 134.gōmedim bilmeyon ğāli.

14

ADI: MUSTAFA

SOYADI: ERSSES

YAŞ:71

DERLEME YERİ: ASLANAPA

DERLEME KONUSU: ASKERLİK HAYATI, İLÇENİN KURULUŞU

EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

- 1) lē ölüm yetmiş bir yaşındayın.
- 2) bizden geçTi ğāli.
- 3) şükū yine de ğendimizi Taşyōz, yetē.
- 4) dē şo betonu ben ğendim atTım.
- 5) çalışıyon, çalışmassan ōmaz.
- 6) hem para ğazanīsıñ hemi de dinç olūsıñ.
- 7) paslenmekTense, aşınmak iyidī.
- 8) şĩndiki nesil temel, heç çalışmak isTemez.
- 9) eççik çalışTımı, oooo horsundan, senirinden yanına varılmaz.
- 10)şu betonu atākana bizim Torun vā, una didim ge birez yardım it didim.
- 11)şōle bi bakTım, bir_ki çalışTı çalışmadı, su getirmeye gitTim bi bakTım aradan fıymış (kaçmak, sıvışmak) gelegeldim arkasından yok bizim Torun.
- 12)bi bizim Torun dēl.
- 13)şĩndiki nesil hep ōle, eccik çalışTı mı hemen ğaytermeye çalışıyō büsküvüt çocuğu bunlā çalışıpdurūlā sanki selbest büyüdü hePisi.
- 14)çalışcek ki irāt itcek.
- 15)bu evlēn hePisi bizimıdi.

- 16) mereskerlê girdi.
- 17) bölüne bölüne ufaldı.
- 18) aslanapaya gelişinde u fabirika bizimıidi.
- 19) çok şelê ğaybitTim.
- 20) unnā ōsa şıñdi eyi bi esnaf olūdum.
- 21) emme yoğ atık.
- 22) şu ğel başe nelē nelē geldi, bi annaTıvesem mesel olū mesel mesel.
- 23) benden nasihat olsun her şî ğafeye Takmiyceñ ölüm.
- 24) Takāseñ ulmaz, çabık ğocāsiñ.
- 25) sekizende bütün Tālalā satTım, altı millona neden didiyseñ bi TirekTör āmak için.
- 26) u Tirektör bi ğaza yapTım.
- 27) bana bi şey olmadı emme bütün para ğitTi.
- 28) sekizende 6 millon eyi para.
- 29) allah veriyō.
- 30) yitē ki sālīķōsun.
- 31) çok ğāyıplāmız ōdu.
- 32) biraz Topladık, mereskēlen bazılā bize hakını vēdi, edirafTan ōle ōle birez Topālādık.
- 33) napceñ işTe hayat ōle.
- 34) ya dinç görünüyoñ.
- 35) ğafeye Taksen ulmaz çabık göçesiñ.
- 36) allahTan ōlan eccik akıllı çıkTı, hali_brām.
- 37) yōsa ben de birez zō Topālādım.
- 38) şükū şıñdi bi şikayetim yođ.
- 39) eee zameninde çok sıkıntı, çok zōluđ yaşadım.
- 40) çok borçlandım.
- 41) bu mallān çoğu borcunan oldu.
- 42) borçlān çoğu karşılılān ulmadı.
- 43) allaha güvenip ğîdik u borçlān altına.
- 44) yoğluğ çekmedim emme bizimki de bōle oldu.
- 45) şıñdi emekli ōdum.
- 46) ırātım eyi, hali_brām çalışıyō, kazanıyō.

- 47) ecçik eyi bakam şöle.
- 48) şîñdi hali_brām bi arabe aldı, yeni.
- 49) ünceki de yeniydi vēdik onu.
- 50) lē ölüm dü değışTîme didik emme gitTi ādı.
- 51) ünceki güççük geliyōdu.
- 52) bu da bol geliyō.
- 53) una yolcu sīdīramayōduk, buna da yolcu ğalmadı.
- 54) borcu birez hali_brāmı zorleyō.
- 55) lē ölüm aylık iki millar ödüyō.
- 56) bunun yanında mazoTu çıkıyō, ne bilem areş-gereşi çıkıyō.
- 57) çıkıyō da çıkıyō anneceñ.
- 58) nēse buna da şükū.
- 59) şîñdi her kōn şiyi de_işik olū.
- 60) yānıssareynen ğureyşli bībirini TuTā, bezīganlā Pmābaşı bībirine TuTā.
- 61) sene, bene diye ğonuşulā.
- 62) ğendi aralā_ında ğonuşmalāda deyişik deyişik ğonuşulā.
- 63) bizde de vādır.
- 64) biz meselā kirpıte eza diriz, ğırıpıne şiy deriz, unutuveriyon ğālī, neyse.
- 65) yeni nesil dimez emme esğilē dir.
- 66) mesela ben asğēdeykene; ayakkabı çivisine peri dēlē, ayakkabımı çivisi çıkTı.
- 67) vanda yapıyōdum.
- 68) potün söküldü, düğğana vadım.
- 69) -amce peri vā mı? didim.
- 70) -peri görünmeyen bişi, nası verem... didi.
- 71) şîñdi bazılāna ezza desen bilmez.
- 72) şîñdi her kōn ğendine has kelimele vādır.
- 73) şîñdi bu ünceden duyuşumuza ğöre bi oba, bi oba be_i gelmiş; aslan oba.
- 74) oba be_i gelmiş, burlā u zaman için çayırlī, hayvencilik için uygun, sulak, yırleşmiş.
- 75) aslan oba, aslan oba, aslanapa ōmuş.
- 76) ōle diniliyō.
- 77) esğiden duyādıķ Trabzon.
- 78) bī pēlivan vāmış çok ğocuman, ğuvatlıymış.

- 79) o ğadā güçlüküne paranın turasını eliyle bozā.
- 80) turabozan, tırabozan diye diye ordan trabzon ömuş.
- 81) hakkarının esği adı çöremelik dīlē.
- 82) nerden gelī unu bilmen ğāli emme esğiden bölēymiş.
- 83) areştiseñ daha nilē nilē çıkā aqlımda ğalan bunnā.
- 84) biz de eyice yaşlanıyöz, unu Tıuyöm.
- 85) aslanapa ünçe
- 86) lē dē şorde sarı harman diriz, esği adını bilmeyön şıñdi esenkō, ordeymiş.
- 87) zamanna büyüye büyüye genişlemiş ore yitmemiş.
- 88) aslanapa esnafının çoğu dışarıdan, ediraf kōlü ğimi yānıssaraylı, ğimi çalkōlü.
- 89) aslanapalılā çalışmeyi sēmezlē.
- 90) yarını hiç düşünmezlē.
- 91) iki buçuk ğün çalışī, on yıl yatā.
- 92) yarım iş yapā.
- 93) şoña baktē şo evdeki, ikinci sırada oturan adam vā ya, u adam meselā.
- 94) ben çalışTını ğömedim.
- 95) aç galmemek için üşü beş ğuruş demeden çalışceñ, yoğusa aç ğalısiñ.
- 96) ben de aslanapalıyım emme bizlē bölēyiz.
- 97) le ölüm şıñdi asğerlik hem iyi hem kötü.
- 98) dē bizim zamanımızda yollā çok uzun udu.
- 99) şıñdi bi saatTe dē memliketin di_er ucuna gidiliyō.
- 100) ben vanda yapTım, üç ğün yolde ğeçTi.
- 101) şıñdi uçānan bi sahatTe varıyosuñ.
- 102) otobusunan ğıtTim.
- 103) asğerlī dört yıl yapTım.
- 104) birer sene buradan, iki sene urdan dēkene dört yıl edē.
- 105) şıñdi bi buçuk sene.
- 106) şıñdi de eşğıya şiy neyidi unun adı terör, şıñdi bu başa bela.
- 107) bizim zamanımızda bölē şelē yoğudu.
- 108) asğere sayğı varıdı.
- 109) şıñdi ne oldu bölē oldu.
- 110) bilmeyon emme hayırlısı ösuñ.
- 111) bizim aslanapa önceden nahiyedi.

- 112) dē şorda iki ğāTlı bi yē vā ya urası nahiye müdürünün yeriydi.
- 113) esğilē hala nahiye dēlē ğaza dimezlē.
- 114) ırāmatlık özal bureyi ğaza yapıyō sekizen dokuzda.
- 115) aslında bura ğaza olcek durumda dēl, nüfusu az emme siyasetinen ōmuş.
- 116) ğaza ōmasak belediye gidiyō.
- 117) nāpcen ğali eyi kötü bi belediyemiz vā, sōnası allah kerim.
- 118) aslanpaya gelişin solda verane bi bina vā.
- 119) işTe oresiydi iki yıllık okul.
- 120) yüksek okul
- 121) senesini tam haTırlameyon emme ğaza ōdukTen sōna talebelē geldi.
- 122) birez burlā canlandı.
- 123)talebelelēden para ğazanmaya başladılā.
- 124) nōldu sōna talebelē elele TuTuşuyōmuş Ta felan felan didilē, bi sene sōna kapatılā.
- 125) esği ireyis, ırāmatlık u isTemedi.
- 126) şinđi ōsa daha eyi olūdu.
- 127) bizim aslanapa ğaybetTi.
- 128) şinđi talebelē olsa eyi para bırakcaklā.
- 129) eviydi, yime, içme dirkene hePisi para, emme olmadı.
- 130) olsa çok eyi olūdu.
- 131) undan sōna bi daha açmadılā, ōle ğaldı.
- 132) u bina da çürüdü gitTi.
- 133) başğe şilē için ğullanılsa eyi olūdu emme ulmadı.
- 134) nēse buna da şükū.
- 135) vā mı başğa bi şiy, yassı namezi ğilcen.
- 136) allah ırāst getisiñ.

15

ADI: MEHMET

SOYADI: TOKUZ

YAŞ: 43

DERLEME YERİ: MUSAKÖY

DERLEME KONUSU: KÖY OYUNLARI

EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. oda oyunlarında bizim yüzük oynanır.
2. eli bi_e ğadā oynanī.
3. undan sōna on sekiz çekilī.
4. sayı on sekize vādī mı onsekiz çekilī, sekize geliyōsa çekilī.
5. on sekizde Şu Őeĝil çekilī. önce ğāŐı TarafTaĝı yenilen Tarafa havlıdan bi Tōba Taĝa.
6. undan sōna, bayraĝ Takarız.
7. bayrā tekrā alırız.
8. undan sōna ya üç kere beŐimiz ombēŐTe elbilik alırız.
9. undan sōna bi yendiĝinde daha on altı alırız.
10. gerideki on altı dē.
11. yarımı daha on yedi olū undan sōna bi yarımı da dēdin mi on sekiz.
12. sekiz sekiz on sekiz üç yirmi bi otuz diyerekTen baĝırī.
13. uŐeĝilde on sekiz çekeriz.
14. undan sōna tekrar yüzük orTaya atılī tekrar ğāŐı Tarafa verilī.
15. eli buldu mu ğarŐı taraf olūsa elcesine olū yüzük yoĝ on sekiz çeken Taraf olūsa yine öbür Tarafa el çıkvēdik.
16. bu oyuna mısakōy Őakası da denī.
17. ĝimisi çam bilē, kales çıkarī, ĝapı Pencere çıkarī, ĝimisi küstüratē, bitleme ĝoyā.
18. undan sōna berber olū onnarı bi TıraŐ yapā, kesmez usTura, maŐaynan ne bilen sabın ĝöpüĝü ĝareyle bōle bi Őēlē.
19. ēlencemiz yüzük oyunu.
20. ēsgiden çoĝ oynanīdı emme bōn ĝimse oynamayō.

21. Şimdi televizyon vā.
22. her Şiy vā.
23. bu oynnā biz de gidēsek heç ğimse oynamaz unutulū gidē.
24. vādır bunda da bir hayır.
25. biraz Öle. emme
26. Şimdi zaman geçTi.
27. gençlik u zamanna elde çok aşırı oldu, ağır oldu. bubām ırāmetlik mùqtardı
biz gali eyice oyunu ađırlaŐTırdıđ.
28. yüzüğoyun oyunu.
29. TıraŐ ediyōz diye saçları yolmaya pıtır pıtır baŐladık, emme yüzük oynanī.
30. bubām didi bırakıñ bunnarı.
31. bi Şiy olcek sōna didi.
32. bizde bırakTığ undan sōna
33. Şimdi elcezi ve yüzüğoyun oynanmıyō.
34. emme yüzük ğışın odalāda oynanī, bayramlāda, düğünlēde oynanī.
35. dü_ünlēde ünceden çok de_iş atılđı.
36. emme Şimdi u ğadā yok.
37. her Şi gibi unnarda ğāmadı.
38. bildiklēmden eccik sōlem.
39. Deyiş
40. derededī evleri
41. tepededī kōleri
42. işTe bunnarda
43. mısakōn efeleri
44. cobver vurdum yaralı
45. yaralı değil bereli
46. dal donluları bildim emme
47. mavı donlulā nereli (Düğün deyiŐi)
48. ŐivŐalelē guruldu.
49. akan sulā ğoyuldu.
50. hadin ākıdeŐlē dikile dikile
51. ayaklāmız yoruldu. (Düğüncüleri karŐılama deyiŐi)

52. hayvan saldıım ğuza
53. sıyrıldı çıkTı düze
54. selamaleykm
55. düğün evi bizden size
56. hey hoş sun
57. ymır ysın
58. yerl yaşsun
59. düğün evi biz de
60. nöbetimizi devrettik
61. haTırınız gnnz hoşsun

16

ADI: AHMET

SOYADI: KUTLU

YAş: 53

DERLEME YERİ: PINARBAŞI

DERLEME KONUSU: ASKERLİK, YETİŐEN MAHSLLER, KÖY HAKKINDA

EĞİTİM DURUMU: ORTAOKUL MEZUNU

1. Őİndi ben asgerliği d bin dokuzyüz yetmiş beŐTe altı yapTım.
2. ğa sene geçmiş.
3. otuz sene önce yapTım.
4. asgerli_mi tunceli hozatTa yapTım.
5. candarmaydım.
6. d bayİ dem gez durdğ.
7. bizim zamanımızda ğış çok olm mı?
8. duman olduğ.
9. bizim ğaragol eccik ynŐsekTi.
10. so_uk oldu.
11. eksi bilmen ğal ğad dŐdi.
12. nbetlmiz yarım sahat oldu.
13. yoğsa adamın aya'la don, l
14. Őİndi bizim zamanımızda terör pek yoğudu.

15. yeni yeni canlanıyodu.
16. bizim Taraflada pek yoğudu.
17. eccik aşşadāydı.
18. yalan yok biz hiç değ gelmedik.
19. undan ırātımız eyidi.
20. emme ğışımız çoğudu.
21. bi ğar yağdı mı altı ay ğakmazdı.
22. çok so_uğ olūdu.
23. bi keresinde nöbetTe doncādım.
24. tez yeTişTilē de beni ğurtardılā, öleyazcādım.
25. tóbe bi daha óle olmadı.

26. şĩndi pek haTırımında yok.
27. bi doncādım u vā.
28. bi de eşğıyanın peşinden gitTik bi ay ğarağola gelemedik.
29. dıřāda ğaldığ.
30. bunnā haTırlıyóm ğāli.
31. kómüzün adı asTarı şu aşşāda bi Puñar vā urdan alıyō.
32. ne zaman alıyō unu bilmeyon ğāli.
33. böyüklēmiz bunu sólēlē.
34. kitaplā da yazādī.
35. şĩndi bu yıl biraz ğurağ gitTi.
36. dē martTa, nisanda, mayısTa yāmır yācek her yer çamır olcek.
37. emme nēdē bu sene u ğadā yāmadı.
38. yāmayincē no_ oldu māsul ğurudu.
39. buna da şükū işcek suyumuz vā
40. allah bunu da aratmasın.
41. dua etcez başğa yolu yok.
42. māsülün Tadı yoğudu.
43. pek ğötmadı.
44. yāmır yāsa eyi emme yāmayınca olmayō.
45. yine de berket vēsiñ iyi.
46. şĩndi bizim kóde sulu Tarım çok değil emme vā.

47. dē ū TarafTa (Köyün güneyi).
48. ūĩndi bizim burlā ğireç olunca öle pek māsul çeşidi yok.
49. arpe, buğdey, no_uT sulu yēlēde pancā, misir, marıl yeTişî.
50. haşş yetişmez.
51. u izinne yetişî
52. ūĩndi ilk önce o işi bizim kó başlatTı.
53. emme olmadı.
54. aşşada murat dā yokarda radar bizim bura arada ğaldı.
55. soğuk oldu fidanlā tuTmadı.
56. ūo fişnelē giden sene dikTim.
57. emme TuTmayō.
58. dē başğa kōlē yaptı oldu bizim kōde olmadı.
59. ğırā vuruyō, sōk oluyō bi türlü olmayō.
60. aşşaya yapılcek olan barej belki bi ūiy yapā emme onun da olcē_i yok.
61. temmusTa yapcez dedilē bî ses seda yok.
62. devletin işine akıl sır ermez.
63. yıllādî yapılcek.
64. ūĩndi gençlē ğalmadı bi kere.
65. yazın neyin burlā ğalabe olū.
66. ğışın hiç ğimse bulaman.
67. kōde ğalan biriki ğişi de odalāda durū.
68. evvelden bu kōde sekiz oda vādı.
69. ūĩndi iki dene vā u ğadā.
70. ūĩndi esğiden odalā çok ūenlikli olūdu.
71. u zamanlā kó ğalebe, çoluk çocuk hePicî vā.
72. uzun ğış gecelēde millet napcek.
73. oyunlā, düzenlēlē.
74. gençlē ēlenî, ğüle oynā.
75. vaķıT geçirî.
76. ūĩndi ne odalā ğaldı ne kó ğaldı.
77. olan üş beş genç de kōde durū.
78. odalāda yaşlılā otū, esğiden ğonuşū.

ADI: ALİ

SOYADI: BURAK

DERLEME YERİ: ÇALKÖY

YAŞ: 84

DERLEME KONUSU: KÖYÜN GEÇMİŞİ, ÇAKIR MUSTAFA (EFE) HAKKINDA

EĞİTİM DURUMU: İLKOKUL MEZUNU

1. ğıtlıkTa ben on dört om beş yaşlādaydım.
2. elimizde avucumuzda yoğūdu.
3. çobanlık yapādım bubāmnan.
4. āşama ğadā acın acın bir çıkımlık e'mek, bazlıma yimeden edēdik, meciburduğ
5. sığırbaşı yimibeş ğuruşTu.
6. milletin elinde yoğūdu.
7. hiç ğimse azık neyin ğoyamazdı.
8. iki sene yāmır yāmadı, ğā yāmadı.
9. ekinlē ğurudu.
10. millet yicek arpe, buğdey bulamadı.
11. civā kōlē de hep aynı.
12. millet aç ğaldı.
13. yāmır duasına çıkTılā,
14. eçcik elinde olan ğurban kesti.
15. undan sonā allah bî vēdi.
16. yē ğú su oldu.
17. hastalananlā oldu.
18. eyice haTırlamayoñ emme ölenlē de oldu ğālība.
19. benim gibi yaşlılā dayanamadı.
20. ee ben şĩndi olsa dayanaman herhal.
21. ee ölüm her yir ğurudu.
22. meralā ğalmadı millet bakakaldı.
23. sulā çekildi.
24. hayvanlā ğuru yaş ne vāsa yidi.

25. unlā da anladı bi Tene bi ŧiy Telef itmedilē.
26. hayvanlāda ölen çok oldu.
27. nēse çok zōdu.
28. allah bî daha öle musubetlē vemesiñ.
29. bu yıl eçcik ğurakTı emme napceñ ölüm iyi kötü millet māsulünü aldı.
30. Tālada ğalmadı.
31. herkez yicē ğadā aldı.
32. ölüm bizim bülāda su yoķ.
33. su ōsa verim çoğalī.
34. Topraklā verimli.
35. emme gelgelelim su yoķ.
36. su olmayınca verim olmayō.
37. bi sene yāmır olmasın māsül Tālada ğalıyō.
38. ŧiñdi ben otuz sene canbazlık yapTım.
39. hayvan aldım hayvan satTım.
40. nereye vāsam sen çakır mısTıfanın kōndeñ misin dedilē.
41. yakın kōlē dēl dē uzun uzak kōlē bile biliyō.
42. çakır mısTıfa, efe efe.
43. dē istiklāl savaşında asğere gitmemiş.
44. da_ a çıkmış asğere gitmemek için sonā eşğıya oluyō sağa sola zarar verî hāle geliyō, dālāda ğalıyō.
45. yanına da üş beş eşğıya alıyō.
46. daha dōrusu adam alıyō.
47. dālāda ğalıyō.
48. gel zaman git zaman çakır mısTıfanın nāmı , şanı yōrüyō.
49. herğeş undan ğorgā_olmuş.
50. çakır mısTıfa efe, efe emme millete zarā veriyō millete duşmanımış.
51. dur_ukan milleti dövüyō, ğıryō heç ğimse sēmez anlıceñ.
52. ölüm kōlēde erkek yoķ.
53. olanlā benim gibi ettiyā.
54. millet asğerde.
55. asğer gelene ğadā çakır mısTıfa ğaçıyō ğaçıyō.
56. halk da ğorgıyō.

57. ğaçıyō gelemiyō.
58. ölüm ben çok ğüççükTüm.
59. pek haTırlamıyoñ, haTırımında yoğ.
60. yaşlılık, ettiyāladığ.
61. ğaç sene geşTi işTe pek bilmeyon.
62. şıñdi ölüm çakır mısTıfa efe, istediği her neyse alı.
63. zorunan alımişmiş.
64. ya zorunan ya da hile hurdaynan alımiş.
65. durukan adam vurū.
66. heç ğimse bi şey diyemiyomuşmuş bu çakır mısTıfaya.
67. asğere gitmemek için dā çıkıyō undan sōna eşğıya oluyō senin anlıceñ.
68. bu çakır mısTıfa bi Tene ğıza sevdalı.
69. bu ğızı başğa birine viriyōlā.
70. tam ğız gelin çıkçek.
71. çakır mısTıfa dü_ünü gece_yārsı basıyō adamnā.
72. damada diyō kı hadin yarışem diyō senne.
73. silahınan.
74. kim yımırtayı vurū o ğızı alı.
75. damaT kabul ediyō.
76. yalnız çakır mısTıfa bi hile yapıyō.
77. silahın içine zencî ğoyuyō.
78. damaT atıyō vurayazıyō emme vuramıyō.
79. çakır mısTıfa atıyō vuruyō.
80. kōlüde ğızıyō mızıyō emme elden bi şey gelmez.
81. undan sōna çakır mısTıfa ğızı alıp gidiyō.
82. undan sōna çakır mısTıfa ğızı alıyō.
83. dā çıkarıyō.
84. üş beş gün sōna ğız ğaçıyō, dayanamıyō urlara.
85. bi yolunu bulup kaçıyō.
86. ğızın daha sōna canına ğıydığı sōlenî emme dōru emme yānış bilmeyōn imin dēlim. sōnası çakır mısTıfa bi dā u ğızın peşine düşmeyō.
87. cövap vemeyō ğıza namıssız.
88. tabi olmuş olmasına.

89. çoĝu da zararĭ TuTmuş.
90. nasĭ fayda olmuş.
91. uuzamanda mahkeme neyin giTmek yoĝıudu.
92. iki ĝişi arasında ĝavga, anleşmezlik oldu mu çakır mısTıfa arayĭ yapāmışmış.
93. bi ĝün çakır mısTıfa yine bōle adamlāla dolaşıyō.
94. bi bakıyō iki ĝişi ĝavga ediyō.
95. areleştiriyō, soruyō her ikisine niye ĝavga idiyōsuñuz diye.
96. unlā da odunu aramızda payleşemiyōz diyolā.
97. çakır mısTıfa TuTuyō ikisini de ikişer ĝurşun atıp vuruyō.
98. acıma yok önüne geleni sōgusuz sualsiz ĝabātsiz öldürüyō.
99. ĝimseden ĝōkmuyō.
100. asTıĝı asTık kesTiĝi kesTik.
101. ōle bi adam.
102. efe leñ efe kim ne dēceklē.
103. işlēne ĝim ĝarışceklē.
- 104 herkez undan ĝorkuyō.
105. ĝimse sēmez.
- 106.şĭndi bu harPTen ĝaçmek için dā çıkıyō.
- 107.dālāda ĝalıyō.
- 108.māralāda galıyō.
- 109.üş beş sene sōna harP bitiyō.
- 110.asĝē bunun peşine düşüyō.
- 111.emme undan sōna ne ōmuş bilmeyōñ.
- 112.dālāda ōlmüş yoĝusa asĝē mi vūmuş iyice haTılamayōñ.
- 113.yaşlılık başa belāyımış.
- 114.unuTuvēyon ĝāli.
- 115.ōsun bu ĝadā yetē.
- 116.şĭndi ben asĝēliĝi dē isTanbulda yapTım.
- 117.sene kırk_ alTı u zamanlā cihan harbinden sōna.
- 118.her yir ĝarışık.
- 119.birinci ordu ĝumandanlıĝında satın almanın harici postasıyım.
- 120.isTanbulda vamadıĝım yir ĝalmadı.

121. her yē gidēdim.
122. ben çok zōlanmadım.
123. emme çok zopa yidim.
124. suçum ōsun ōmasın zopa yidim.
125. bizim urda aynı birlikTe kōlülēmiz varıdı.
126. unlā bir tiske yimedile.
127. emme ben çok zopa yidim.
128. başğa bi zorum yoğudu.
129. elde avuçTa para pul yoğudu bî de u zorluk varıdı.
130. napceñ gāli devlet yemeni, içmeni veriyō.
131. ırāt asgēlik yapTım.

SÖZLÜK*

A

aba: Abla, kız kardeş (4-54)
 acamı: Acemi (12-10)
 afiyon : Afyon ili (13-100)
 ağıç: Ağaç (1-6)
 ağıl: Hayvan barınağı (3-26)
 alamanya: Almanya (2-101)
 āmet: Ahmet (1-28)
 annat: Sapı tutmakta kullanılan ağaç
 dirgen (çatal)
 artma: Gelin kızın üstüne serilen örtü (5-3)
 asırileş-: Asırileşmek (4-25)
 āşam: Akşam (4-91)
 āşa: Ayşe (4-54)

B

Badi: Kaz, ördek yavrusu
 başa/Paşa: Büyük erkek kardeş (3-62)
 bılla: Büyük kız kardeş (3-62)
 bayramşā: BAyramşah köyü (1-41)
 bulgū: bulgur (2-15)
 bōn: bugün (2-71)
 Barej: Baraj (12-43)
 boyunduruk: Büyük baş hayvanlara çift
 sürerken takılan bir tür alet
 bōrölce: Bir bitki adı

C

cağıl/cığıl: Gür akan su
 culuk: Hindi
 cırcır: Fermuar
 cıbr : Fakir, yoksul veya ihtiyaç sahibi.
 Kel
 cobver: Av hayvanı. Keklik
 cume āşamı/pēşembe: Perşembe (1-63)
 cumeyi: Cuma (1-63)
 cumey ertesi: Cumartesi (1-63)
 cücük: Soğanın ortası

Ç

çameşir: Çamaşır (2-97)
 çapıt: Küçük bez parçası
 çepiş: Bir yaşındaki dişi keçi (3-62)
 çeñiz. Gelin olacak kızın eşyası. Çeyiz
 (4-55)
 çul: Genellikle kıldan yapılmış kaba
 dokuma (1-10)

D

dernek: Eğlence (4-106). Salı günü (1-63)
 dēl: Değil (4-48)
 dili: bkz çul (1-12)
 döverbiçē: Biçerdöver (9-37)
 dölüm: Dönüm. 1000 m² 'lik bir alan
 ölçüsü
 dōru: Doğru (11-77)
 duşamba: Pazartesi (1-63)
 dülbenT: İnce ve seyrek dokunmuş
 pamuklu bez (4-56)
 dūrū: Düğüne gelenlere verilen hediye
 (4-56)
 düven: Harmanda ekinlerin sapı ve
 tanelerini ayırmak için kullanılan, önüne
 koşulan hayvanlarla çekilen, alt yüzünde
 keskin çakmak taşları dikine
 çakılı bulunan, kızak biçiminde araç (4-124).

E

ebe: Büyük anne, nine
 e'mek: Ekmek (7-21)
 engastan: Şakadan, şakayla
 engücü:
 ēnteri: Entari, tek parçalı giysi
 erişbe: Çiftçi (rençber) geçimini toprak
 ekerek sağlayan kişi (9-54)
 ettiyā: İhtiyar (6-2)
 evel: Evvel, önce (4-1)
 eyir-: Yünü büküp iplik yapmak (1-4)

F

fayız: Faiz (11-46)
fıy-: Kaçmak sıvışmak (14-11)

G

ğafe: Kafa, baş (14-23)
ğalebe: Kalabalık (1-36)
ğanı: Kağrı (4-23)
ğalara: Kadınlara (4-51)
gaste: Gazete (13-94)
gâze: Kaza (2-87)
ğâpıs: Karpuz (11-63)
ğavın : Kavun (11-7)
genşlê: Gençler (2-101)
gezek: Ailelerin birbirine sırayla verdiği ziyafet (2-59)
ğırg-: Koyunun yünü kesmek (1-2)
ğıymatlı: Kıymetli, değerli (2-7)
ğireç: Kıraç, verimsiz (9-39)
girey: Pazar, Aslanapa'nın eski adı (1-63)
gocuk: Kaban veya mont
gocuman: Kocaman, büyük (4-35)
goyun: Koyun (4-43)
goley: Kolay (4-5)
gõnek: Gömlek, elbise
gözêce: Güzelce (2-17)
göccük: Küçük (2-18)
güçükkeneden: Küçükken (2-48)
güvey: Damat (2-86)
guzine: Sobaların pişirmeye yarayan bölümü
gulik : Hindi (7-102)
guz: Soğuk (15-52)

H

havlı: Havlu (4-54)
hergeş: bkz. herkez
herkez: Herkes (4-66)
hincik: Şimdi (2-47)

I

ırafık: Refik (1-28)

ırâst: Rast gelmek (14-136)
ırmızan: Ramazan (8-23)
ırak.: Uzak
ıscak: Sıcak (2-24)
ıpTırım: Kuşburnu bitkisi

İ

ilazım: Lazım olan, gerekli (2-7)
ileşber: bkz. erişbe.
ilti: Erkek kardeş hanımları (5-63)
ireyis: Reis (14-124)

J

java: Motosiklet markası

K

kahat: Kâğıt (9-14)
kaşşa: Ayva denesi adlı bitki
kelem. Lahana (3-61)
keşgek: Et ile dövülmüş buğdaydan yapılan bir çeşit yemek (6-8)
kirkit: Dokumacılıkta atkı ipliğini sıkıştırmak için kullanılan, demirden ya da ağaçtan yapılmış dişli araç (1-9)
kirman: İp eğirmek için kullanılan alet (1-4)
koñşu: Komşu (4-97)
kõ-: Koymak (4-56)
kopey: Merdiven
kõtâya: Kütahya (2-3)
kôte: Köfte (2-3)
kusure: Esenköy (1-99)
küleş: Güreş (4-80)

L

lebleb: Leblebi
lüküs : Lüks, gazyağıyla aydınlatan lamba

M

māmıT: Mahmut (1-38)

masarıflı: Masraflı (2-86)
 māsul: Mahsül (9-39)
 mayana: Muayene (7-44)
 mertek: Kavak ağacı (3-59)
 mekik: Dokuma yapılırken kumaşa nakış
 ve desen vermede kullanılan alet (1-10)
 mavı: Mavi (15-47)
 mayış: Maaş (13-10)
 miktā: Muhtar (13-49)

N

naış: Nakış, süs
 ne_atı: Nihayet, sonunda

O

ocalı: Ojeli
 oluk: Çeşme. Çeşmeden suyun katığı yer
 olan: Oğlan(14-36)

Ö

önezir: Yazık
 örüzger: Rüzgar
 öndüç: Ödünç
 öle: Öyle (1-57)
 önnük: Önlük
 ötürek: İshal

P

pırşa: Pırasa
 pıncır: Pancar

R

rasül: Resül
 rakıs: Raks, dans

S

sābı: Sahibi (13-79)
 sādıç: Damadın yakın arkadaşı
 sasak: Tatsız (11-19)
 soluk: bkz. mertek
 senir: Sinir (14-9)
 seymen: Köyden köye gelin almaya
 giden güvey yanlısı, atlı, davullu,
 zurnalı, silahlı ve cepken giyinmiş
 delikanlı alayı (6-17)

Ş

şipit: Yağsız küçük yufka (4-87)
 şimal: Şekil, yüz.
 şavk: Işığın yansıması

T

tandır: Ekmek yapılmak için kullanılan
 yerden aşağıya yapılmış çukur
 tıngır: Saçtan yapılmış küçük soba

U

urus: Rus (9-59)
 uruysa: Rusya (9-44)
 ulaf: Yulaf (9-40)

Ü

ünnemek: Seslenmek
 ürüzgarlı: Rüzgarlı

V

vakTına: Vaktine

verî: Verir

vefat: Vefât

Y

yânıssaray: Yalnızsaray

yüñsekTi: YüksekTi

yānış: Yalmış

Z

zabah: Sabah

zopa: Sopa

zebze: Sebze

zencî: Zincir

Ek 2: Aslanapa İlçe Haritası (Derleme Yapılan Yerler Gösterilmiştir.)

KAYNAKÇA

- AKSAN, Doğan, (1998), **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- ALKAYA, Ercan, (2003), **Türkiye Türkçesi Ağzları Bibliyografyası**, İkinci Baskı, Akçağ Yay., Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin, (1974), **Türkçenin Grameri**, TDK Yay., Ankara.
- BAYRAKTAR, Nesrin, (2004), **Türkçede Fiilimsiler**, TDK Yay. Ankara.
- BİRAY, Himmet, (1999), **Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim**, TDK Yay., Ankara.
- (2001), “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” **Türk Dili Dergisi**, S.600, Ankara, s. 856-864.
- (2002), “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu” **Türk Dili Dergisi**, S. 605, Ankara, s. 447-455.
- BURAN, Ahmet, (1996), **Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- BOZ, Erdoğan, (2002), **Afyonkarahisar Merkez Ağzı**, Gazi kitabevi, Ankara.
- CAFEROĞLU, Ahmet, (1955), “Anadolu Ağzlarında Metathese Gelişmesi” **TDAY Belleten**, TDK Yay., Ankara, s.1-7.
- (2001), **Türk Dili Tarihi**, Dördüncü Baskı, Alfa Basın Yayın Dağıtım, İstanbul.
- ÇAĞATAY, Saadet, (1978), **Türk Lehçeleri Üzerine Denemeler**, Birinci Baskı, Ankara Üniversitesi DTCF Yay., Ankara.
- ÇOTUKSÖKEN, Yusuf, (1991), **Türkçede Ekler - Kökler - Gövdeler**, İkinci Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Derleme Sözlüğü I**, (1963), TDK. Yay. , Ankara.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, (1999), **Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lügât**, On Altıncı Baskı, Aydın Kitabevi Yay., Ankara.
- DİZDAROĞLU, Hikmet, (1963), **Türkçede Fiiller**, TDK Yay., Ankara
- ERCİLASUN, Ahmet B., (1998), “Ses Özellikleri”, **Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri**, Dördüncü Baskı, (Ed.: Zeynep Korkmaz), Ankara.
- EREN, Hasan, (1999), **Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü**, Ankara.

- ERGİN, Muharrem, (1998), **Türk Dil Bilgisi**, Birinci Baskı, Bayrak Basın / Yayın / Tanıtım, İstanbul.
- ERTEN, Münir, (1994), **Diyarbakır Ağızı** TDK Yay., Ankara.
- GABAIN, A. Von, (2000), **Eski Türkçenin Grameri**, (çev.: Mehmet Akalın), Üçüncü Baskı, TDK Yay., Ankara.
- GENCAN, Tahir Nejat, (2001), **Dilbilgisi**, Birinci Baskı, Ayraç Yayınevi, Ankara.
- (1979), “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, **Türkoloji Dergisi**, VIII/1/, Ankara, s.169-190.
- GÜLENSOY, Tuncer, (1988), **Kütahya ve Yöresi Ağızları**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer, (2000), **Uşak İli Ağızları**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer; BOZ, Erdoğan, (2004), **Eski Anadolu Türkçesi**, Birinci Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara.
- GÜNAY, Turgay, (1978), **Rize İli Ağızları**, Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay.: 27, Ankara.
- GÜRSOY, Emine, (1997), **Türk Dünyası Gramer Terimleri Kılavuzu**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, (1974), **Türk Dilinde Edatlar**, İkinci baskı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.
- (1984), **Türk Dilinde Fiiller**, Cönk Yay., Ankara.
- (1992), **Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller**, Kültür Bakanlığı Yay., İkinci Baskı, Ankara.
- HATİPOĞLU, Vecihe, (1974), **Türkçenin Ekleri**, TDK Yay., Ankara.
- İLKER, Ayşe, (1997), **Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- KARAHAN, Leyla, (1996), **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- KOÇ, Nurettin, (1990), **Yeni Dilbilgisi**, Birinci Baskı, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- KORKMAZ, Zeynep, (1994), **Güney- Batı Anadolu Ağızları**, İkinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- , (2003), **Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.

- , (1994), **Nevşehir ve Yöresi Ağızlar I.** Cilt, TDK Yay., İkinci Baskı, Ankara.
- ÖZÇELİK, Sadettin-ERTEN, Münir, (2005), **Türkiye Türkçesi Dilbilgisi** Diele Üni. Yay., Diyarbakır.
- ÖZTÜRK, Dilek, (2008), “ Kütahya Emet tahya Emet Yöresi Ağzı”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- SAĞIR, Mukim, (1995), “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, Türk Dili Araştırma Yıllığı, **Belleten**, TDK Yay., Ankara, s.377-392.
- TAŞCI, Yasemin, (2003), “Anadolu Ağızlarında Zarf-Fiil Ekleri”. Yüksek Lisans Tezi, **Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü**, Ankara.
- TDK, (1998), **Türkçe Sözlük**, TTK Basımevi, Birinci Baskı, Ankara.
- TAYŞİ, Mustafa, (2007), “ Tavşanlı Ve Yöresi Ağız İncelemesi” (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.
- TEKİN, Talat, (1995), **Türk Dillerinde Birincil Uzun Ünlüler**, Birinci Baskı, Şafak Matbaacılık, Ankara.
- , (1980), “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” **Genel Dilbilim Dergisi**, S.7-8, Ankara, s.10-17.
- TİKEN, Kâmil, (2004), **Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf-Fiiller**, Birinci Baskı, TDK Yay., Ankara.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, (1994), **Eski Türkiye Türkçesi**, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- TÜRKYILMAZ, Fatma, (1999), **Tasarlama Kiplerinin İşlevleri**, TDK Yay., Ankara.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, (1932), **Bizans ve Selçukiyelerle Germiyan ve Osman Oğulları Zamanında Kütahya Şehri**, Birinci Baskı, Devlet Matbaası, İstanbul.
- VARLIK, Mustafa Çetin, (1974), **Germiyan-Oğulları Tarihi (1300-1429)**, Atatürk Üniversitesi Yay., Ankara.
- , (1988), “16. yy da Kütahya Sancağı”, **Belleten**. S. 202:Nisan, s. 148-152.
- Divanü Lügat-it-Türk Dizini (Endeks)** (1999), (çev. Besim ATALAY), TDK Yay., Ank.
- , (2000), **Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, TDK Yay., Ankara.
- YAMAN, Ertuğrul, (1999), **Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları**, TDK Yay., Ankara.
- Yeni Tarama Sözlüğü**, (1983), TDK Yay., Ankara.

DİZİN

- A**
- Ağız, 79, 143
 Aslanapa, 3, 4, 5, v, vi, xvii, xviii, 1, 2,
 3, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28,
 29, 30, 32, 33, 38, 40, 41, 42, 43, 44,
 48, 50, 52, 53, 54, 55, 58, 59, 60, 62,
 63, 64, 66, 67, 68, 72, 74, 76, 77, 78,
 79, 137, 140
- B**
- Benzeşme, viii, 31, 79
- Ç**
- Çıkma Durumu, viii, 39
- D**
- Diş, 1
 Dudak, 1
- E**
- Eşitlik Durumu, ix, 40
- F**
- Fiiller, x, 58, 70, 71, 72, 74, 141, 142,
 143
- İ**
- İkiz Ünlüler, vii, 13
 İsim, ix, x, 43, 45, 72, 141
- S**
- Ses, viii, xvii, 9, 26, 78, 141
 Sızıcılaşma, viii, 30
- Ş**
- şahıs, 25
- T**
- Tonlulaşma, viii, 28
 Tonsuzlaşma, viii, 29
 Türeme, vii, viii, 22, 23, 24, 27
- Ü**
- Ünlü, vii, 15, 16, 17, 19, 1, 78
- Z**
- Zarf, ix, x, 43, 74, 143